SOPRONI EGYETEM

Az Erdészeti és Faipari Egyetem lapja

'88/4

Dr. Lukó István:
Oktatók hallgatói véleményezése

Molnár V. József:
„Miképpen a mennyben"

George Orwell:
Állati gazdaság

Giczy János képei

Megjelenik: 1953 óta

Semmiben sem állhatunk a közizlés kiszolgálóivá. Közvetlen elődeinknek megvolt az a könnyebbségük, hogy a lelkek fölhúzott rúgóit járatták le. Lejtőnek vitték az embereket, mi hegynek kapaszkodunk. Meg kell duzzasztanunk a kollektív ösztönök, a lelkesedés, a szeretet, az önfeláldozás kiapadt vizeit. S ebben az erőfeszítésünkben a társadalom egész tehetetlensége gátol. Hosszú s az egyéneket felörlő harc előtt állunk. Életünket kell súlyúl vetni a kibillent élet serpenyőjébe. Siker, pillanatnyi helyeslés nem vigasztal, hisz a java a végin is hátra lesz. Harcunkban lehet ökonómia., de céltudó makacsságunknak nem szabad megcsorbulnia. Aki ma nem hiszi, hogy küldetett, ne legyen író. Szent Katalin-os révületben kell napjaink vérpadjára állnunk, mosolyognunk és vitáznunk a hóhérbárd alatt is. A környező világ száz nyitott erünkön át önti belénk a maga mérgeit. Elállja pályánk útját, kétszeres munkáért adja a kenyeret, behatol családunk apró ügyeibe is. Ezzel szemben mégis az új élet, az örökké-egy élet forradalmárjainak lenni, ehhez heroizmus kell, s ez a civilizáció mai förtelmei ellen lázadó heroizmus az, amit az újkor költőit előjegyző, legigazabb stigmának érzek....

(Németh László: Uj reformkor felé
Napkelet, 1928. 7. sz.)

GONDOLATOK AZ OKTATÓK HALLGATÓI VÉLEMÉNYEZÉSÉRŐL

Az elmúlt tanév II. félévében – nem minden előtörténet nélkül – kísérletképpen próbálkoztunk az oktatók hallgatói véleményezésével. Amint azt a munkabizottság meg is fogalmazta; még nem alakult ki ennek a rendszere és gyakorlata. Az a terv, hogy rendszeressé tesszük ezt minden félévben, figyelembe véve a feldolgozás és a jogos kritika diktálta ésszerű és célszerű változtatásokat.

A következőkben erről szeretnék néhány gondolatot felvetni részben az elvi-elméleti, részben a gyakorlati tapasztalatok területéről.

Ha a történeti előzményeket vesszük szemügyre, akkor megállapítható, hogy általánosságban is és egyetemünkön is fellelhető a vélemények kinyilvánításának valamilyen formája a hallgatók részéről. Ha csak az utóbbi évtizedek hasonló próbálkozásait nézzük, akkor felfedezhetünk hasonlóságot, illetve bizonyos kontinuitást. (x)

A történelmi változások, a jelen körülmények egy újfajta nyitott, demokratikus légkörű, dinamikusabb és nyitott egyetemi életet követelnek. Tulajdonképpen ebbe ágyazódik bele a hallgatóknak az az igénye, hogy véleményt mondhassanak, jelzést adhassanak oktatóikról.

Szociológiai, pontosabban szociálszichológiai értelemben a hallgatók oktatókról alkotott véleményét vizsgálat tárgyává tevő eljárás problémamegfogalmazó, illetve felderítő típusú vizsgálat.

Adatforrása: a vélemények (attitűdök) mérése. Attitűd alatt természetes beállítódást értünk, amely értelmi-érzelmi és idegi készültségi állapot, s ez szabályozó hatást gyakorol az egyén reakciójára. Az itt, ill. most alkalmazott módszer az ún. pozíciót megjelölő vélemény, ill. attitűdmérő módszer, mivel a válaszoló (hallgató) véleményét egy többfokozatú skálára jelöli be. Nyilvánvaló fogyatékossága, hogy erősen szubjektív, az értékek nagy szóródást mutatnak. Viszont más, bonyolultabb módszerek alkalmazása (pl. Thurston v. Lickert attitűdskála) technikai és egyéb tényezők miatt nem célszerű. Bármennyire is jogos és fontos társadalmi szervező és mozgósító erő a demokráci a demokratikus szerveződés és működés, érzésem szerint minden ilyen diák-tanár, hallgató-oktató viszony vizsgálatánál felmerül néhány elvi probléma. Az egyik ilyen, hogy az előbb említett ifjú-felnőtt (hallgató--oktató, diák-tanár) viszonyt le lehet-e írni pusztán a demokrácia-autokrácia fogalompárral. Erre keresem (keressük) a választ beszélgetések, elméleti megfontolások útján. Vajon elegendő-e ez a kategóriapár, vagy valami mással (is) lehet (kell) minősíteni, jellemezni ezt a kapcsolatrendszert? Azt gondolom, hogy a „tudásel(le) osztás" folyamata felől nézve még a hasonló intellektuális habitusok mellett is egy egyoldalú kapcsolatról van szó. Ez persze elsősorban a kis- és középiskolás korra jellemző társas viszony, amikor is inkább szeretetre, odafigyelésre, törődésre, nevelésre van(lenne) szükség, mintsem egy félreértelmezett demokráciára. Iskolarendszerünk e csapdája néhány éve (1-2 évtizede) működik, ami egy hamis képet és törekvést eredményezett. Más a helyzet a felsőoktatásban, hiszen itt az intellektuális különbségek potenciálisan jóval kisebbek, érettebbek a kölcsönös „befolyásolás-alakítás" folyamatában aktivabban részt venni.

Sokkal inkább pedagógiai-pszichológiai fogalomrendszerrel lehet leírni ezt a kapcsolatot.

Az oktató mint modell

A modell már puszta jelenlétével is hat, nagy lehetőséget hordoz a személyiségfejlesztéshez. Ennek a modellhatásnak az alapmechanizmusát az teszi lehetővé, hogy képesek vagyunk egymás érzelmi állapotának átélésére, beleérzésére, az empátiás kapcsolatokra. Az érzelmi azonosulás folyamatában nemcsak emóciók és külsődleges gesztusok átvételéről van szó, hanem érték és ízlésrendszer, viselkedési stílus, alapvető viszonyulási rendszerek átvételéről is.

A pedagógus, az oktató fokozottabb szociális hatékonysággal rendelkező személy, amelynek fő erőtípusai; szakértelem, személyes varázs, szociális státusból eredő hatalmi pozíció, a büntető és jutalmazó hatáskör. Ennél fogva az oktató vezetési stílusa, szervezési és irányítási jellemzői nehezen választhatóak el a személysigéből áradó spontán hatásoktól. Ezek a különböző oktatói attitűdök egyrészt az érzelmi támaszkodás, elfogadás, vagy elutasítás dimenziójában, másrészt a hallgatók tevékenységének, mozgásának teret biztosító vagy korlátozó jellegében mutatnak alapvető eltérést. A meleg-engedékeny (demokratikus) oktató elfogadja a hallgató érzelmi, függőségi törekvéseit, együttérző, teret ad az önálló elgondolások kipróbálásának. Figyelmes, segítőkész magatartása modellként szolgálhat a társas viselkedés alakításában. Mindennek ellentéte az ún. hidegkorlátozó típus.

Másik elvi probléma, hogy a megfelelő mintával végzett felmérés eredményei (számszerűsítve) úgymond „nem mondanak többet és mást, mint amit a kollégák, ill. a hallgatók amúgy is tudnak."

Vagy: az eredmények a mindenkori vezetés kezében „kétélű fegyverként" használhatók fel, valaki(k) „kiemelésére", avagy „elsüllyesztésére." Ez az érv nem fogadható el, mivel világosan külön kell választani a tudomány és a vezetés (mint a társadalmi-politikai megvalósítás, beavatkozás) eredendő funkcióját. A tudomány a maga egzakt empirikus adataival a mindenkori valóságot kell, hogy feltárja. A vezetéstől (megrendelő, felhasználó) függ, hogy hogyan és mire használja fel a kapott „eredményeket". Itt kapcsolódik a gyakorlat felé az a kérdés, hogy ennek a véleményezésnek mi az eredendő célja, hogyan és miképpen és kik fogják felhasználni.

(x) Többek között dr.Marosvölgyi Béla egyetemi docens a 60-as években mint KISZ titkár végzett hasonló vizsgálatot.

Bár ezekre a kérdésekre utaltunk néhány mondattal a felmérőlapok (kérdőívek) „előszavában", azonban úgy elvi, mint technikai kérdéseit illetően ez még sokat formálódik. Mert egyfelől a két karon (a II. éves faipari mérnöki, üzemmérnöki és az erdőmérnöki kar II. évfolyamán) kitöltött kérdőívek csak az oktatók egy részét érintették, másfelől a feldolgozás után a tapasztalatokról eszmecserét kell folytatni. Itt szükséges tisztázni, ill. pontosítani a célját, a felhasználás módját, (ez legalább olyan izgalmas, mint a kitöltés, a véleményalkotás) a kérdéseket újra átgondolni és korrigálni, a kitöltés rendszerét, technikáját és formáját átalakítani stb.

Az tapasztalatként máris elmondható, hogy célszerű egyetlen „válaszadó értékelőlapot,, szerkeszteni, amelyen valamennyi az adott évfolyamon oktató és tantárgy táblázata szerepelne. Ez papírmegtakarítást is eredményezne.

Ugyancsak szükséges pontosítani, szabályozni a véleményalkotás judiciumait. Nevezetesen, hogy aki egyetlen előadáson vagy gyakorlaton sem jelenik meg egész félévben, az ne kapjon lehetőséget véleményt mondani. Másik oldalról pedig az oktatónak legyen lehetősége (kötelessége ?) az évfolyamot (csoportot) mint csoportot értékelni, véleményét kifejteni.

Felvetődik az a kérdés is, hogy ez a véleményezési mód milyen más eljárásokkal, módszerekkel egészüljön ki, vagy egyáltalán ki - milyen megoldást választ (javasol). Ez a kérdéskör egy sor elvi és gyakorlati problémát is felvet.

Bár a feldolgozás még folyik, s csak ezután kerül sor a tapasztalatok összegezésére, néhányat már az előzőeken kívül is el lehet mondani. Igy pl.:

Általánosságban kellő komolysággal és pozitív viszonyulással töltötték ki a kérdőívet a hallgatók. Csak 1-2 olyan válaszoló volt, aki minden kérdésre és minden oktatónál a maximális 10 pontot „adta". Ennek komolysága megkérdőjelezhető. Nem volt egységes a „0" használata, mert néhányan értékelő fokozatként is használták.

Ezen, inkább dilemmázó, problémafelvető soraimat gondolatábresztőnek szántam, s a nyitottt kérdésekre meg az itt meg nem említettekre keressük közösen a választ!

Dr.Lükő István

NAGYCSOPORT?

Tudhatja-e az, aki nem tanulta a gondolkodást, hogy mit nem tanítanak nálunk? Vagy ha mégis tudja, akkor talán nem is szükséges ez a tantárgy? Talán nem születésénél fogva gondokodó lény az ember? Nem éppen azt tartja-e minden ember gondolkodásnak, amit ő maga tesz, s amit más csinál az a nem-gondolkodás? Miért éppen az a biológiai, műszaki, közgazdasági, mérnöki és logikus szemléletrendszer, amit valahol, ki tudja hol, másutt tanítanak?

Fekete lenne-e az a doboz, amelynek minden bemenete, kimenete, de belseje is ismert lenne? A bemenetekkel való operációt jelenti-e az, ha a dobozt szétszedjük, kibelezzük, fölaprítjuk, s néhány forgácsot próbálunk életben tartani? Miért csak a mikrobiológia, az ökológia, a pszichológia hiányzik a dobozhoz? Elég értelmiségi és mérnök-e már az, aki ezeket is megtanulta? Mihez lenne elég logikus és egyetemi tudás az, amit Ruff János elképzel?

Miért szükségszerű, hogy megváltozzanak erdőgazdálkodásunk alapelvei? Az alaptárgyak, s azok fogalom- és mértékrendszereinek változására nincs szükség? Talán elképzelhetetlen lenne egy olyan gondolkodásmód, amelyikhez képest Ruff Jánosé is hiányos, TIT-színvonalú és hasznosíthatatlan? Van erre valami mérce, amelyik ezt kizárja?

Megtiltható-e bárki számára, hogy keresse, kutassa, tanulja a neki tetsző gondolkodásmódot, ha arra ő komolyan kíváncsi?

Van olyan érzésem, hogy a jelenlegi hallgatók jelentős része egy Gondolkodástan előadáson is unatkozna, vagy aludna. Aki nem tenné, az a többin sem alszik. Ha nem is a kötelező órákon, ha nem is az előadóra figyelve, de keresi, s akkor meg is találja, aminek hiányát érzi.

Aki pedig vaknak érzi magát, az ne vállaljon operációt! Aki látó akar lenni, az kerülje a könnyű sikereket, a jól kitaposott utakat, a szellemi prostítució csábításait. Van jó példa is bőven. Még mások rossz példája is szolgálhat okulásul. Senki se keresse a maga vakságának okait másokban.

A kiscsoportos egyetemista gondolkodás nélkül elhisz minden gondolatot, amit hall, s meg is elégszik ennyivel. A középsősök, mint amilyen Ruff János is, már nem hisznek el mindent, s nem is elégszenek meg a hallottakkal. A nagycsoportosok már mindenre kíváncsiak, de semmit sem hisznek el anélkül, hogy maguk meg ne győződnének a hallottak helyességéről. Amiről nem hallanak, arról maguk tesznek föl kérdéseket, annak maguk járnak utána. Igy aztán előbb-utóbb el is érik, amire vágynak.

Ha valaki elég kíváncsi, magától is rájöhet, mit kell tennie. Akinek pedig egy kis lökés kell még, annak talán ennyi is megteszi.

Agócs József

„Nem hal meg az, ki millió kra költi
Dús élete kincsét, ámbár napja múl;
Hanem lerázván, ami benne földi,
Egy éltető eszmévé finomul"
(Arany János)

SZÉCHENYI ÖRÖKSÉGE

– felhívás –

A magyarság alkotó-erejének lánglelkű megtestesülésére, gróf Széchenyi Istvánra emlékezünk.

Az ő korszaka és a mai idők között alapvető hasonlóság van: Az egyetemes emberi haladás nagy eszméi akkor is, most is kemény ellentéteken keresztül törnek a kiteljesedés felé – miközben Magyarország a gazdasági, társadalmi reformok késedelmessége miatt marad le a fejlődésben. Tervek, kísérletek, sőt, jeles eredmények akkor is akadtak, most is vannak, s még akaratok, jó elszánások is formálódnak – ám az erő, mely ezeket, mint fénycsóva a sugarakat, egybefogná, akkor is hiányzott, most is elégtelen.

A felismerés Széchenyi Istvánban fogant meg, s bölcseleti alapvetéssel tárta elénk:

– A Világmindenségben csakúgy, mint annak legkisebb alkotóelemében, Anyag és Szellem nem ellenségek, nem egymás pusztulására törnek, hanem mint az egyetemes Lét két fő megjelenési formája csiszolják, tökéletesítik egymást, egymásért, szüntelen. És az Ember, mint a Kozmosz szerves része, csak akkor lehet sikeres állandó jobbra törekedésében, ha nem téveszti szem elől ezt az alaptörvényt.

– Korunk embere viszont, modern önzésében, a szép eszméket oly magasba emelte, hogy alatta kényelmesen átbújva haladhasson a mindennapi jólét, a praktikus vágyak teljesítése felé – s eközben jócskán elhanyagolta a lélek, az érzelem és az értelem összefüggéseit, mik együtt teszik a Lét szellemi körét.

– A lélek – kötés. Öröklés a múltból, sejtés a jövőbe. Az egészséges lélekben fejlődnek az örök erkölcsi értékek: önzetlenség, bizalom, becsület, barátság, állóképesség... Az érzelem – ragaszkodás: Fogódzó a helyhez, gyökerekhez, megtartó szokásokhoz. Az ép érzelemvilágban bomlanak ki az alapvető emberi értékek: a szerelem, a család szeretete, a közösség szolgálata, a művészeti értékek megbecsülése, hazaszeretet, szorgalom, bátorság... Az értelem – megítélés. Képesség a társadalmi beilleszkedésre, a munka alapvető szerepének felismerésére, a nagy emberi eszmék megalkotására, s azok megvalósításában való részvételre.

– S ha ez a három elem egyensúlyban van, egyenrangú félként segítik és ellenőrzik egymást, akkor képződik meg az emberben, egyénben és közösségekben, a hit. Hit önmagunkban, céljaink helyességében, eszméink igazában.

Az Ész, mint az értelem része, hatalmas erő, a korunkban, a tudományos fölfedezések, a központosító gazdaság- és társadalom-szervezés korában kulcsszerephez jutott – vallja Széchenyi –, de nem mondhat le a Szellem egészének segítségéről, mert önmagában csenevészül, s alkalmatlanná válik az Anyaggal való nemes küzdelemre, minek következménye, hogy az Ember éppen nagy céljait nem érheti el, sőt idővel elemi létérdekeit kezdi veszélyeztetni.

És meggyőződésünk szerint Széchenyi István nagyságának „titka" abban áll, hogy ezt az általános bölcseleti megfogalmazást képes volt alkalmazni a korra és a helyre, s pedig olyan erővel, hogy kortársaiban fölerősödött a hit: a magyarság képes újra bekapcsolódni az összemberi haladás nagy áramköreibe, s előretörni a fejlődés élvonalaihoz. És az addig ezer felé szóródó tervek, kísérletek egyirányba fordultak, a szándékok, akaratok egyetlen nyalábba tömörültek, létrehozva a nemzet reformkori fölemelkedését.

Így vált egy erkölcsi tényező rendező elvvé, koncentráló erővé.

Közeledik ezerkilencszázkilencvenegy szeptember huszonegyedike, Széchenyi István születésének kétszázadik évfordulója. Az emlékbizottságok nyilván megalakulnak majd, s ellátják tisztüket. Az alkotó nagyságot tisztelő és szerető közösségek is minden bizonnyal kidolgozzák cselekvési tervüket, mellyel méltón készülhetnek a jeles eredményre. Mindez, a maga helyén és mértékében, a jelen nehéz gazdasági, társadalmi helyzetből való kibontakozáshoz is hozzá fog járulni. Ennek tudatában készülünk, munkálódunk mi is. Egyúttal azonban a nagy, közös ügyhöz illő alázattal hívjuk föl a figyelmet: sikert most is csak úgy remélhetünk, ha nem tévesztjük szem elől Szellem és Anyag összeműködésének alaptörényét!

Mert ész, elszánás, terv, kísérlet most is bőven találtatik, ám szűkölködünk az erkölcsi erőben, emberi értékekben. Ezek becsét kell növelni, s terveink, céljaink alapjába helyezni, mert így erősödik föl, az egyénben csakúgy, mint az összesben, a kölcsönös bizalom, s válik összpontosító energiává. És végeredményben ez a legfőbb biztosíték arra is, hogy a magyarság – éljenek bár tagjai az ország határain belül, vagy azokon kívüli szülőföldjén, de a világ bármely pontján – ne önerejében hitetlen nép legyen, hanem egyre sikeresebben járuljon hozzá a világot jobbító nagy eszmék megvalósításához.

Ez volt a Legnagyobb Magyar álma is: anyagiakban és szellemiekben dús nemzettel erősíteni a népek nagy családját! S ez nem csupán saját és sajátos magyar ügy, hanem egyetemes kötelesség is, hiszen, tudjuk, a jobbító ideák sohasem általában, hanem meghatározottan, az egyes közösségek felemelkedésén keresztül valósulnak.

Hisszük és valljuk, hogy a Széchenyi-örökségnek ma is ez a fő tanulsága – s ez mindeneknek, egyénnek, közösségeknek és az összesnek iránytű lehet a legnagyobb és a legkisebb cselekvésben egyaránt.

Így készülhetünk legméltóbban ezerkilencszázkilencvenegy őszi napfordulójára!

Széchenyi Társaság
Budapest

Budapest, 1988. tavaszán

A MAGYAR EMIGRÁNS ERDÉSZEK HATÁSA AZ ÉSZAK–AMERIKAI ERDŐGAZDASÁGI TUDOMÁNYOK NEGYEDÉVSZÁZADOS FEJLŐDÉSÉRE

Irták:

Pászner László és *Kozák Antal*

Faculty of Forestry
The University of BC.
Vacouver, B.C. Canada, VGT IWS

Ahogy ez igaz majdnem minden tudományágra, magyar erdészeti szakemberek és kutatók is élnek külföldön. A külföldön, de főleg Észak-Amerikában praktizáló erdészeket két csoportra lehet osztani: az 1956 előtt külföldre került magyar erdészek és az 1956 után kivándoroltak.

Ennek a csoportosításnak a fő oka az, hogy a korábban idekerült kollégák közül csak nagyon kevesen helyezkedtek el az erdészetnél, főként azért, mert a nyelvi nehézségeik megnehezítették a diplomájuk honosítását, különösen az Egyesült Államokban. Sokan közülük hivatalnokként, műszaki rajzolóként, vagy kultúrmérnökként helyezkedtek el. Ennek a csoportnak az erdészetben elért eredményeit majdnem lehetetlen felmérni.

A másik csoport jó része az 1956-ban kivándorolt soproni Erdőmérnöki Főiskola mintegy 180 diákjából és 15 tagú tanári karából került ki. Ennek a csoportnak igen nagy szerepe van az erdészet és erdészeti tudományok haladásában, főleg British Columbiában, de munkásságuk nyilvánvaló Kanada minden tartományában és az Egyesült Államokban is.

Eredményeink vizsgálatánál két fontos kérdést vethetünk fel. Miért kerültek ezek az erdészek és erdész hallgatók Kanadába és éppen British Columbiába? A másik kérdés pedig az, hogy mi az oka annak, hogy ezek az erdészek igen fontos szerepet játszanak Kanada és az Egyesült Államok erdészetében?

Kanada erdészeti statisztikájának vizsgálata, majdnem teljes egészében megadja a választ az első kérdésünkre (I. táblázat). A táblázatban közölt adatokhoz még hozzátehetjük, hogy Kanada jelenlegi fatömege 26 milliárd tonna, melynek energiaértéke 82 milliárd hordó olaj értékének felel meg.

I. táblázat.
Kanada és British Columbia fontosabb erdészeti adatai

	Kanada	British Columbia
Szárazföld terület (millió km^2)	9.17	0.949
Erdőterület (millió km^2)	3.42	0.633
Százalékos erdőterület (%)	37.3	66.7
Produktív erdőterület (millió km^2)	2.20	0.458
Százalékos produktív erdőterület (%)	23.4	48.3
Agrár terület (millió km^2)	0.66	0.022
Százalékos agrár terület (%)	7.2	2.3
1983-as fatermék (millió m^3)	156.9	71.4

Az ország jelenlegi energia-szükségletével számolva ez a fatömeg elegendő energiaforrást jelent a következő 151 évre. A kanadai erdők évi szerves növedéke az ország évi energia-szükségletének 25 százalékát lenne képes fedezni (Kanada évi energia-szükségletének csak 4 %-a származik faanyagból).

A fenti statisztikai adatok megvizsgálása után nem csodálkozhatunk azon, hogy az Ausztriába került erdész-diákok és tanárok Kanadát választották második hazájuknak, habár volt ajánlatuk az Egyesült Államoktól, Svédországtól, Nyugat-Németországtól és Svájctól is.

Itt azt is meg kell említenünk, hogy a csoport elsődleges célja az erdészeti tanulmányok kollektív befejezése volt. A nyelvi problémákkal küzdő diákoknak és tanároknak a döntésében az is fontos szerepet játszott, hogy a British Columbiai Egyetem ajánlatában az is szerepelt, hogy a diákok magyar nyelven folytathatják tanulmányaikat és csak fokozatosan kell áttérniük az angol nyelvre.

A csoport befogadásával Kanadának több célja lehetett. A kanadai kormány és a British Columbiai Egyetem célját még ma sem értjük, de a következő elmélettel próbáljuk magyarázni. Feltehető, hogy a magyar erdőgazdálkodási módszerek eredményeit egyenrangúnak fogadták el a nyugat-európai színvonallal. Abban az időben Kanadában kevés súlyt helyeztek az erdők telepítésére, gondozására, talaj- és környezetvédelemre. A szakemberek képzése főként a gazdaságos fakitermelésre és feldolgozásra irányult. Elképzelhető tehát, hogy az erdészeti módszerek megváltoztatását az új nézetek képviselői, európai szakemberek befogadásával próbálták elindítani. A történtek ezt az elméletet igazolják, amennyiben már a 60-as évek végére komoly változások mutatkoztak az erdészeti módszerekben, és ez a változás, azaz fejlődés az évek folyamán egyre fokozódott. A kérdés – amire nem tudunk válaszolni – az, hogy Kanada erdészete ezen az úton haladt volna-e a Magyarországról Kanadába vándorolt erdészek nélkül? Meg kell itt említenünk, hogy az erdész oktatás is lényeges változáson ment keresztül az elmúlt 30 évben a British Columbiai Egyetemen, de hogy a magyar erdészeknek mi volt ebben a szerepük, azt konkrétan felmérni lehetetlen.

A másik célja a kanadai kormánynak és a British Columbiai Egyetemnek a csoport befogadásával az lehetett, hogy Kanada mintegy harminc ezer magyar emigránst fogadott be az 56-os események után, előfordulhat tehát, hogy az erdész csoportot úgy tekintették, mint bármely másik emigránst és azt gondolták, hogy a közel 200 ember majd szétszóródik és felszívódik az egyre fejlődő kanadai társadalomban, a többi magyar emigránssal együtt.

Ez viszont nem így történt, mert a diákok és tanárok sokak által elképzelhetetlen akaraterejének és kemény munkájának eredményeképpen 141 szerzett diplomát a British Columbiai Egyetemen. Szerintük a soproni erdész oktatás jó hírnevének és elismerésének tudható be, hogy a British Columbia Erdész Egyesülete

minden államvizsga nélkül honosította (elismerte) a végzett erdészek diplomáját, jó lehet a tananyag nagyban különbözött a helyitől és a tanítás, a vizsgák javarészt magyar nyelven folytak. A lehetőségek tehát megnyíltak a végzett hallgatók előtt, és a 2. táblázatban láthatjuk a pillanatnyi munkakörök eloszlását.

2. táblázat.
A British Columbiai Egyetemen végzett magyar erdészek foglalkozása 1986-ban

Foglalkozás	szám	százalék
Erdészet	50	35
Erdőmérnök és kultúrmérnök	29	20
Erdészeti kutató	22	16
Egyetemi tanár	15	11
Egyéb	25	18
Összesen	141	100

Az „egyéb" kategória nem dolgozó feleségekből (12), magánvállalkozókból és nyugdíjasokból tevődik össze.

Továbbá a 141-ből 44-nek (31 %) van Master és 23-nak (16 %) van doktorátusa (Ph.D.), vagyis összesen 33 %-a szerzett tudományos fokozatot.

Összehasonlításképpen érdekes megemlíteni, hogy az ugyanebben az időben végzett kanadai erdészeknek csak 4-5 %-a szerzett magasabb tudományos fokozatot. Ez a nagy eltérés a következőképpen magyarázható. Az iparban és az erdőgazdaságokban kevés volt a munkalehetőség. Érthető tehát, hogy a nyelvi nehézségekkel küzdő, és helyi viszonyokat kevésbé ismerő fiatal erdészek sokízben hátrányba kerültek a kanadai kollégákkal szemben egy-egy pozíció elnyerésében. Úgyszintén a 60-as években nagyon gyakori volt a famunka-sztrájk, ami az állás-lehetőségeket sokízben csökkentette, ha nem is véglegesen, de időszakosan. Sok magyar fiatal erdész úgy határozott tehát, hogy a semmittevés helyett folytatja tanulmányait. Az is feltehető, hogy a magyar erdészeknek az ambíciója sokkal magasabb volt a kanadaiakénál, magasabb tudományos fokozatok megszerzésére.

Annak részletes bemutatása, hogy közel 30 év alatt milyen eredményeket értek el a magyar erdészek Kanadában és az Egyesült Államokban, nagyon hosszadalmas lenne. Azoknak akik kutatómunkát végeznek és egyetemeken tanítanak az eredményeiket a körülbelül 2000 tudományos cikk, valamint a számos szabadalom, előadás, könyv és disszertáció bizonyítja. Az erdészeti tudományok majdnem minden ágában találunk egy vagy több nemzetközileg ismert nevet. Az a tény, hogy 15 a 141 közül és 7 a volt tanári karból egyetemeken tanít, szerintünk nagy hatással van a jelenlegi erdész oktatásra Kanadában és az Egyesült Államokban.

Több mint 40 %-a azoknak, akik mint erdészek praktizálnak magán vagy állami erdőgazdaságokban, vezető pozicíót tölt be és elvi és gazdasági kérdésekben döntő szerepet jászanak.

Giczy János: Szárnyasoltár

könyv

„Azt gondolom, hogy sohasem bocsájthatjuk meg és nem kötelességünk igazolni azt, ami 1937-38-ban volt. Sohasem!"
M.Sz.Gorbacsov. Kommunyiszt 1987. (12.sz.10.old.)

„KI, HA NEM MI, MIKOR, HA NEM MOST!"

1988. február 18-án M.Sz.Gorbacsov az SZKP KB ülésén tartott beszédében többek között ezekkel a szavakkal fordult hallgatóságához: „Elvtársak, még egyszer hangsúlyozom azt, hogy a történelemhez való fordulásunkat nem egyszerűen a múlt iránti érdeklődés diktálja. Hanem az, hogy erre mai munkánkhoz, a peresztrojka feladatainak megvalósításához életbevágó szükségünk van." (Kommunyiszt 1988/4.sz.11.o.)

A peresztrojka, vagyis a szocializmus mélyrehatató megreformálása egyáltalán nemcsak a Szovjetunióban napirenden lévő dolog. A „sztálini modell" egész régiónkat (Kelet-Európa) behálózta, mára pedig posztsztalinista változatai felett is egytől-egyik eljárt az idő. A változást kikényszerítő szükségszerűségek talaján mindenütt törvényszerűen jelenik meg a követelés: tisztázzuk a múltat, hogy értsük a jelent, s építeni tudjuk a jövőt. Ezt a gondolatiságot képviselte 1988. március 10-én a lengyel szejmben Ryszard Bender történész professzor, pártonkívüli képviselő is, amikor felszólalásában ezeket mondta a Tisztelt Háznak: „Itt a nemzetgyűlés fórumán el kell hangoznia annak a szónak, hogy Katyn. Ezt követeli a nemzet becsülete:" „...." „Tisztázni kell mindazon kérdések egész szövevényét, melyek az 1939. augusztus 23-i Ribbentrop – Molotov paktummal és e szerződés Lengyelország számára tragikus – 1939. szeptember 17-i – következményeivel, sokezer lengyel Szibériába szállításával kapcsolatosak. .... Ha már glasznoszty, akkor legyen glasznoszty. (Trybuna Ludu, 1988. március 12-13. 3. old.)

Ugyancsak a történelem tisztázását teszi szükségszerűvé az is, amit Gyertyán Ervin így fogalmazott meg: „Lehet a tények meghamisításával egy embert, kisebb csoportokat illetően hamis tudatot terjeszteni, de olyan jelenségeket, amelyek mindenütt tömegeket sújtottak a világon, ahová a sztálinizmus hatóköre elért, nem lehet kiradírozni a történelem tudatból." (Élet és Irodalom, 1988. február 12. 8. old.) A feketén fehérlő foltok eltávolítása tehát mindazok feladata, akiknek hazájába „sztálinizmus hatóköre" így vagy úgy elért.

Ezen okból is tiszteleghetünk két fiatal magyar politikatörténész Krausz Tamás és Béládi László vállakozása előtt. Az 1987. novemberében 5000, majd 1988. márciusában ismét 5500 példányban az ELTE ÁJTK Állam- és Politikatudományi Intézete gondozásában, a Politikatudományi Füzetek 4. (Időrendben 6.) köteteként megjelent Életrajzok a bolsevizmus történetéből c. 323 oldalas mű párját ritkító munka. Tudomásom szerint sehol nem jelent még meg olyan életrajzgyűjtemény, amely 20 hosszú és 49 rövidebb biográfiával a bolsevizmus 69 vezető alakját együtt mutatta volna be. Már csak ez a széleskörű felvétel is sokat sejtet. De a számok önmagukban – mint oly sokszor tapasztalhattuk – becsaphatnak. Itt viszont a számosság minőséget is hordoz. S bár lehetnek olyanok, akik egy-egy személyiségről alkotott képpel vitába szállnak, megint mások kifogásolhatják bizonyos tények hangsúlyosságát, vagy épp hangsúlytalanságát, azt azonban senki sem mondhatja, hogy ez a munka a korral bármiképpen foglalkozó számára kikerülhető. E kikerülhetetlenséget az is fokozza, hogy a könyv elejétől végéig a nyíltság szellemiségének nyomait hordozza magán. Sokan először találkozhatnak Sztálin, Trockij, Buharin, Tuhacsevszkij és mások életének részleteivel.

Mi több, nézeteik alakulására vonatkozó fejtegetésekkel. Bizonyára sokan emlékezni fognak majd Koba (Sztálin) életének 1907-es epizódjára, amely egy akkori vaskos tréfában – „ ... tréfálkozva megjegyezte, hogy nem ártana, ha mi bolsevikok a pártban progromot rendeznénk." – a 30-as évek tömeges terrorjának lázas előképét villantja elénk. (Életrajzok... 83. old.) Mély nyomokat hagyhatnak bennünk A.J.Visinszkijnek (1935-től a Szu. főügyésze, „állami vádló", mondhatjuk így is: főinkvizítor) a Buharin-per végén, 1938. március 13-án mondott szavai: „népünk egyet követel: tiporjátok el az átkozott férgeket! – Az idő halad. A gyűlölt árulók sírjait, melyekre minden becsületes szovjet ember, az egész szovjet nép mindig megvetéssel fog nézni, belepi majd a gaz és a bogáncs... Mi valamennyien, a mi népünk, úgy mint eddig, haladunk tovább a múlt utolsó szennyétől, söpredékétől is megtisztított úton, a nagy Sztálin vezetésével előre a kommunizmus felé!" (Életrajzok... 311-312. old.) Buharin akkor (1937) feleségével, A.M. Larinával a „párt vezetőinek új, fiatal és becsületes" nemzedékéhez fellebbezett. (Életrajzok ... 207. old.) A levelet több mint 50 év után a Szu-ban először 1987. december 6-án a Moszkovszkije Novoszty 12. oldalán tették közzé, előjeleként az 1988. eleji rehabilitációnak.

Az életrajz-csokor legfőbb értékének, túl az indulatok nélküli megrajzolt életpályákon, politikus történetiségét tarthatjuk. Bár az előszóban leszögezik, hogy a sztálini építés útjának bemutatását nem tűzik ki célul, ezt a célt mégis elérték. Sőt ennél többet is. Nevezetesen pedig azt, hogy az életrajzok összességéből a XX. század első fele orosz-szovjet fejlődésének valamennyi fordulópontja elénk tárul, mégpedig a történelmi alternativitás követelményének megfelelően. Nem is lehetett ez másként, hisz a hiteles személyes sors mindig szorosan összefügg a történelmi korral, azzal a korral, amely alakította a személyiséget, s amelyet a politikusok és államférfiak viszont formáltak. Igy azután sorra találkozhatunk az említett fejlődés ismert, s kevésbé ismert állomásaival. A teljesség igénye nélkül csak a sztálini modell létrejöttének főbb állomásait említjük meg: a lenini végrendelet (93. o.), a Szu létrejötte körüli vita, Trockij 1923-as fellépése, 1924. december a „szocializmus egy országban" jelszó meghirdetése, az „egyesült baloldal" Trockij, – Kamenyev, – Zinovjev elleni küzdelem 1925-től, az 1927-es

november 7.-i moszkvai ellentüntetés, a NEP bukása, 1928. október 1. az első ötéves terv, a „kollektivizálás", és a Sahti-ügy. Majd a „második forradalom" (95. o.), amelynek menetében két „lépcsőn át vezetett az út" a sztálini elképzelések „kiteljesedéséhez". Az első lépcső 1931. február 4-én az ipari vezetőknek mondott beszédben ragadható meg: „néha azt kérdezik, nem lehetne-e az ütemet kissé lelassítani, haladásunkat kissé fékezni. Nem, elvtársak, nem lehet!... Ellenkezőleg, gyorsítani kell, ... Az ütemet fékezni annyi mint elmaradni. Aki pedig elmarad, azt verik. Mi azonban nem akarjuk, hogy bennünket verjenek. Nem, nem akarjuk." (95-96. old.)
A második lépcső 1934. januárja a XVIII., a „győztesek kongresszusa", amelyen „Kirovot látták volna szívesebben a főtitkári poszton" s ezért Sztálint nem választották meg főtitkárnak. A jegyzőkönyv meghamisítása viszont „segített" s a december 1.-i merénylet, amely kioldotta Sz.M.Kirov életét, már a „jeladás" volt. (142.o.) A terror gépezete egyre erősebb zakatolással kezdett darálni. Semmit és senkit, még Sztálin családját sem kímélte. A terrordaráló etetéséről pedig „hűséges barátok" (Jagoda, Jezsov és Berija) segítségével állandóan gondoskodni kellett, hisz az „osztályharc állandóan élesedett". A daráló minden fordulásáról, a nagy perekről is pontos információt kaphatunk az áldozatok életútját áttekintve.

Szeretném viszont hangsúlyozni e munka egy másik fontos üzenetét is. Jól láthatóvá válik a könyv elolvasásakor az a tartalmi különbség, amely a „lenini gárdát" a sztálini kommandósoktól megkülönbözteti. Ez a különbség oly nagy, hogy az utóbbiakat nem nevezhetjük a lenini értelembe vett bolsevikoknak. Azt, hogy az embert az emberért megsemmisítik, semmivel sem igazolhatják, hivatkozzanak bármily nemes célra, mint tette azt Sztálin is a kommunizmus megvalósítását célul tűzve. Ha a szocialista társadalmi forradalmat valaki az erőltetett iparosításra degradálta, megszüntetve ezzel annak komplexitását, akkor magát a szocialista forradalmat vette vissza. A „lenini gárda" kiirtásával a lenini értelemben vett bolsevizmusnak is vége szakadt, hogy átadja helyét a vég bolsevizmusának, amely minden időleges sikere ellenére világtörténelmi távlatban zsákutcának bizonyult. E zsákutcából pedig a „vég bolsevizmusának" vagyis a sztálinizmusnak átalakításával már bizonyosan ki többé nem jöhetünk. A visszafordulásra viszont még van mód, de ennek legfőbb követelménye a történelem hiteles feltárása.

Végezetül. Azt a hitelességet, amit a 80-as évek első felében végzett gyűjtőmunkával biztosított a két szerző, külön kiemelhetjük, mert tökéletesen egyetértünk Bender professzornak a szejmben elhangzott ezen mondatával: „A hitelességre szükségük van a történelem még élő tanúinak, szükségük van gyermekeinknek és unokáinknak" – persze nekünk magunknak is.

Szabó Lajos Mátyás
egyetemi adjunktus

Giczy János:

Veronika-kendő

THE SOPRON CHRONICLE

Sopron 1956 – Vancouver 1986

(Meditáció egy könyvről.)

Bevezetés

1956. november 4-én és az azt követő napokban, hetekben a soproni egyetem sok hallgatója, oktatója és dolgozója lépte át a határt, hagyta el Sopront. Adataink szerint ezek száma 359 volt. Tudni való, hogy 1956. október 27-én a soproni egyetemi karokat egyesítették Soproni Műszaki Egyetem néven, és ide tartozónak nyilvánították a bánya- és földmérőmérnököket is, akik Miskolcon voltak. 1956. december 18-án a soproni tanárok levelet küldtek az eltávozottaknak. Ebből idézek: „Egyetemünk tanári kara kötelességének érzi, hogy tájékoztasson Benneteket mind az egyetem, mind Sopron város helyzetéről 1956. november 4-től a mai napig. Tesszük ezt azért, hogy a különböző, és nemegyszer egymásnak ellentmondó hírekben eligazodhassatok. Különösen az utóbbi két hétben több egyetemi hallgató érkezett haza. Már ők is hallgatják az előadásokat. A rektori tanács határozata értelmében sem év-, és félévvesztés nem sújthat senkit. Vonatkozik ez a még kint lévőkre is. Egyetemünk tanári kara és ifjúsága nem ítéli el a külföldre távozottakat, mint ahogy nem magasztalja az itthon maradottakat sem. A külföldre távozottakat vérünkből való vérnek, magunkhoz tartozóknak tekintjük, és örülnénk, ha ismét mindannyian együtt dolgozhatnánk tovább sokat szenvedett hazánk érdekében. Szomorúsággal hallottuk, hogy ifjúságunk egy része tengeren túlra készül. Az az érzésünk, hogy ezek elvesznek a magyarság számára. A kötelességszerű tájékoztatáson túlmenően ez is egyik oka volt annak, hogy levelünkkel felkeressünk Benneteket. Bízva abban, hogy levelünk eljut Hozzátok és körültekintő megfontolásra késztet, kívánunk Mindannyiotoknak szívből jó szerencsét!" A levelet 8-10 példányban küldték el. Az aláírók a következők voltak: dr.Botvay Károly, dr.Falk Richárd, Gyulay Zoltán, dr.Haracsi Lajos, Kiss Ignác, Lámfalussy Sándor, dr.Magyar János, dr.Pallay Nándor, Sébor János, Stasney Albert, dr.Tarján Gusztáv, dr.Tárczy-Hornoch Antal, dr.Vendel Miklós és dr.Zambó János. Utóiratként a következő szerepelt: „Levelünket kint lévő professzorainknak és ifjúságunknak szánjuk. Tekintettel arra, hogy mindenki címét nem tudjuk, az a kérésünk, hogy levelünket egymás között ismertessétek. Négy professzor hivatalos ügyben és betegség miatt távol van."

1956. november 16. és 1957. január 31. között 86 erdőmérnökhallgató tért vissza Sopronba tanulmányaik folytatására, de még később is jöttek haza oktatók, dolgozók és hallgatók egyaránt.

A legnagyobb nyugatra távozott csoport 1957. februárjában elhagyta Ausztriát, illetve Európát és a kanadai Vancouvert választotta új hazájának. Az University of British Columbia számukra külön „soproni kart, tagozatot" hozott létre. Ez lett a „Sopron Forestry Faculty of British Columbia",, illetve ahogy még nevezték, a „Sopron Division Faculty of Forestry U.B.C." A kar gyakorlatilag megszűnt 1961-ben, de a magyar fakultás tagjainak befolyása még sokáig erős volt és ma is érezhető. Minderről szól a fenti című könyv.

A könyv születése

Szép könyvet tartok a kezemben. A színes, osztott borítólap bal felén Sopron főtere látható a Szentháromság szoborral, a tűztoronnyal. A jobb felén egy modern vancouveri kép. Mindkettő alatt egy-egy címer: a Sopron Vacultyé és az U.B.C-é. A hátsó borítón a soproni csoport fényképe és a modern kanadai erdészeti technika. Az első címlapon és a gerincen átfutnak színeink, a piros-fehér-zöld szalag.

Igen nagy dolog a honvágy! Mindig tapasztalom, ha külföldön vagyok; magamon is, meg egykori honfitársainkon is. Azt is tudom, hogy a honvágy a hazaszeretetnek nem is kis darabja. Széchenyi István jut eszembe, aki így bölcselkedett: „... A honszeretet valami megmagyarázhatatlan szent érzelem."

Mindez a címlap kapcsán került ide, de a szöveggel való ismerkedésem is megerősített abban a meggyőződésemben, hogy ez a könyv nem csak a Kanadában töltött három évtized élményanyagából – jóból, rosszból született, hanem a „honszeretetnek valami megmagyarázhatatlan érzelméből" is. Már most szeretném leszögezni, hogy a könyv bizonyos megállapításaival, (2. alfejezet!) az 1956-os soproni események leírásával, értékeléseivel, a kanadai kollégák ilyen irányú, egyébként közel sem egységes nézeteivel, nem kívánok foglalkozni. Idővel akad hivatásos történész nálunk is, ott is, aki majd részletesen vizsgálni fogja ezt a kérdést is! A könyv születéséhez mindenesetre tudni kell a következőket. Nem volt egységes álláspont a könyv megjelentetésével kapcsolatban.

Amikor a könyvtáros kezébe vesz egy könyvet, munkájánál fogva másképpen nézi, mint az olvasó, akinek feldolgozottan kezébe adja. Belelapozva a könyvbe, mindenesetre feltűnt az a furcsaság, hogy egy egységesnek tűnő monográfia lényegében két részből álló kolligátum. Kétszer kezdődik és végződik benne minden, még az oldalszámozás is. Az 1956-ban soproni egyetemista, 1988. első félévében nálunk vendégprofesszor Kozák Antal vancouveri dékánhelyettes részletesen elmondta mindennek az okát, sőt írásban is rögzítette. (Feljegyzését levéltárunkban fogjuk elhelyezni a jövő történetírói számára is!) Nos, hát a feljegyzés így szól: (Xeroxmásolatban közöljük.)

Soproniak Krónikája

1956-1986

A könyv két főrészből áll. Az első rész az Erdész Kar történetével, Kanadába való kivándorlásával és kanadai működésével foglalkozik. Ezt a részt teljes mértékben Roller Kálmán Dékán Úr írta és ez a rész teljes mértékben az Ő véleményét tükrözi. A szerkesztő bizottság (nevek ...), nagyon sok szempontban nem értett egyet a Dékán Úr véleményével, ami Kanadát és a Kormány akkori vezetőit, valamint a British Columbiai Egyetem akkori vezetőit nem a legreálisabban és nem tárgyilagosan mutatja be. Szerintem, Roller Dékán úr személyes tapasztalatai szerint mutatja be a körülményeket, nem pedig az egész tanári kar és az akkori diákság szemszögéből.

A szerkesztő bizottság nem értett egyet a Dékán úr véleményével a Kanadából hazatelepülő diáktársainkról sem.

A szerkesztő bizottság mindent elkövetett annak érdekében, hogy a Dékán úr álláspontját megváltoztassa, és hogy az éles kritikákat sokkal enyhébb és reálisabb formában írja meg, azonban Roller Dékán úr nem volt hajlandó a kéziratát megváltoztatni.

Több, mint egy éves vita után a szerkesztő bizottság arra az álláspontra jutott, hogy a könyv első része a Roller Dékán úr munkája és ennek a résznek a tartalmáért a bizottság nem vállal felelősséget.

A könyv második része a Szerkesztő bizottság munkája, és ez a rész hűen tükrözi az akkori tanárok és diákok véleményét, valamint az általuk elért eredményeket, társadalmi és szakmai pozicíójukat és a jelenlegi nézeteiket.

Adós vagyok a kipontozott résszel, azaz a szerkesztőbizottsággal: Adamovich László, Jablánczy Sándor, Jákoy András, Sivák Béla, Józsa László, Pászner László, Pendl Ferenc, Takács József. A szerkesztőbizottságnak része volt a gazdasági bizottság. Tagjainak kellett biztosítaniuk a könyv megjelentetéséhez szükséges pénzösszeget. (A könyv egyébként 30 Dollárba kerül!). Ime a gazdasági bizottság tagjai: Baraksó János, Kozák Antal, Szász István, Sziklai Oszkár és Vlaszaty Ödön.

A könyv tartalma

A könyv tartalmát mindig a „fülszöveg" köteles a leghívebb módon összegezni. Ez röviden, tömören sikerült, jelezve az előzőkben leírtakat is.

„A Soproniak Krónikája a kanadai emigrációba került magyar Soproni Egyetem történetét és az Egyetem tagjainak elért eredményeit mutatja be.

1956-ban a Soproni Egyetemnek nagy része Ausztriába menekült, majd később Kanadába emigrált. A bányászok, geofizikusok és földmérők Torontóba (Ontarió tartomány) kerültek, ugyanakkor a nagyobb létszámú erdész csoport – mintegy 20 tanár és 200 hallgató – Vancouverben (British Columbia tartomány) talált otthonra, mint a British Columbia Egyetem egy része, amit Sopron Divizíónak neveztek el.

A könyv első részét Roller Kálmán dékán írta, amelyben bemutatja a Soproni Egyetem történetét az emigráció előtt, az emigráció lefolyását és a British Columbiai Egyetemen töltött éveket. A könyvnek ez a része Roller dékán személyes tapasztalatait tartalmazza és néhány idézetet a diákjaitól.

A könyv második részét egy Szerkesztő Bizottság állította össze, amelyhez az anyagot a Soproni Egyetem tagjaitól gyűjtötték, és bemutatja a diákhagyományokat, valamint az egyének rövid életrajzát."

A könyv belső címlapja (mindig ez adja a hiteles címet) a következő: Sopron Chronicle. Hungarian Foresters in the Western World. 1919-1986 by Sopron Alumni U.B.C. Selmecbánya. Sopron. Vancouver. Rákóczi Foundation Inc. Toronto, Canada. Mint említettük, a könyv első részét Roller Kálmán írta és a következő címet viseli: Magyar erdészek Kanadában. Az első 21 oldal lényegében több támogató, a könyv létrejöttében segítő kanadai előszava, a szerző előszava, a letelepedők segítőinek megnyilatkozásai. Egy oldal emléket állít az elhunyt oktatóknak, hallgatóknak és a kitelepülteket segítő barátoknak. 1965 és 1984 között 14 egykori soproni halt meg. A következő volt oktatók, illetve hallgatók, akik ott végeztek: Baranyai József (1974), Csizmazia Tibor (1979), Fodor Gyula (1982), Gerencsér László (1976), Koller Pál (1972), Kornya Lajos (1979), Papp Ferenc (1967), Tuskó Ferenc (1965).

Borsos Zoltán (1979), Gőgös Ferenc (1972), Horváth Ottó (1984), Kiss-Tóth János (1977), Kovács Erdős Márta (1967), Spuriga István (1977). Roller Kálmán könyve 178 oldalt tesz ki. Ebből a következő nagy fejezet a következő címet viseli: „A Soproni Erdészeti Egyetem az új világban". Ezen belül hét alfejezet és 28 szakasz mutatja a szerkesztést, a tagolást, illetve a felépítést.

Nincs lehetőségem arra, hogy ezt a hatalmas anyagot ismertessem, nem is feladata ennek az írásnak. A könyv egészét, annak hangulatát, felénk fordulását, vagy tőlünk való elfordulását, egyszóval felfogását szeretném érzékeltetni, hangsúlyozom, hogy hol érzek dur és hol moll hangokat. Örülök annak, hogy elég nagy részletességgel foglalkozik a szerző a történelmi előzményekkel, Selmecbányával, az ősi Alma Materrel, a selmeci exodussal, amely Sopronba vezetett és a szerintem hibáival együtt is egyedülálló ifjúsági szervezettel, az Ifjúsági Körrel. (Ilyen cím alatt: „Student Fraternity Club".)

Azért örülök mindennek, mert a sokfelé szakadt hazánfiait, az egykori egységes soproni egyetemi polgárokat összetartozásra, egymás megbecsülésére, ha van miért, tiszteletére, ha van tudása, eredménye, akkor annak elismerésére figyelmeztet, mint minden történelmi munka, amely akár nálunk, akár másutt jelenik meg. És még valami, amit nem szabad figyelmen kívül hagynunk: ez a könyv angol nyelven jelent meg, így elviszi nagy történelmi múltunkat azokhoz is, akikhez egyébként nem jutna el soha.

A második alfejezet a „Forradalom" címet viseli és ilyen alcímeket: „A szabadság után vágyakozva. Az 1956-os forradalom előjátéka. A forradalom napjai." Az emigráció első időszakával foglalkozik a harmadik alfejezet, a maradás, vagy a továbbköltözés kérdésével, az Alma Mater üzenetével, itt idéz az említett december 18-i levélből, melyet Sopronból küldtek, az ausztriai időszakkal, annak gondjaival, a kanadai ajánlattal és közli azt a dokumentumot, amelyet az ausztriai csoport Strobl-ban rögzített 1956. december 8-án és arról szól, hogy milyen körülmények hatására történt döntés a kanadai kivándorlásról. A csoport ausztriai barátairól is szól a fejezet. A negyedik fejezet leírja az utat Kanadán keresztül, a megérkezést a British Columbia egyetemre. Számunkra a legérdekesebb fejezet az ötödik lehet, ahol a szerző leírja a vancouveri éveket. Számos kép és dokumentum teszi hitelessé a leírtakat. A fejezetet a szerző a soproni tagozat oktatóinak táblázatával zárja (1957-1961). A hatodik fejezet a bányászokból, geodétákból és olajmérnökökből álló „Soproni Egyetemi Műszaki Csoport" történetét írja le 1956. november 4-től kezdve a torontói éveken át 1983-ig. A fejezet – amely társszerzők munkája – a csoport tagjainak táblázatával végződik. A hetedik fejezet lényegében a Kanadában töltött évek értékelése, megítélése, a segítők véleménye, kritikák, idézetek összegyűjtése, többek között hazaiaké is. Irodalomjegyzék és igen bőséges dokumentáció, (a levelezések másolata) újságcikkek közlése zárja a könyv első részét.

A Sopron Chronicle második része

A belső címlapon a tűztorony és egy „dendrokronológiai korong" a következő évszámokkal 1919., 1956., 1986. és Selmecbánya, Sopron, Vancouver felirat. Az első 13 oldal a szokásos bevezető, köszönetnyilvánító és nyilatkozó szövegrész. A 15. oldalon kezdődik a számunkra érdekesebb rész, éspedig a soproni diákhagyományok, pontosabban a selmeci-soproni hagyományok ismertetésével. Szembetűnő, megkülönböztetett betűtípussal szerepelnek hagyományos kifejezéseink, meghatározásaink, különlegességeink: „gruben, walden, attila, tempus, balek, firma, szakestély, praeses, cantus praeses, silentium, contrapunct, fuhrwerkers, silentium eks, leibfuchs, vocem prego (sic!), habeat, Gaudeamus igitur, klopacska, csárdás, surgite, aula, ultrasupraveteranissimus, Ballag már a vén diák..., burschen", stb. Mindezzel már jeleztük is, hogy mivel foglalkozik a könyv 15-43. oldala. Szubjektív leszek: a 20. oldalon szerepel, hogy a soproni egyetemi könyvtárban lévő történelmi dokumentumból való a balek meghatározása: „Vulpes seu vulpecula est animal sine mente ac ratione, semper

magnamquantitatem tabaci vei cigarrum secum portat." Angolul: „The balek is a mindless creature..." stb. A 39. oldalon kezdődő „Conclusion" fejezetrész az Ifjúsági Kör szerepét hangsúlyozza, szól feloszlatásáról is, és annak körülményeiről. A könyv hagyományápoló, az összetartozást és a haza szeretetét is ápoló fejezetrészeit nagyra kell értékelnünk. Ezek arra intenek, hogy ismét felismerjük, ezek a „külföldre távozottak, vérünkből való véreink" – ahogy az idézett soproni 1956. december 18-i professzori levél fogalmazott. Rajtunk is múlik, hogy ne következzék be később sem a nagy professzori kar aggodalma: „Az az érzésünk, hogy ezek elvesznek a magyarság számára."

Az „Epilógus" című fejezet idézet Adamovich László és Sziklai Oszkár 1970-ben megjelent „The Foresters in Exile" című könyvéből. Ismét kiemelném a vastagon szedett kifejezéseket, amelyek ugyancsak mutatják a tartalmat: „Civitas fidelissima, Volksbund, Kapocs". A „Kapocs" szorul csak magyarázatra. Ez a kanadaiak, illetve az egykori soproniak magyar nyelvű időszakos lapja, a „Soproni Egyetem" című lapunkhoz hasonló ottani. A fejezet végén kronológiai táblázat mutatja egyetemünk múltját 1735-től 1956-ig. A 47. oldaltól a 85. oldalig mindenre kiterjedő részletességgel kapunk válaszokat a kanadai élet 25 évéről bizalmasan kezelt kérdőívek alapján. (Csapó I., Jablánczy A., Józsa L., Kozák A., Pendl F., Pászner L. és Takács J. működtek közre.) Ez az egész felmérés rendkívül érdekes, mégis talán a legérdekesebb, vagy legszomorúbb? a 82. oldalon szereplő statisztika, hogy az egykori soproniak gyermekei milyen arányban beszélnek, olvasnak, illetve írnak magyarul! A tragikus történelmi 1920. és 1940. évek menekült erdészeire emlékezik egy fejezet, amelyben idézet is szerepel Szent-Györgyi Albert 1963-ban megjelent „Hungarians in America" c. munkájából, mint múltat idéző mementó. Táblázatok következnek azokról a Selmecen és Sopronban végzett erdőmérnökökről, akik 1956 előtt itthon éltek, most nyugaton. Sok adatot kapunk róluk. Az U.B.C. Sopron Division tanári testületét mutatják be a szerzők a következő oldalakon, soproni és kanadai beosztásuk feltüntetésével. A csoportosítás: seniorok, juniorok, meghívott külső előadók, illetve az adminisztratív dolgozók. Számszerint 30 oktató és két adminisztratív (!) dolgozó. Egyeseknél az angol keresztnév szerepel és zárójelben a magyar, pl. Adamovich Leslie (László), Jablánczy Alexander (Sándor), stb. Külön táblázatban szerepelnek azok, akik Sopronban oktatók voltak, most más területen dolgoznak, dolgoztak. (NSZK, Svájc, Ausztria, U.S.A., Kanada.) Számszerint 14.

Ismét nagyon érdekes rész következik. A Kanadában végzettek névsora és adataik. Érdemes lenne követni az elemzést, pl. az 1952-ben Sopronban kezdett 125 hallgatóról szólót. A kísérleti jellegről, a nők számáról. A könyv megállapítása levéltári kutatásokra is indít a soproni erdőmérnöki kar történetéhez, szószerint: „The graduating class of 1958 was one of the largest classes in the history of the Sopron Forest Engineering University." Igen, és most következik a tablójuk: „Soproni Műszaki Egyetem Erdőmérnöki Kar 1952-1958. „27 fiatal mosolyog a fényképről, ha a tabló bal oldalát nézem, akár Sopronban is készülhetett volna: tűztorony, a soproni erdő. A baloldal Soproné, a jobboldal azonban már Vancouver. Feliratban is, jelképében és erdejében is. Itt tölgyes, ott fenyő. És így következnek a tablók, mutatva az idők és a felfogás változását, vagy inkább a kialakuló szokást?! Az 1959-es tabló, megtartva a jelképeket, de már ilyen feliratot visel: „Sopron Forestry Faculty of University of British Columbia Sopron 1953 – Vancouver 1959." Az utolsó tabló az 1961-es. 23-an végeztek Kanadában abból az évfolyamból, amely 1956-ban indult Sopronban. Sopront ők sem hagyták ki a tablón, mint egyetlen ott végzett évfolyam sem. Itt is a tűztorony látható, a Kolostor utca felől. És Vancouver. Nevek, táblázatok, összesítések, statisztikai adatok, mindmegannyi érdekesség és értékes adat a jövő egyetemtörténésze számára, aki majd elemez, vizsgál, kutat, kérdezi, faggatja a múltat.

A 125. oldaltól a 203. oldalig terjed a biográfiai rész. Ugy gondolom, hogy a 273 rövidebb-hosszabb életrajz, egykori soproniak életútjának felkutatása egymagában jelzi a vállakozás nagyságát.

Életutak... Szerencsék, karrierek, hírnevek, honvágy, hazaszeretet, ragaszkodás, elfordulás. Ilyeneket érzek, amikor olvasom őket. Bibliográfia zárja a kötetet. Ez is a múltat idézi, rögzíti a megmásíthatatlan tényeket.

Dr.Hiller István
könyvtári főigazgató

Giczy János:

Nagyszüleim emlékére

A MOLDVAI CSÁNGÓK NÉPRAJZI TÉRKÉPE

Szerkesztette Lükő G.

JEGYZET:

Az 1 és 2 sz. részleteket lásd a következő lapokon.

Czakó Gábor:

A LEGMÉLYEBB PONT

Előttünk fekszik egy 96 oldalas jelentés 30 oldalnyi melléklettel a romániai magyar kisebbség helyzetéről.

Részletes és gazdag. Remélhetően készül jelentés a jugoszláviai, a szovjetunióbeli, a csehszlovákiai és az ausztriai magyar kisebbségről és szórványokról is, mert a kérdés, ennek a szétszabdalt nemzetnek az ügye csak egészében tekinthető át.

Hogy honnan?

A történelem igazából csak az utókor magaslatáról látható jól, a történet, a jelen pedig éppenséggel a legalacsonyabb helyről. A Jelentés alaphibája, hogy készítői ezt a mélypontot nem találták meg, vagy ha megtalálták, nem merték elfoglalni. Kilátóul, vagy inkább belátóhelyül.

Mintha a tudós szerkesztőket megbabonázta volna egy süketté és vakká tévő Akarat, nehogy meglássák a tervet és a célt. Panaszkodhatnak, síránkozhatnak a magyarok, a világ úgyse figyel rájuk, elfeledkezett róluk, akárcsak ők a csángókról.

Tudomásul kellene végre venni, hogy pontosan az történik Erdélyben, amit előbb kipróbáltak Moldvában. Moldva a laboratórium. Domokos Pál Péter 1929-es Csángó-Riadója óta ez napnál világosabb.

Kellene hogy legyen.

Sajnos a Jelentéstevők azt hiszik, hogy a probléma Erdély. Ezért az onnan napjainkban elcsángáltakra, a Kárpátokon túlra kényszerítettekre szót sem vesztegetnek. Még a számukat se becsülik föl a 11. oldalon adott 2. sz. táblázatban.

A moldvai csángó magyarokra hét mondatot szántak és két táblázati rubrikát, holott az ő sorsuk a beláttató mélypont. A nekünk szánt tőr onnan fúródik Erdélybe. Hogy ezt a tőrt kihúzni kell-e, vagy bent Erdélyben kerülgetni hajlékony-fűszálasan, döntse el a józan ész.

Csoda-e, hogy a mellőző figyelemmel gyűjtött adatok hibásak?

50.000 katolikus, köztük 40.000 magyar anyanyelvűt említenek a Jelentés táblázatai. A jassi (jászvásári) egyházmegyében ötször ennyi hívőről tudnak. Köztudott, hogy aki arrafelé katolikus, az mind magyar eredetű. Sajnos az is, hogy ezeknek már a fele sem tud magyarul. Mértékadó becslések 100.000 körülire teszik a magyarajkúak számát +- 20 %-os hibahatárral. Vannak olyan községek, ahol egyenként 10.000 fölötti az őseik szokását és nyelvét tartók száma – pl.: Lujzikaloger, Forrófalva –, de sok az olyan település, melynek 3-5.000 lelke közül a zöm magyar, mint Nagypatakon, Klézsén, Bogdánfalván és másutt, ha nem éppen kizárólagosan, mint pl. Lészpeden, ahol csak huszonnyolc éve zárták be a magyar iskolát...

Vegyük sorra a Moldvában kipróbált „sikeres" módszereket.

1. Az elzártság

Az utóbbi esztendők utazási, érintkezési, postai, vendéglátási korlátozásai, a könyvüldözés, az iratelkobzások, az utazók titkosrendőri megfigyelése, zaklatása stb. már a múlt századi Moldvában kialakult. Azóta csak tökéletesedik a mostani Erdélyben.

A kérdés az, hogy mikor érik el Erdéllyel azt, ami a Csángóföldde sikerült. Nevezetesen: leválasztani az erdélyi magyarokat az anyanemzetről, elvágni minden szellemi, politikai, kulturális, anyagi és erkölcsi kapcsolatuktól, rezervátumba szorítani és a világgal elfeledtetni őket.

Moldvából hozták át a világon példátlan idegenföljelentési-kötelezettséget: a vendégjog fölszámolása és az egyének közti gyűlölet szítása végett.

Rémmese 1.: A klézsei pap 1987 nyarán följelentette a faluba érkezett marosvásárhelyi autó két erdélyi és két magyarországi utasát.

Rémmese 2.: A harmincas években Bartók Béla a Román Tudományos Akadémia pártfogásával sem tudott bejutni Moldvába...

2. A proletarizálás

Hogy úgy mondjam kapóra jött ez a rendszer – ennélfogva a jelenség nem speciális. Ám mégis: a lakosság földtulajdonának, kisiparának stb. – vagyis anyagi függetlenségének megszüntetése a legideálisabb alapot teremti bármilyen központi akarat érvényesítéséhez. A polgári szabadságjogok eltörlése ráadás.

A munkabíró csángó férfiak a „kollektívokban" munkához nem jutva kénytelenek – akárcsak Széken, vagy szerte Erdélyben – otthonuktól távol elhelyezkedni, családjuktól hetekre-hónapokra elszakadni. Idegen környezetbe, munkásszállások mondhatatlan nyomorába elmerülni.

Megbízható adatok szerint a moldvai földművesek nyugdíja havi 80-100 lej. Van adat arra is, hogy valaki havi 5! az öt lej nyugdíjból tengődik.

JELMAGYARÁZAT.

a magyar lakosság száma:

1-50 △ ▲ 50-200 △ ▲ 200-600 ○ ● 600-1200 ○ ● 1200-2000 □ ■ 2000-5000 □ ■

nyelve: magyar és oláh ◪ ◩ ◧ oláh ◭ ● ■

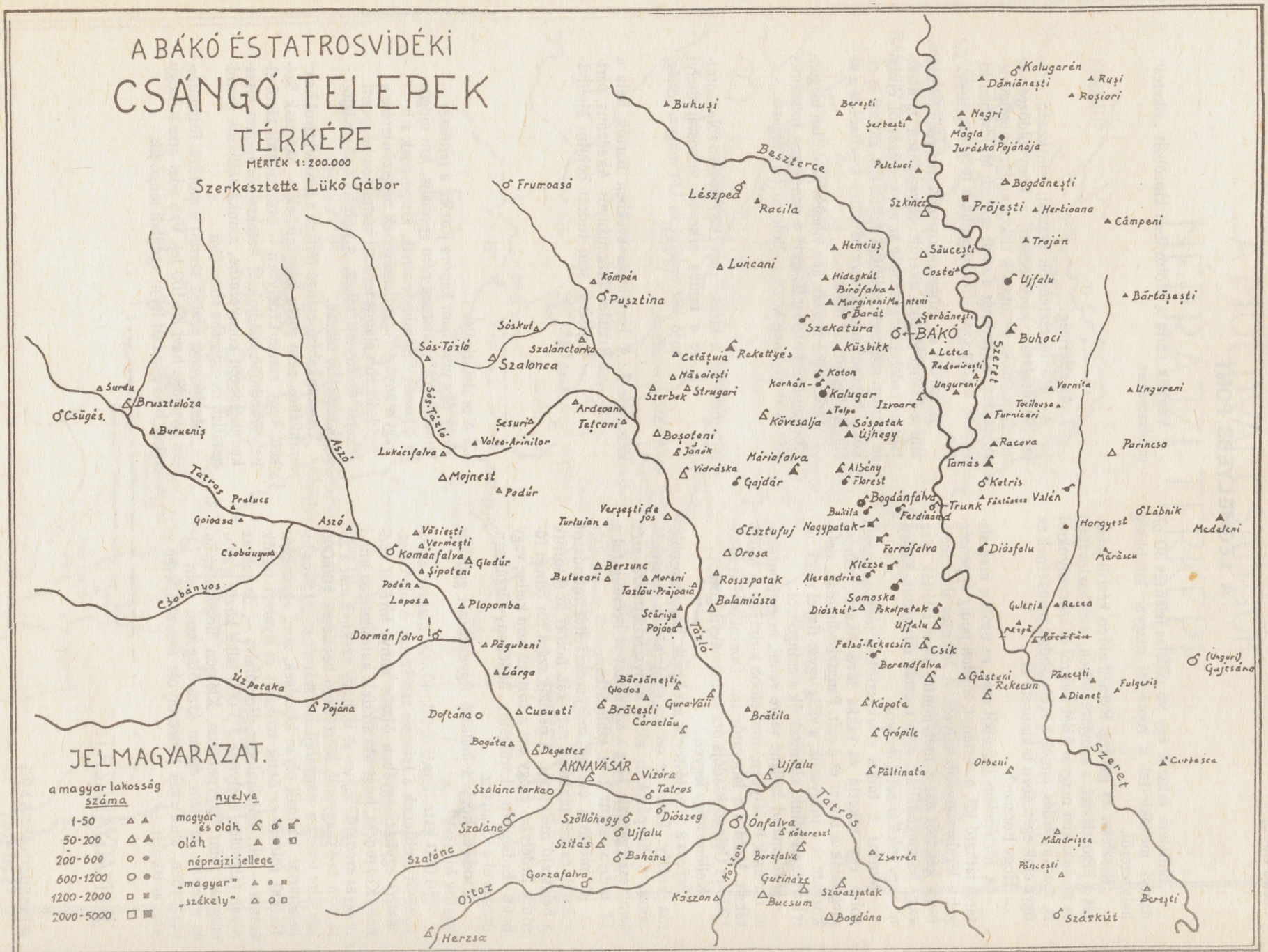
néprajzi jellege: „székely" △ ○ □ „magyar" ▲ ● ■

meghatározhatatlan magyar és idegen eredetű katholikus lakosság ◆ ◆

A BÁKÓ ÉS TATROSVIDÉKI CSÁNGÓ TELEPEK TÉRKÉPE

MÉRTÉK 1:200.000

Szerkesztette Lükő Gábor

JELMAGYARÁZAT.

a magyar lakosság száma

1-50	△ ▲
50-200	△ ▲
200-600	○ ●
600-1200	○ ●
1200-2000	□ ■
2000-5000	□ ■

nyelve

magyar és oláh	△ ○ ■
oláh	▲ ● □

néprajzi jellege

„magyar"	▲ ● ■
„székely"	△ ○ □

3. Az iskolák megszüntetése

Könnyen ment. 1947-től csak mintegy 40 faluban működött az alsó négy osztály kb. 120-130 tanító vezetésével. Közben olyan nagy helyen, mint a 14.000 lelkes Szabófalva sem létezhetett anyanyelvi oktatás. A magyar iskolákat – a rövid ideig fönnállt bákói tanítóképzővel együtt – 1958-ban megszüntették. Az utolsó – Lészpeden – Kallós Zoltán vezetésével 1960-ig tartotta magát.

Ez az intézkedés szöges ellentétben állt az akkori iskolatörvényekkel, de még az azótai magyarellenes szigorításokkal is.

A magyar iskolák megszüntetése sem Erdélyben, sem Magyarországon semmiféle tiltakozást nem váltott ki.

Mára nemcsak a közhivatalokban, de az iskolákban is tilos a magyar beszéd. Némely iskolákban tanítói verés jár érte a gyereknek, másutt szavanként 5 lei büntetés.

Üsse a gyereket a tulajdon apja.

A tanórákon azt sulykolják, hogy magyarnak lenni alsórendű. A világon nincsen számottevő magyar érték, kultúra, történelem, ezen a nyelven tisztességgel írni sem lehet.

Ugye milyen ismerős, erdélyiek?

Rémmese 4.: Magyarországi utazók csángó fiúcskával beszélgetnek.
– Érted a szavunkat?
– Értem
– Mi értjük a tiédet?
– Értik
– Kik lehetünk mi?
A fiúcska gondolkodik, majd kivágja:
– Polonézek!

4. A hitélet elrománosítása

Százados moldován hagyomány! A csángók mégis ellenálltak régebben az olasz és lengyel papjaik magyartalanításának, no persze „olájjá lett" magyar plébánosaiknak is. Ahol, amennyire tudtak. Itt-ott mindíg akadt újra papjuk, szellemi vezetőjük.

A helyzet azonban romlik. A papnövendékek az állami sovinizmust vállalni kényszerülő, román nyelvű jászvásári szemináriumba járnak. Itt 2-3 havonként vizitációkon kérik számon a bukaresti elképzelések megvalósítását.

A vallásgyakorlás általános korlátozása közepette is eljutnak csángó papjelöltek hébe-hóba Gyulafehérvárra, de miután magyarul írni-olvasni nem tanulhattak, könnyen kibuknak.

A papság nagyrésze kiszolgálója lett az államsovinizmusnak. Verés, 7-9 év börtön jár egyetlen magyar prédikációért.

Rémmese 5.: A jassi szeminárium spirituálisát 1981-ben visszaküldték falusi plébánosnak, mert az egyik tanteremből hiányzott a mindenható képe.
Mármint Ceausescué.

Az erdélyi katolikusok magyarsága ellen most a görögkatolikusok mellett a csángók a faltörő kos.

Ujjunkat se emeltük kulturális leszakadásuk megállításáért.

Árva szót se szóltunk iskoláik, papnevelésük, anyanyelvi jogaik megsemmisítése ellen, magyar kisebbségnek sose tekintettük őket, csodálkozhatunk-e hát, hogy Erdélybe telepítve, vagy a csíksomlyói búcsúban románul akarnak misét hallgatni? Hiszen nem értik az imákat, a magyar énekeket, a magyar liturgiát.

És ha értik, ha mernek magyarul szólni, az erdélyiek kikacagják őket csúnyácska beszédükért.

5. Történelmi emlékek, személyi jogok fölszámolása

Erdélyben egyre kockázatosabb nyilvános helyen magyarul, szászul szólni?

Moldvában a harmincas évek óta tilos a nem-román beszéd.

Erdélyben lebontják a történelmi épületeket, eltüntetik a magyar dokumentumokat?

Moldvában évtizedek óta majd minden magyar föliratot, kőkeresztet eltávolítanak, a lakásokon szabályos hipist tartanak magyar nyomtatványok, iratok után.

Erdélyben az Istvánokat Stefánnak anyakönyvezik az 1945/630. tv. 3. paragrafusa ellenére? Még a temetőket is románosítják?

Ősmoldvai ötlet. Ott a személyi iratokat a húszas évek óta román helyesírással állítják ki. Azóta minden csángó két nevet visel: az oláj nevét az okmányaiban és a fejfáján, a magyart a családjában.

Kivételes személyes bátorság kell ahhoz, hogy valaki ne Sabau Pavelt, hanem Szabó Pált írasson elhúnyt hozzátartozója fejfájára.

Rémmese 6.: – Farkas? Ó, az csak az oláj neve!
– Nohiszen a Farkas magyar név!
– Dehogy magyar! Magyarul ő Pipás!

Minek tovább sorolni? Aki ennyiből nem fogta, az többből sem érti, hogy Moldva nemcsak terv és laboratórium, hanem cél is.

Az erdélyi magyarságra – és németségre, szerbségre, zsidóságra – hajszálra az a sors vár, ami a moldvai csángókat már elérte. Hogy Joó Rudolf szavát kölcsönözzem: „értelmiségétől megfosztott, paraszt-segédmunkás nép legyen." És ha ez megtörténhet, annak nemcsak a mai magyar politikai rendszer a társtettese, hanem mi, magyar demokraták is, akik hajlamosak vagyunk elfeledkezni a csángókról, a délvidéki, a fölvidéki, a kárpátaljai magyarokról, a boszniai, a csehországi szórványról, a bukarestiekről, a nyugatiakról, az Erdélyből mostanság kitelepítettekről.

Ez pedig azt jelenti, hogy saját magunkról is megfeledkeztünk. Mert a mi történetünk, a maradék magyarság jelen útja csakis a legelesettebbek felől, a legmélyebb pontról látható igazán.

Hogy mi a teendő?

Szorgalmazzuk, hogy nemzettudatunkat az oktatástól a külpolitikánkig a magyarság egészének szelleme – gondja és öröme hassa át. Enélkül semmiféle erkölcsi jogunk nincs az erdélyi magyarság gondjaival való foglalkozásra. Milyen alapon válogatunk magyar és magyar között? Milyen alapon lökjük a legtöbbször megalázottat még mélyebbre?

Az összes jogsértést haladéktalanul nyilvánosságra kell hozni – történjék az bármely magyar kisebbséggel.

Diplomáciánk minden eszközzel munkálkodjék a külföldi magyarok védelmében, az érvényes és az érintett országok által is aláírt nemzetközi szerződések betartásán.

Az Apostoli Szentszéknél is szorgalmazza a csángók anyanyelvi hítéletének engedélyezését, lehetőségeinek megteremtését.

Kormányunk állítson föl alkalmas rádió- és tévéállomásokat.

Teremtsünk élő, szeretetteljes és személyes kapcsolatot a környező országokban élő magyarsággal.

Készítsünk olyan egyszerű nyelvkönyet, melyből a magyarul való írás-olvasás alapelemei elsajátíthatók.

Juttassunk el minél több szeretetre, történelmi, nemzeti, művészi, tudományos, vallási értékre mutató kultúrcikket a rászorulóknak.

1942-ben születtem a Somogy megyei Háromfa községben. Középiskoláimat Csurgón és Nagyatádon végeztem, majd a Somogyi Néplap munkatársa voltam 1 évig. A Pécsi Tanárképző Főiskolán szereztem általános iskolai tanár képesítést 1966-ban magyar-orosz-rajz szakon. Első versem 1957-ben jelent meg a Somogyi Néplapban, azóta rendszeresen publikálok napilapokban, folyóiratokban. Megjelent önálló munkáim: Zöld parázs 1977; Rézholdak, réznapok 1985; Nyikolaj Rubcov versei 1980; Musztaj Karim: Holdfogyatkozás – drámafordítás 1981; Visszhang – válogatott versfordítások 1987.

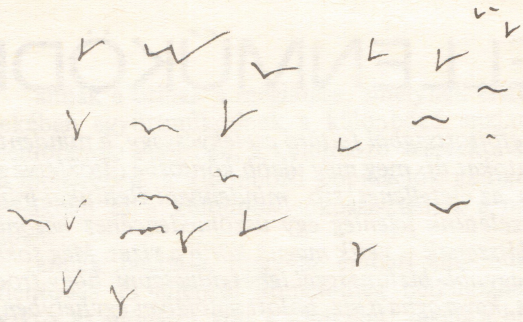
Az idei Költészet Napjára jelent meg Epigrammák című verskötetem. Jelenleg a soproni Belvárosi Általános Iskola könyvtárosa vagyok.

Kerék Imre

Giczy János:

Egy marokszedő emlékére

SZÁLLNÉK VELÜK

Szárnyukat suhogatva
tollászkodnak a fák,
forgódnak, készülődnek
repülni toronyiránt.

Nem vagy itt. Kigondolom
legalább szemed, hajad
álomnak ennyi elég.
Bőröm alá süt a Nap,

s nézem a fákat, ahogy
csőrükbe veszik az eget.
Szállnék velük, de lábam
betonba gyökerezett.

Kerék Imre:

ROUAULT: ÖREG KIRÁLY

húnyt szemmel magába-meredten
a szomorúság arcára kövül
ül magánya feltörhetetlen
burkába zártan egyszál-egyedül

nincs már alattvalója egy sem
semmije sincs emlékein kívül
már nem király csupán egyetlen
ember a többi szenvedő közül

Kőnehéz aranykoronája
piros palástja már fakó díszek
kezében pár szál halványsárga

rózsató ingadoz jogar helyett
már nem érdekli hatalom se pompa
ül némán elhagyottan és kifosztva

ELLENMŰKÖDÉS HELYETT...

A lefojtottságból feltörő cselekvésvágy, a mindent elvető lázadás anarchisztikussá vált az elmúlt évekre. A régi gondolatokat új, meg még újabb köntösbe öltöztetve ezrek és tízezrek tiltakoznak az embertelen, a rossz, a gazdaságtalan, az életellenes, stb., mindennapi életünket irányító bürokratikus hatalom ellen.

Közéletünk jelenleg egy úszómedencéhez hasonlít, amelyben kb. másfél méter magasságig van víz, ahol – akik kilátszanak – verik maguk körül a vizet. Még sokszor kell nagyokat nyelni, de a víz leeresztése óta már lényegesen nagyobb biztonsággal lehet odacsapni, hogy fröcsögjön minden. Távolról minden úgy néz ki, mintha forrna, pörögne, kavarogna a víz, holott valójában egyhelyben pancsol – nemritkán lubickol – az egész társaság.

Még nagyon kevesek gondolnak arra, hogy itt mindent lehet, csak úszni nem. Nem érzik hogy szükség van olyan csatornákra ahol biztosítani lehet az utánpótlást, illetve olyanra, ahol tovább lehetne jutni. A feladat akkora, hogy elvégzése csupán közös erőfeszítések útján lehetséges, s mivel ez létfeltétel, nemcsak lehetőség, hanem kötelessége is mindenkinek.

Agócs József írása egy – szerencsére nem az egyetlen –, azok közül, melyek az ellenműködés helyett az együttműködés szükségességét hangsúlyozzák. Szerkezeti felépítése zavaró lenne azon háttérinformáció nélkül, miszerint: a pontokba szedett szakaszok válaszok a Századvég utóbbi számában elindított körkérdésre. Mivel a Századvég – a hazai legális sajtó egyik legjobbjaként – kis példányszámba kerül forgalomba, az érthetőség kedvéért megismertetjük Olvasóinkat is a feltett kérdésekkel.

1. Miben látja a mai Magyarország válságát, s melyek e válság okai?

2. Hogyan ítéli meg a fontosabb reformelképzeléseket s ezek esélyeit?

3. E programokon kívül van-e más, saját megoldási javaslata a válságra?

Ezzel szeretnénk segíteni azt az összmunkára való felhívást, melyet az említett lap szerkesztősége kezdeményezett. Más oldalról közelítve pedig, az írásban felvetett gondolatrendszert az érhetőség határai között leszűkítve az újság következő számaiban leközöljük.

1. Azzal, hogy kérdést teszünk föl a válság mibenlétével kapcsolatban, már meg is adtuk a választ a kérdésre. Azért kérdezünk, mert nem ismerjük a válság mibenlétét. E tudatlanság oka pedig az, hogy nem is keressük a megfelelő tudást, hogy nem is figyelünk azokra, akik mégis keresik, akik már el is jutottak e tudáshoz.

A tudáskeresés és a tudáskeresők elöli kitérés oka pedig vezetéshiány. Vezetés helyett politika van. Valamilyen közös cél, például a tudatlanság megszüntetése érdekében kívánatos együttműködés helyett ráerőltetni akarjuk magunkat, szakmánkat, pártunkat, nemzetünket, fajunkat, s ezzel együtt az egyéni, szakmai, stb. ismereteket a többiekre. A politika nemcsak a „mai Magyarországra", hanem minden eddigi és minden jelenlegi emberi társadalomra jellemző.

Az együttműködésnek ellenműködéssel való helyettesítése emberréválásunk óta válságokat, sőt helyi katasztrófákat eredményez. Minél sikeresebb valamilyen politika és a hozzá való ismeret, annál nagyobb válság vagy katasztrófa következik belőle. A politikában sikeres egyén, szakma, osztály, nemzet, faj önteltté, kényelmessé, felületessé, igénytelenné, közönyössé, majd a válságtünetek erősödésével agresszívvá, üldözési mániákussá lesz. Ugyanakkor a sikertelenek előbb-utóbb lázadnak, a politikára ellenpolitikával válaszolnak. A természet is lázad az emberi természetátalakítás és természetrombolás ellen például kártevők, kórokozók tevékenysége formájában. Ha a lázadás is sikertelen, akkor a politika győzelemmé válik, azaz a győztes egyedül marad és elpusztul. A politikának nem lesz tárgya, nem lesz mire ráerőltetnie magát és ismereteit, a részismeret pedig nem lehet elegendő a rész létfeltételeinek előállítására.

Szerencsés eset, ha a politika és ellenpolitika kizárja egymást, mert akkor erősen korlátozódik a győzelem esélye. Ilyenkor a katasztrófát válság előzi meg, és így előtérbe kerülhet az együttműködés szükségessége, lehetősége is. A Századvég „tétova első lépése" már ebbe az irányba mutat, még ha a szerkesztőség az együttműködést inkább valami sikeresebb ellenpolitika kialakítása, például a hatalom megosztása érdekében tartja is szükségesnek.

„Az alkotó szellem szabad ütközeteit" „egy rossz politikai gyakorlat", például a sajtószabadság hiánya önmagában nem képes kizárni, még nehezíteni is alig. Ha az eddig bárki számára mégis kizáródott, azt ki-ki saját szellemi görcsének, elfogultságának, igénytelenségének, közönyének köszönje. Még fölsorolni is nehéz azt a sok tényt, magyarul is hozzáférhető irott szempontot, ajánlást sőt követelményt, amellyel a magukat másképp gondolkodónak nevezők sem állnak párbeszédben. Ezek figyelembe vétele, alkalmazása, vagyis egy másként is meg másról is való gondolkodás pedig nélkülözhetetlen a válság mibenlétének és okainak felismeréséhez, de a már megszerzett ismeretek elsajátításához, megértéséhez is.

2. Az eddigi elképzeléseknek, valamint azok reformjainak zöme a természettel szembeni politika megnyilvánulása. Ezek fontosak, legfőképp abból a szempontból, hogy kizárják vagy gyengítsék egymást, nehogy valamelyik is sikeres lehessen, hogy időt nyerhessünk a természettel való együttműködés irányába való forduláshoz. Fontosak abból a szempontból is, hogy a sokféle elképzelés és reform léte rákényszerít elképzeléseink és reformjaink ellenőrzésére, tömeges és általános bevezetésük előtt kísérleti jellegű kipróbálásukra, a néhány szempontból jobb, vagy kevésbé rossz elképzelések keresése helyett a minden szempontból jó elképzelés keresésére.

Eddigi elképzeléseink és reformjaink nem érintették azt a nyilvánvaló tényt, hogy az emberi tevékenység csak az emberi piacra kerülő áruk tekintetében termelő, de ezen áruk alapanyagaira, vagyis létforrásainkra nézve csak kitermelő, fogyasztó, legjobb esetben is szűkítetten újratermelő, és egyre gyakrabban mérgező is. Annál gyorsabban közeledik a válság, a katasztrófa, még ha nem is érkezett el mindenhová, még ha nem is érzékeli mindenki bekövetkezését, minél nagyobb lehetőség van „a tőke jobb érvényesülésére" minél többet „termel" a gazdaság, még ha kevesebbet „fogyaszt" is, minél jobban eleget tud tenni „a világgazdasági kihívásának", minél jobban „működik a piacgazdaság", minél teljesebb e-téren a „közmegegyezés".

Egy olyan véges rendszerben, mint amilyen a Föld, a bioszféra, nem a növekedésnek, hanem a bármilyen mértékű fogyasztásnak vannak határai. Fekete Gyula „egyébként normális emberei" e tekintetben sem normálisak. Termékeinknek az emberi piac csak átmeneti állomása, amely termékek a végső állomáson, a természet piacán szemétként, méregként jelennek meg. Tevékenységünk következtében megszűnik a természet piaca is. Szennyet és sivatagot termelünk, nem „anyagi javakat".

Azok a régóta ismert tények nem szerepelnek elképzeléseinkben és reformjainkban, amelyek szerint nyersanyagainkat és egyéb létforrásainkat nemcsak az emberi gazdaság fogyasztja. Eróziós hatások az embertől függetlenül is léteznek. Ezeknek az ismeretéknek a figyelmen kívül hagyása jellegzetes politikai cselekedet. Annak az eddig sikeres igyekezetnek a megnyilvánulása, amely akár a tudást, akár a tudatlanságot vagy a tévedést valamilyen erővel, hatalommal próbálta ellensúlyozni vagy pótolni. Létforrásaink további fogyását, s a közeljövőben várható teljes ellaposodását azonban nem lehet ellensúlyozni hadseregekkel, leszavazással, imával, vagy az oktatásból való kirekesztéssel.

3. Javaslom tehát mindenkinek: annak is, aki nem lát válságot, de annak is, aki lát, annak is, aki csak saját szakmájában lát válságot, de annak is, aki látja azt a szakmáknál mélyebben is, hogy próbáljon meg együttműködni minden más egyénnel, élőlénnyel, gondolattal, ismerettel. Ezt annak érdekében tegye, hogy feltárhassa eddigi cselekedeteink, elképzeléseink, reformjaink, világnézeteink hiányosságait és hibáit, hogy megismerhesse az ebben a témában már elért eredményeket, hogy maga is megbizonyosodhasson bármilyen elképzelés vagy reform értékéről.

Az együttműködéshez nem szükséges külön fórum vagy intézmény, legalábbis addig nem, amíg nem érkezik el a válság megszüntetésére készített tervek megvalósításának ideje. Szóba állhatok én bárkivel személyes találkozás nélkül, pusztán gondolatainak elolvasása, (rádióban való)meghallgatása révén is. Egy önképzési, tudáskeresési, ismeretellenőrzési fórum természetesen lehetséges, és növelheti az erőfeszítések hatásfokát.

Van konkrét terv formájú javaslatom arra is, hogy miként kell, s hogyan lehetséges is létfeltételeinket létforrásaink fogyasztás nélkül, a természet piacára nézve is termelő, sőt egy optimális állapot eléréséig bővítetten újratermelő módon előállítani, a létforrásaink fogyását eredményező külső környezeti hatásokat is ellensúlyozni.

Ez a terv nem valami új találmány, vagy új természetátalakító módszer, amellyel a magunk akaratát sikeresebben erőltethetjük rá egymásra és környezetünkre, hanem egyszerűen csak annak a gyakorlatnak a felismerése, amely a sejteken, a soksejtű élőlényeken, az ökoszisztémákon és a bioszférán belül évmilliárdok óta zajlik, de amelyet eddig vagy nem vettünk észre, vagy félremagyaráztunk jelenlegi elhanyagolásokkal terhes tudományunk kereteiben:

annak a tudásnak a megértése, amely nélkül ez a gyakorlat nem is létezhetett volna, s ezután sem létezhet, s amely tudást a DNS genom tartalmazza a bioszféra szerveződési szintjeinek megfelelő elrendezésben;

annak a célnak a meglátása, amelynek elérése érdekében együttműködnek a különböző enzimek és membránok a sejtben, a különböző szervek a soksejtű élőlényben, a különböző populációk az ökoszisztémákban és a különböző ökoszisztémák a bioszférában;

annak belátása, hogy az emberi ellenműködés, ellentudás és ellencél átmenetileg nélkülözhetetlen eszköz és módszer volt a földi élet, vagyis a bioszféra további tartós, milliárd években mérendő létezése szempontjából, de amely ellenműködésre sem szükség, sem lehetőség nincs tovább.

Ez a terv olyan részletességgel van már készen, hogy csak oktatása és megvalósítása van hátra. Ezen oktatás és megvalósítás megkezdéséhez azonban nem elég a magános erőfeszítés. Intézményes együttműködési fórumok híján a legtöbb ember kitérni igyekszik még az új tervek elolvasása elől is, a megértés és a megvalósítás nem kis fáradságot igénylő feladata elől meg különösen. Megfelelő fórumra még azoknak is szükségük van, akik önkéntes alapon érdeklődnek a téma iránt, hiszen akár a megértéshez, akár a megvalósításhoz a régi szakmáktól eltérő fogalom- és mértékrendszerre, módszerekre és eszközökre van szükség.

Létforrásaink fogyasztásához, a természet mészáros jellegű átalakításához, de még a maradékok védelméhez is megfeleltek a hagyományos elméleti és gyakorlati szakmák. Létforrásaink megőrzéséhez, sőt a már erősen megfogyatkozott készletek újjáépítéséhez, amely orvosi jellegű feladat, új, a jelenlegi ismeretektől teljesen eltérő szakmára van szükség.

Ennek az egyetlen diszciplinának az elsajátítása, amely a terv oktatási részét jelenti, önmagában nem igényel nagy erőfeszítést. Az örvényrendszerelmélet, valamint a belőle következő bioszférabiológia egyszerű, egyértelmű és hiánytalan értelmezését adja azoknak a tényeknek és összefüggéseknek is, amelyeket a hagyományos, sokdiszciplinás keretben bonyolultnak, ellentmondásosnak, hiányosnak láttunk, meg azoknak is, amelyeket ott nem is láthattunk. Nagyobb erőfeszítést igényel az, hogy a hagyományos szemléletű értelmezések egy részét el kell felejteni, másokat meg kell fordítani, más szempontok szerint kell minősíteni. Emellett mindenkinek magának ellenőriznie is kell, hogy az új szemlélet valóban mentes-e ellentmondásoktól és hiányoktól. Többféle szemlélet, nézőpont elsajátítása, s ezeknek, vagy a velük látható világképeknek a valósághoz való hasonlítása, elfogulatlan mérlegelése nem egy szokásos rutin-feladat.

Erre az erőfeszítésre ezért csak az hajlandó, aki nem ragaszkodik semmiféle dogmához, elvhez és elképzeléshez, akár látható már azok csődje a hagyományos keretekben, akár nem. Pluralizmusra, demokráciára, türelemre nem azért van szükség, hogy a különböző ideológiák, dogmák és szakmák együtt létezhessenek, hanem hogy mindegyiket megfontolhassuk, ellenőrizhessük, egyiket se vessük el érzelmi vagy hit alapon, s ha egyik sem jó, akkor akár mindegyik helyett is újat kereshessünk. Az együttműködés, amit javasolok, nem cél, hanem eszköz a megbízható cél keresésére, s megtalálása után annak megvalósítására.

Javaslataim részletes kifejtésével szívesen állok rendelkezésére mindazoknak, akiknek sikerült fölkeltenem érdeklődését a másról való gondolkodás témája iránt.

Agócs József

„Miképpen a mennyben"

Elmélkedés az analógiás gondolkodásmódról

A modern ember számára, számunkra egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy életünk fokozatosan kiüresedik, tartalmatlanná válik, hogy törekvéseink – bármily jószándékúak is azok – elpusztítják mindazt, ami testünknek, lelkünknek táplálóka lehetne. Számunkra „valamely fiziológiai aktus (táplálkozás, szexualitás stb.) puszta a szerves élet jelensége, akárhány tabu tapad még ma is hozzá. (Tabuk, amelyek például az „illendő evés" bizonyos szabályainak betartására kényszerítenek, vagy a társadalmi morállal ellentétes szexuális viselkedést tiltják.) A primitív emberek számára azonban egy ilyen aktus sohasem csupán fiziológiai, hanem „szakramentum": a szenttel összekapcsolódó, vagy azzá váló"(Mircea Eliade). Száműztük magunkat a szakramentumok világából, a természetesből, s most (szerte a világon) keressük a visszautat; fokozottabban figyelünk mindarra, ami régi, próbáljuk a kidobott „kacatok" közül megmenteni mindazt, ami még menthető. Individualista rácsainkon át vágyakozva tekintünk a „primitívnek" bélyegzett archaikus ember természetes közegére és közösségére, próbáljuk megérteni életét, törekvéseit, megfejteni mítoszokban, mesékben, rítusokban ránkmaradt gondolatait.

Joggal kérdezhetjük: nem anakronizmus ez, nem narkotikum (a gazdag kínálatból egy a sok közül)? Ha a régvolt formákat akarjuk ellesni és másolni (különösen, ha az „idegen", s éppen ezért egzotikusnak tűnő forma) ez is, az is; ha a módot, módszert próbáljuk megérteni, a tanítás lényegét megtartani és követni, akkor nem esünk egyik verembe sem. A küllem, a „jelmez" a régiségben is folyton változott, de a gondolkodásmód, a kovász, amely alapja volt minden mozdulásnak – évezredeken át szinte változatlan maradt. E puszta tény az „örök" érzetével ajándékozta meg az embert, s ütközésekkel, megpróbáltatásokkal téli világban is biztonságot jelentett számára.

Az örök érzetét, a lét határtalanságának hitét táplálta, tartotta fönn a régi falu számtalan szokása is: a kenyérben, amely titokzatos módon Krisztus teste volt, s szentnek tekintettek, mindig jelen volt a régi is, hiszen tésztáját a régiből eltett kovász keletette (Páll Antal korondi fazekasmester a régi agyagból napjainkban is mindig félretesz, s az újat vele „oltja", dagasztja élővé); ha télidőn a kemence tüze kialudt, újragyújtani kovával, gyufával nem volt szabad, a szomszédból kellett parazsat hozni, amiért szégyenkeztek, s rosszat jelentett, mivel a folytonosság megszakadt; Karácsony éjszaka az elhunyt hozzátartozóknak is terítettek, a születő új fényességben ott voltak a régiek, a másik világra távozottak is.

Ezekután vizsgáljuk meg röviden az archaikus műveltség néhány fontos jellemzőjét.

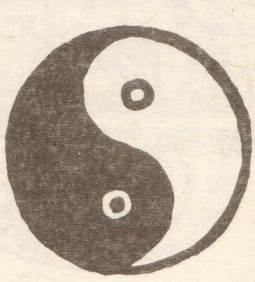
Ma már köztudott, hogy az ember észmélése pillanatától modellezi a világot. Egymással szervesen összefüggő külső és belső kényszer alapozta, alakította modellrendszerét, műveltségét: a megmaradás és a megismerés gyönyörű kényszere, valamint az érzékelés, az észmélés és a gondolkodás – az ember adottságai. Modellrendszerében a tér és az idő kerek („kerek határ", „kerek világ", „kerek nap", „kerek esztendő"), s e kerekség középpontjában a teremtő, a törvénytadó, a világot igazító erő: az Isten áll. Régi mondáinkban a világ köldökéből növő égigérőfa tetején az Aranyatya trónol; ő határozza meg a fönt-öt és a lent-et, s ő jelöli ki az égtájakat, megteremtve ezzel az ember tájékozódásának alapeszközét – a keresztet. A teremtett világ látszólagos káoszában ő „adja" a rendet.

Néhány esztendeje még Vas megye egyik „strázsáját" a Ság-hegyet szeptember 8-a, Kisasszonynap vigíliáján a környék munkában elgyötört testű öregei keresték föl imádságos lélekkel, énekelve. A hegyen litániával virrasztották át az éjszakát, tovább gyötörve testüket, kiüzve belőle a morzsányi földi vágyat is, hogy hajnalban a látóhatár szélén a már pengefényű Napban lelkükkel, lelkükben láthassák meg Mária bölcsőjét, a megszülető Boldogasszonyát – e halálba forduló napon az életet adó új fény: Krisztus karácsonyéji földreszületésének égi jelét.

Itt, a szent hegyen, a föld köldökén lelkük az ég köldökével érintkezhetett, s mert tudták, hogy szükség van az ő imádságukra részesei lehettek a teremtővel való egyesülés misztériumának, s a bennük munkálkodó Isten a világ „titkát" elébük tárta. A fölkelő Nap lüvös fényében a hegyről körbe tekintve a látóhatárt kereknek észlelhették, s a kerekség ölelte tájban a látóhatár felé fokozatosan egybemosódtak a kör közepén még egymástól élesen elkülönülők. A középpontban, önmaga körül még ki-ki a füszálakat is megkülönböztethette, a látóhatár széle felé már a fákat sem. E kerekség akkor, ott (és most is, mindenütt, csak nincs időnk és indíttatásunk" figyelni rá, és ehhez magaslat kell, a hegy és a lélek magaslata) ékes tanúságot tett (és tesz) a teremtett csillagnyi másság egybetartozásáról - a mindent eggyé ölelő szeretetről. A Föld kerekségére az ég búrája borul, amelyen a Nap jár, a Hold, a csillagok, csillagképek a mindig más színt, ízt, alakot, állapotot hozó idő jelölői. A Ság-hegy öregei tudták, hogy Karácsony titokzatos éjje után ez égi kerekségen arasztol majd egyre följebb az, alli most hanyatlóban van, s áldott sugarától a Föld kereksége, annak övő, ölelő anyaméhe újra megtermékenyül (az Ég és a Föld szüzi nászra ez!); s újjászületik majd fü, fa, az ember is testében, lelkében átodaltozik; s nő, törekszik minden földi lény fölfelé, teremtő Atyja látására, miképpen archaikus imádságainkban a Krisztust „termő" csudafa:

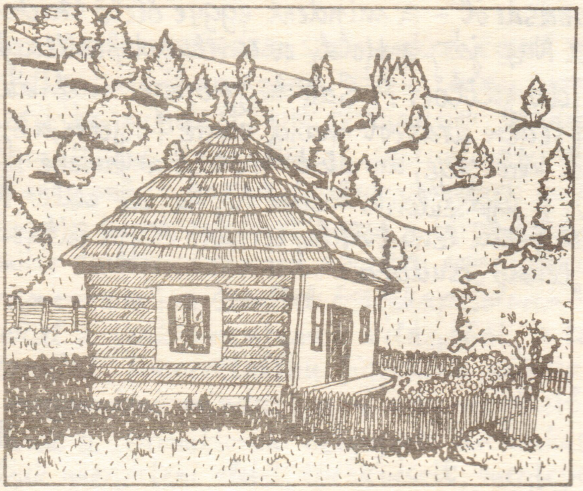
„Ég szülte Földet,
Föld szülte fát,
Fa szülte ágát,
Ága szülte bimbaját,
Bimbaja szülte virágját,
Virágja szülte Szent Annát,
Szent Anna szülte Máriát,
Mária szülte Krisztus Urunkat a világ megváltóját."
(Erdélyi Zsuzsanna után)

Az archaikus ember számára tehát a világ középpontra ragozódó kerek egész, amelyben minden- - mindennel összefügg, amelynek hierarchikus rendszerében ő, az észlelő és a modellező, a látszólag különvaló is szervesen beletartozik; a tér és az idő cselekvő része, részese; s tudja, hogy cselekvése, annak módja hatással van a létet formáló erőkre (tudja, hogy szükség van rá, hogy az Úr aktiv, „pozitiv hősnek" teremtette). Tudja azt is, hogy a szerepet adó „nem mond ki semmit, nem rejt el semmit, hanem jelez" (Herakleitos). A látható és érzékelhető világ számára jelek rendszere, amelyben a világot igazító láthatatlan szellem általánosan - mint azt fönnt is olvashattuk már - analógiáktan „mutatja meg" magát. Például az ég, s annak egész tartománya: a fény, a szél, a szálló madár... tulajdonságából következően (analógiásan) a szellemtermészetü erő jelölője; s a teremtő szellemet befogadó, kihordó, szülő erőről a viz - a föld ágya, s a föld - a mag méhe vall.
Az egymást kiegészítő ellentétpár az ősi kinai hitvilágban a Jang és a Jin. Jang az ég, a világosság, a Nap, a teremtő erő, a férfiasság, az atya. Jin a föld, a sötétség, a viz, az erőt magába foglaló anyag, a nőiesség, az anya. A régi kinaiak az évszakok változását is a Jang és a Jin közötti erőviszonyok eltolódásával magyarázták. Jang ereje nyáron éri el a tetőfokát, ősszel fokozatosan megbátrál Jin előtt, az utóbbi télen bontakozik ki legerőseltben, hogy aztán tavasszal ismét átengedje a hatalmat Jangnak.
A hajdani parasztgazdaságban a kinti munka zöme az emberé volt, bent a házban az asszony szorgoskodott; tavasszal és nyáron az ember szervezte, rendezte a teendők javát, ősztől, ahogy fokozatosan a házba szorult a család és a munka - az asszony. Természetesen mindez egy-egy napra is érvényes volt, hajnaltól alkonyatig az ember irányított, alkonyattól hajnalig, amint a házba tevődött kintről az élet, az asszony. Mindez nem jelentett merev elkülönülést hiszen az aprójószágról pl. mindig az asszony gondoskodott, s éjszaka, ha nem beteghez kellett

1. ábra.
Az ősi kinai jang-jin jel.
B. Tóth János rajza.

föllelni, ha idegent csalhat veszetten a kutya, az ember dolga volt, hogy körbenézzen.
A jang-jin jelben (1. ábra) a fényesség, a férfiasság a Jan birtokán jelen van a Jin sötét koronája, s megfordítva; miképpen a nappalban jelen van az árnyék, s az éjszakában a Hold és a csillagok fénye, borús időben a kozmosz „örök", mindenen áthatoló halvány fényessége.
A gyimesi csángók egy emberöltő előtt még olyan házat is építettek, amelyben az „égi rend" testesült (2. ábra), csak úgy, mint a fentebb vázolt munkamegosztásban. Keletelt házuk kétosztatú; a keletre tekintő szoba a férfiaké, a nyugati, amely egyben a konyha is a nőké.

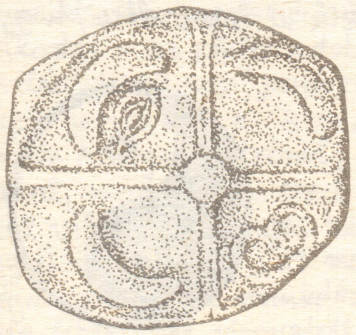

2. ábra.

Hidegségi (Gyimesközéplok) csángó ház.

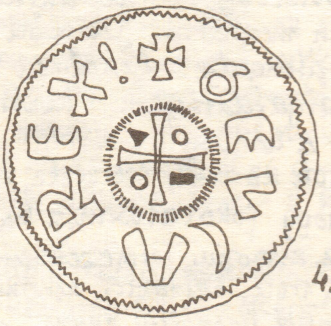
Németh János rajza

A fából épített boronaház keleti és déli oldalát kívül is tapasztották és meszelték, a nyugati és az északi oldal csaknem teljesen csupasz maradt, a napszentülést nézö ablak körül egy arasznyit, s ház tövénél tapasztják és meszelik csupán. Miképpen a ház sötét felén jelen van a „világosság", akképpen a keleti és a déli oldalon az ajtók, ablakok keretének, toljának színében a „sötétség" képviseli magát. Mindez persze a szimpla praktikummal magyarázható: a ház nyugati és északi oldalát fölösleges tapasztani és meszelni, mert azt veri a leggyakrabban az eső és a hóvihar; miképpen az is, hogy a házat fazsindelyes tető, „kúja" koronázza, s a szobák alatt pince van. Az is természetes, hogy a patakok mentén letelepült csángók úgy hasították ki a fából a telkeket, hogy azok egyik vége a Gyimes valamelyik gerincére ér, s fenyöerdö pártázza, a másik pedig a patakban „áztatja" magát (íme a telek padlása, pincéje!) De ez a praktikum tiszteletben tartja" a mindenség megtalált rendjét, s ezáltal szakralizálódik. Ez utóbbiból következöen az analógiák terebélyes bokra kínálkozik, hiszen amiképpen a ház „közbülsö világában" a férfiak a teremtö, száraz fölsö világot, a nök pedig a megtartó, nedves alsót képviselik, akképpen a telek szerkezetében, annak kellös közepén (mert nem a patak töszomszédságába, az ártérbe építették a házakat, hanem följebb, oda ahol megfelelö fekvés kínálkozott) a ház, a házban az emberek, a virágok a ház előtt a fenyöerdös fentöt, a pajta, az istálló, az istállóban az állatok, s a pityókás (krumplis) ért a nedves lentet. Mindez szerkezetében azonos az öskortól napjainkig ismert és használt tér-idö diagrammal (4-6. ábra).

3. ábra.

Kelta ezüstérem hátoldala (Marie E.P. König nyomán). Németh János rajza.

4. ábra.

Árpád kori pénzérme képjele (Fux - Hölgyiné nyomán).

B. Tóth János rajza.

5. ábra.

6. ábra.

„Kömandala" a kökori Newgrange (Írország) sziklasír bejáratától keletre (i.e. 3200). (Michael J. O'Kelly nyomán.) – Németh János rajza.

Napjainkban készült korondi mázas cseréptányér (Páll Antal és Pálluné Kovács Rózsa munkája) A pontozott felület = vörös, a csíkozott = zöld; a tele-tónus = fehér. – B. Tóth János rajza.

Az itt bemutatott, térben és időben egymástól távol keletkezett ábrákban a szerkezet közös: az egyenlő szárú kereszttel osztott mezőben ugyanis – mindhárom ábránál – azonos jel, illetve szín található, a másik átló mentén pedig az előbbiektől és egymástól is eltérő jel, illetve szín. Ez utóbbi a fönt és a lent közötti különbség jelölője, benne, vele az ég (a fenyőerdő, a hiú, a férfi) és a föld (a patak, a pince, a nő) a tér két ellenpontja mutatja meg magát, de ez az ellenpontozás egyben a teret formáló idő jellemzője is, hiszen az ég analógiásan az esztendő nyara és az egynap dele, a föld a tél, illetve az éjszaka. A másik átló mentén a közbülső világ közel-azonossága jelölődik: a horizont mentén jobbra is balra is, előre és hátra is közel azonos a táj (ház – istálló, virágos kert – pityókás kert, férfiak szobája – nők szobája), az idő szerkezetében a tavaszi napéjegyenlőség (délelőtt), illetve az őszi napéjegyenlőség (délután) az analógiás megfelelők...
A közbülső világ elemei – természetükből adódóan – mindkét álkónál szerepelnek – a lét dialektikája ez! hiszen a száraz és a nedves, a fönt és a lent „teremtményei"; bennük az egymást kiegészítő szélső pólusok erői más-más arányban testesülnek meg – innen a különbözőségük, de mint teremtmények törekvésükben, létük tartalmában egymáshoz hasonulatosak is. Mindez az idő „közbülső szférájára" is igaz: tavasszal és ősszel azonos a világos órák száma, de a tavasz a nyárba (a nyitottba), az ősz a télbe (a zártba) tart.
A megtalált törvény, a tér-idő analógiás szerves egysége, a központra ragozódó hierarchikus szerkezet, az „ég" mindig „örök" és egyben „aktuális" parancsa alakítja, formálja az archaikus ember tudását, adja ünnepeit, igazítja munkáját; szabja keretét és tartalmát léte szakrális, társadalmi és gazdasági szerkezetének. E természetes létformát, gondolkodásmódot a népi műveltség tartotta meg számunkra – „elmaradt" vidékeken napjainkig. A népi műveltség ismerete: szükséges kapcsolat a múlttal, szóvasz, amely elevenné, izzóssá teszi a jelent, biztonságot ad, hitet a küzdéshez, művességet a munkában, s erőt a „diófaültetéshez", amelynek gyümölcsét az unokák élvezik majd.

Budapest, 1988. április 4.

Mátis V. József

A KŐHATTYÚ TOLLAZÁSÁNAK MÁSIK TÖRTÉNETE

Az a történet bizonyára közismert, melyben Vendl Miklós az ásvány- és kristálytan professzora Nedzsmi török hallgatót csak akkor hajlandó átengedni a vizsgán, ha a kőhattyú tollászkodik. S a „tökhülye" törökön és a hatytyún segítenek a főiskolások.

A másik történet a harmincas évek elején játszódott:

„A belső turizmus fokozása érdekében a MÁV úgynevezett „filléres vonatokat" rendszeresített. A nevét a vonat a menetdíjról kapta. A díjszabás ugyanis kilométerenként egy fillér volt. Ez az olcsó kirándulási lehetőség nagy népszerűségnek örvendett. Vasárnaponként keresztül-kasul száguldoztak a filléres vonatok az országban. Természetesen Sopron sem maradt ki a látogatottságból.

1932. május 15-én összesen mintegy 8 ezer kiránduló jött Sopronba. Győrből és Szombathelyről 1-1, Budapestről pedig két filléres vonat érkezett a városba. Pünkösd hétfőn a határon 2000 útlevelet vizsgáltak a vámosok. Ez a nem mindennapi idegenforgalom nagy hatást váltott ki a város minden lakójából és természetesen a hallgatóság körében is. A főiskolai internátusban lakótársam volt Maróthy Laci, aki egyébként földim és osztálytársam volt a miskolci református gimnáziumban. Elhatároztuk, hogy valami úton-módon nevezetessé tesszük ezt a napot.

Szállóigévé vált Sopronban az a várható gazdasági fellendülés, amelyet az idegenforgalom fog eredményezni. Ezt a gondolatot kívántuk valahogy szimbolizálni.

Az internátusi ágyakban csak egy keskeny párna volt a fejünk alatt, amit összehajtani sem lehetett, olyan kicsi volt. A karácsonyi vakációt otthon töltöttem. Sikerült Édesanyámtól elkunyerálni egy kispárnát a fejem alá. Sokáig nem élvezhettem a fejem és a vállam közti hézag kitöltését az új kapriccal.

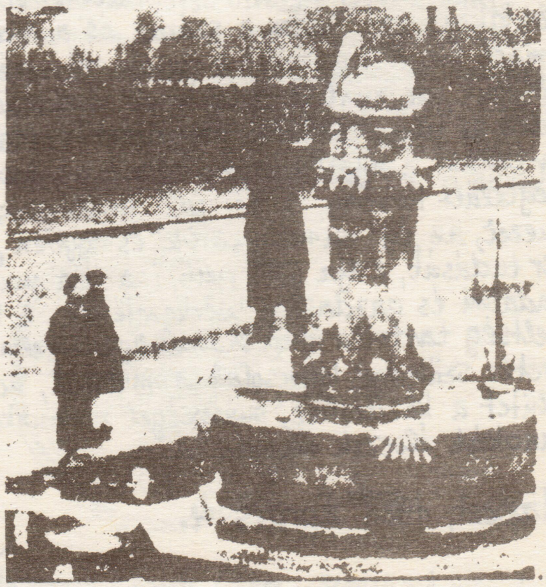
Egy nappal a várható nagy invázió előtt elhatároztuk Laci barátommal, hogy feláldozzuk a karácsonyi szerzeményt annak alátámasztására, hogy a jólét olyan magasra hágott Sopronban az idegenforgalom révén, hogy a Hunyadi utca végén lévő hattyú is megtollasodott.

Csírizt gyártottunk azon a villanyrezsón, amelyen a paprikáskrumplit és a zöldbabot szoktuk főzni és fölfejtettük a párnahuzatot, majd a sötétség beálltával kivonultunk az alig 200 méterre levő hattyú szoborhoz, melynek lekenése és betollazása pillanatok műve volt."[1]

Erről az eseményről a Soproni Notesz, majd később a Bártyánk is megemlékezik:

3.

Tollasodik a kőhattyú.

Az egyik vasárnap hajnalán a rend őre meglepetéssel vette észre, hogy a Hunyady János-utca elején levő kőhattyú megtollasodott. Hátán rendes tollakat lengetett a szellő. Közelebb lépve azután megállapította, hogy bohém lelkek bekenték csirizzel a hattyut és ludtollal hintették tele szárnyait.

Mit tehetett mást a rendőr, mint egyet-kettőt dörmögve a bajusza alatt, előkeritett egy utcaseprőt, aki, mint képünk mutatja, seprűjével megmosdatta a megtollasodott hattyut.

Egyes hirek szerint akkor éjjel a főiskolások szakestélyt rendeztek . . .

A porából megéledett hattyú.

Ha jól emlékszem, 1931. tavaszán érkezett Sopronba az első „Filléres gyors." Polgármesteri felhívás jelent meg, hogy díszítsük fel a várost és fogadjuk ünnepélyesen és szerettettel a fővárosi vendégeket. Lázas munka indult meg városszerte. Olajozták a sorompókat, tisztára kaparták a Hűségkaput, frissen kátrányozták a Thurner-aszfaltot, még a Várkerületet is végigsöpörték, a Buschenschankok friss, zöld galyat lógattak a kapu fölé és kivételesen a tehéncsorda is elkerülte a Széchenyi-teret. Mi csak néztük a nagy előkészülődést, örültünk, hogy végre egyszer nagytakarítás lesz a városban és nem tudtunk másként közreműködni, kiporoltuk az egyenruhánkat.

Már úgy látszott, hogy ifjúságunk nem fog tevékeny részt venni a városdíszítésben, amikor a másodéves erdész-szak alkoholkedvelő frakciója, az úgynevezett „Motalkó csoport" megmentette a helyzetet. Vasárnap hajnalban szabályszerűen illuminált állapotban dülöngéltek hazafelé a fellobogózott Vasúti soron, amikor felmagasodott szemünk előtt a hattyú. — Csak nem tűrjük, hogy a mi kedves hattyunk, melyet oly gyakran meglovagoltunk, ilyen kopaszon fogadja a vendégeket!

Habozás nélkül kisajátították Maróthy Duci tollpárnáját, szereztek egy vödör csirizt, tetőtől talpig bemázolták a türelmes hattyút és sűrűn beragasztották pehellyel. Büszkén gyönyörködtek művükben, hiszen minden tőlük telhetőt elkövettek a város kidíszítésére.

A rendőrségnek nincsen érzéke sem a szépség, sem a humor iránt. Az ügyeletes rendőrőrszem személyes felügyelete mellett, órákhosszat surolta a szobrot az utcaseprő-gárda.

Hulesch Karcsi a szobája ablakából lefényképezte ezt az épületes látványt, ez a képe volt a legnépszerűbb egész Sopronban.

Fickó alias Golyhó.

Mindezek alapján a kőhattyú tollazásának másik története veretes diáktörténeteink sorába kívánkozik...

Gencsi Zoltán

1. Zádor Alfréd: Visszaemlékezés. Erdészeti, faipari és földméréstani gyűjtemény, 1986. Kézirat, 3-4. old.
2. Fickó alias Golyhó: A porából megéledett hattyú. Bástyánk, 1942. 10. szám, 16. old.
3. Tollasodik a kőhattyú. Soproni Notesz, II. évf. 9. szám.

„Mélyen hiszek abban, amit elkezdtünk. Mélyen hiszek. És ha azt mondanák nekem, hogy le kell állítanunk az átalakítási folyamatot, sohasem egyeznék bele. Számomra nincs más út."

(Gorbacsov)

„Mi vagyunk az elit, és nem fogtok bennünket tönkretenni. Nincs hozzá erőtök. El fogjuk szakítani az átalakításotok vékony vitorláját. Hát csak ne lelkesedjetek."

(Egy kommunista pártvezető felesége.
Idézi a Moszkovszkaja Pravda)

A PERESZTROJKA GENEZISE

Előadásomban azt kutatom, hogyan is jön létre a gyorsítás, peresztrojka, vagy átépítés, demokrácia, és nyíltság négyessége? Mind a négy szervesen kötődik egymáshoz, azaz megjelenésükben megszakítottság és folytonosság is van. Kutatom továbbá azokat az objektív kihívásokat, melyek 1985-re a Szu-ban olyan módon összegződtek, hogy közvetlenül ránk is vonatkoztak.

Nagyon jól tudom, hogy nincs túl sok jogom 1982-t Brezsnyev halálának időpontját, abszolut metszetként kezelnem, 1982 egy sokkal nagyobb periodizáció részszakasza. Csak jelzésszerűen szeretném felvázolni, mi az a sokkal nagyobb történelmi korszak, amelyen belül egy állomáshoz érkezett az orosz-szovjet fejlődés.

Ez a nagyobb is évszázadokon keresztül húzódik, s ezen nagyobb íven belül az igazi, történelmi korszakhatár valószínű, hogy még előttünk van. Ez alatt a nagyobb ív alatt, a monopolizmust, a monopolista hatalom-gyakorlás korszakát értem. Sokféle megvalósulási formájával találkoztunk, s igazi eredője egy adott társadalmi – gazdasági – kulturális fejlettségi szint kellően alacsony volta, amely vonzza a felülről szervezettséget, a monopolizmust. Ez azért fontos, mert hiába épül a politikai hatalomátvétel utáni útkeresés a megelőző történelmi korszak totális tagadására, a diszkontinuitás elemeinél erősebbnek bizonyulnak a kontinuitás elemei. Ezért egy grandiózus visszarendeződést figyelhetünk meg, amelyik belső szakaszaiban úgy is leírható mint a mozgóháborús és az állóháborús, pozicióháborús szocializmus építésének harca. Ebben, épp azért, mert a társadalom adott kulturális – gazdasági – politikai tagoltsága, fejlettségi szintje jóval lassabban fejlődik fel az ipari társadalomra jellemző tagoltsági szintekhez, szükségképpen – történelmileg – a monopolizmus fog megjelenni. A politikai szükségszerűségét ugyanakkor nem ismerem el annak a monopolizmus formának, amelyet sztálini modellnek kell nevezni.

Nem tudom ezt tenni azért sem, mert az újabban napvilágot látott korabeli kritikák is teljesen egyértelműen elutasították ezeket a képződményeket, és ezeknek a gyakorlatát, működési mechanizmusát. Ez az elutasítás akkor nem került felszínre.

Az általunk tárgyalt folyamat a monopolizmuson belül '56-al vesz egy metszetet. 1956 a XX. kongresszus, a titkos referátum, mint a desztalinizáció kezdete. Ezzel a desztalinizációs érában lesz dolgunk, mint a posztsztalinista időszakra eső lerázási kísérletekkel. (Itt egész régiónkra gondolok. Ezek a kísérletek rendszerint visszarendeződtek – én csak Magyarországon kb. ötöt számoltam, és a visszarendeződések folyamatában mi tartunk a legelőbbre, éppen ezért azt is állítom, hogy legközelebb mi vagyunk a monopol-hegemonista váltás lejátszásához.)

A Szu-val kapcsolatban: 56 után két visszarendeződés is lejátszódik: egy hruscsovi és egy brezsnyevi. Ez az a brezsnyevi visszarendeződés, amelyet majd a XXVII. kongresszus után a pangás, vagy a tespedés időszakának kezdenek el nevezni. Amikor a tespedés időszakáról beszélnek, azoknak a zuhanó tendenciáknak a megállítására kell összpontosítaniuk, amelyek 1982-ben teljes egyértelműséggel jelentkeztek a társadalmi élet valamennyi területén.

Hogy ezt a figyelem-összpontosítást bizonyítsam, idézem Gorbacsovot '86 júniusából, az írókkal folytatott beszélgetéséből:

„Ha azzal kezdtük volna, hogy a múlttal foglalkozunk, az lett volna a vége, hogy elfecséreljük minden energiánkat. Megosztottuk volna a népet, egyeseket mások ellenében, miközben ellenkezőleg, előre kell mennünk. A múlttal való számadást el fogjuk végezni, minden dolgot a helyére teszünk, de most minden energiánkat a jövőre összpontosítjuk."

Az elhangzás időpontja is a folyamatba illik. Ezzel ugyan egy kicsit előreszaladtam, de egyúttal azt szeretném igazolni, hogy miért pont úgy cselekszik Andropov '82 novemberében, ahogy cselekszik.

*

A nyolcvanas évek elejére kialakult helyzet jellemzésére csak villanásszerűen néhány adat. Menjünk végig a társadalom életén: Kezdjük a mezőgazdaságnál, azért, mert a mezőgazdaság forrása annak, amit úgy hívunk, hogy élelmiszerellátás. Az élelmiszerellátás pedig az utolsó labilitási pontja a politikai stabilitásnak. Egyenesen vezet a politikai robbanáshoz az út ott, ahol az élelmiszerellátás tarthatatlanná válik, vagy túl hirtelen esik vissza. A 80-as évek elejére a három kiemelt városon kívül (Moszkva, Kijev, Leningrád) a Szu-ban általánossá válik az alapélelmiszerek jegyre való adagolása. Emellett jelentkezett a választék, és a minőség hiánya. Ha e hiányokat ki akarom kerülni, és meg

akarom szerezni emezt, vagy amazt, a kolhozpiacra kényszerülök. Arra a szabadpiacra, ahol az állami bolthálózat árait akár ötszörösen is meghaladó árakkal találkozhatok. S erre már nem biztos, hogy elég az átlagkereset, ami 1987-ben sem éri el a 200 rubelt.

Ebben a helyzetben a mezőgazdaság egyre inkább bebizonyítja, hogy nem lehet tovább abban az állapotában tartani, amiben eddig tartották. Erre a brezsnyevi vezetés is rádöbben, s ez 82 májusában az élelmiszerprogram megfogalmazásához vezet. Ez azonban alapjaiban a mai napig sem alakítja át az ipar és a mezőgazdaság közötti viszonyt, azt az alárendeltségi viszonyt, ami az agrárolló eléggé tágranyitottságában fejeződik ki, s ami a falut és kisvárost hátrányos helyzetben tartja. Pl. a szövetkezeti bolthálózat ide terjedt ki. Az állami kötelező felvásárlás termékei pedig ide nem jutnak vissza. 1982-ben a gazdaság teljesítményének növekedés-dinamikai mutatói a 60 év legrosszabb évét jelzik.

Az iparra viszont jellemző az, hogy az itt megvalósuló beruházások döntő többsége már mást nem képes fedezni, mint a régi szerkezet valamenynyire való életbentartását. A gépgyártás pedig teljesen leáll, ugyanis olajárrobbanás miatt befolyt haszonból könnyedén lehetett gépeket vásárolni, ahelyett, hogy a saját iparukat fejlesztették volna.

A.G.Aganbegjan szovjet közgazdász még 81-ben veti papírra, hogy minden elégetett 100 kg energiatermelésre használt szénből 57 kg kárba vész. S ez a pazarlás nem az iparban a legmegrázóbb, hanem a mezőgazdaságban. Pl. egy 200 millió tonnás szemestermés esetén a 20 %-os (ott természetes) veszteség évente 40 millió tonnát jelent. A 40 millió tonna az annyi mint Ukrajna és Kazahsztán össz éves termelése, miközben Ukrajna ezekben az években nem képes önellátásra. Ez a 40 millió tonna annyi, mint a 80 – 85 között átlagosan behozott gabonamennyiség.

Az olajáresés időszakában az olajtermelés stagnál, sőt visszaesik. Az energiabázisok egyre inkább távol esnek az ipari központoktól: az európai részre esik az ipar 80 %-a, és az energiabázis 20 %-a, míg az Uralon túlra a többi.

Nem megyek tovább, csak ezt mondom: szolgáltatások.

A szolgáltatások az össz-kiskereskedelmi forgalom 3 %-át teszik ki. Pl. Moszkvában egy tucatnyi (azaz 12 db) magánszemélyautót javító szervíz van. 1986-os adat szerint ahhoz, hogy „1986-ban az orosz föderáció területén elfogadható szintű benzinellátásról lehessen beszélni, még 20.000 benzinkut felépítésére lenne szükség."

Ha ezekhez hozzáteszem a lakás-, a gyermekintézményi-, az orvosi-, a kórházi ellátási stb. problémákat, akkor nem hiszem, hogy valaki is megkérdőjelezhetné a komplex reformfolyamat első elemének andropovi jelentkeztetését, a gyorsítást. Borzasztó egyszerű logikára támaszkodik a gyorsítás gondolata. Arra az egyszerű számtani műveletre, hogy ha most 2,6 %-os a nemzeti jövedelem növekedése, akkor ez ennyi plusz befektethető tőkét jelent egy évben, ami semmire nem elegendő. Ahhoz, hogy vallamit tudjak újra finanszirozni, 4, de leginkább 5 %-os éves nemzeti jövedelem növekedési ütemre van szükség. Igy jelenik meg először mint önálló fogalom a gyorsítás. Hajtórugója a pragmatizmus, amely táplálkozik abból is, hogy Andropov igazán jól informált embere a szovjet vezetésnek. Ez a peresztrojka mint komplex reform genezisének kezdete és első lépése.

*

Az ezt létrehozó tényezőket tekintem az ún. belső kihívásnak, amely az első a kihívások sorában. Tehát az a látens válság, amely a társadalmi élet valamennyi területén kimutatható, hisz az ún. informális csoportok szerveződése is megjelenik ebben az időszakban. Andropov az aki ezt a pragmatista gyorsítást megszüli és azt mondja, hogy meg kell találni hozzá a legmegfelelőbb eszközt, és ez a munkafegyelem megszilárdításáért folytatott harc.

Ezt a munkafegyelmet Andropov kinevezi a lenini láncszemnek. (L. Meg kell találni azt a láncszemet, amelyhez, ha hozzányúlunk, fel tudjuk emelni az egész láncot). Azt hiszem Andropov tökéletesen tudatában volt annak, hogy ez nem az a láncszem, de valahol el kell kezdenie. Elsődleges cél a zuhanó tendenciák megállítása volt, s ezt minden jel szerint Andropov el is érte.

Marx halálának 100. évfordulójára írt cikkében tovább is lépteti a folyamatot. Itt megjelenik a komplex reform három eleme, és az az igen fontos ideológiai tétel, mely az 1936-os formációcsusztatás lebontásának második lépcsője. (1936-ban azt mondta Sztálin, hogy felépítettük a szocializmust). Azt mondja ekkor Andropov, hogy a fejlett szocializmus építésének hosszú időszakában a kezdeteken tartunk. Mindenesetre az ideológia ilyenfajta oldása teszi lehetővé számomra azt, hogy ugyanebben a cikkben a jövő lépéseit kutatva megjelenjen ez a hármasság: gyorsítás, átépítés, kommunista demokrácia. Nagyon fontos, hogy a gyorsítás mint stratégia jelentkezik s az átépítés úgy jelentkezik, mint a gyorsítás stratégiájának eszköze és azt mondja, hogy az átépítés a gazdaságirányítás és működési mechanizmusokra vonatkozik.

1983-ról még annyit, hogy egyéb pezsgés is megfigyelhető. Társadalomtudományi, főleg közgazdasági konferenciák kezdenek el szerveződni, amin azok az elemek, akik kiszorultak a novoszibirszki központba, kezdenek megjelenni és visszaszivárogni a centrumba. 83-ban Andropov még tovább megy. A tavaszi plénumon erős kritikával illeti mindazt, amit addig szocializmusként adtak el, és ahogy ezért próbáltak küszködni. Ez az egyetlen kísérlete valamiféle oknyomozásra. Tehát azért sem jutott el a komplexitásig (nemcsak azért mert rövid ideje volt rá), mert a célszerűség háttérbe szorította az oknyomozást.

Mikor 1983-ról beszélek, be kell vezetni a második kihívást. Ez március 23-hoz dátumszerűen is köthető. Reagen bejelenti az SDI programot, amelyet úgy értelmezek, mint a negyedik ipari forradalom katonai jelentkeztetését. Számomra teljesen nyilvánvaló, hogy ez mennyire sebezhető. 1982 elején lát napvilágot a Római-Club „Áldás, vagy átok?" című elemzése (mikroelektronika), s ebben az évben az USA-ban a Naisbitt csoport „Megatrendek" című elemzése. Ez utóbbi azt mondja, hogy a negyedik ipari forradalom képében az informatika társadalmának küszöbén állunk.

Ez a kihívás a külső kihívások közül a legerősebb, mert átrajzolhatja a kialakult erőegyensúlyt. Előfordulhat, hogy egy nem kellő követési modell kiválasztásával a Szu ebből a paritásból kicsúszik, s egy egypólúsú világ alakulhat ki. Ennek a lehetősége is elég ahhoz, hogy cselekvést indukáljon.

1983. végén Andropov már nem képes a belső harcokat tovább lendíteni. A szeptember elsejei dél-koreai gép lelövését úgy interpretálom, mint a Szu-on belüli konfrontáló hívek andropovi kísérleteinek visszaverését. (A gép nyilvánvalóan provokációs céllal repült be, hiszen Nixon volt elnököt egy nappal előtte megkérték hogy szálljon le a gépről... Az már más kérdés, hogy a gépet két órás repkedés után akkor lőtték le, amikor az kifelé tartott az ország légteréből.)

Ma a Szovjetunióban publikált cikkek is azt bizonyítják, hogy van ilyen visszakeményedés, s ennek eredménye Csernyenkó elsőtitkárrá választása. 1984-et ma a peresztrojkapárti szovjet tudósok a következőkkel szokták jellemezni: Csernyenkó hagyta, hogy beszéljünk dolgokról, Ő maga is beszélt, de semmit konkrétan nem cselekedett. Ezt alátámasztandó (nyugati adatok szerint 84-ben a gabonabehozatal csúcsát érik el, 56 millió tonnát!) 85 tavaszára egy dolog megint világossá válik, nevezetesen az, hogy változtatni kell. A szükség mértéke olyan erős, hogy ezen az alapon érdekkonszenzus jön létre. A legfelső vezetésen belül nemigen találunk senkit, aki nyíltan a változatlanság mellett ki merne állni. Gorbacsov élrekerülését segíti tovább két ember, Usztyinov és Szuszlov halála is. A 80-as évek közepére a Szu tagadhatatlanul sokat fejlődik 1917-től, de nem képes többre, mint egy új elmaradottsági fok kitermelésére. Tehát 85 tavaszára visszarendeződik a társadalom, és a változás kényszer alaphelyzet. E kihívás mellett újabbak is jelentkeznek. Ezek közül a Kínában bekövetkező változásokat kell említeni. Kína sikerei esetén modellértékűvé válhat a harmadik világ számára, sőt tripolárissá is alakíthatja a hatalmi viszonyokat. Az máris biztos, hogy Kínát startégiai partner szinten lehet kezelni.

A következő kihívás a szövetségesek helyzete Nem is annyira 1980-81 Lengyelországát mint inkább az elhúzódó és csak a paternalista normalizációt produkáló, a térség egészére jellemző válságot. A 82-es magyar adósságválságot, dél-keleti szomszédaink gazdasági helyzetét; még az NDK sem kivétel (bár bizonyos körök számára a Szu-ban igen komoly mintává válik az NDK).

Ebben a helyzetben az is kellemetlen, hogy tovább gyengítik pozicióikat a harmadik világ felé, márpedig köztudott, hogy a következő időszakban a harmadik világ egyre nagyobb súlyra tesz majd szert. Ujabb kihívásként az erre az időszakra összeállt, újonnan iparosodott országok puszta léte jelentkezik, amelyek a nem-lenini felzárkózási modellel messzebbre jutnak, mint az ún. szocialista országok. Kihívás érkezik a vallás felől is – ez az iszlám kihívása. Amióta az iszlám reneszánszáról beszélünk, nem hagyhatjuk szó nélkül a kaukázusi, a közép-ázsiai iszlám köztársaságokat, amelyekben tartós demográfiai robbanás van. A 80-as évek végére a Szu népességének 1/3-a ezekben a köztársaságokban él majd, s ezek a társadalmak ráadásul nagyon fiatalok is.

Afganisztán. A kivonulás után nem tudok mást elképzelni, mint iszlám köztársaságot. Az erkölcs kikezdettségéről tanuskodik a keresztény-reneszánsz is, amelyben a pravoszlávokról, Bizáncról van elsősorban szó. .... A fiatal értelmiségi ma, 30-as éveinek elején – aki már abszolut a rendszer neveltje – kitűzi az előszoba kalaptartójának szélére a napi imát... Tudom, ez egy példa... csak feltünik. Feltünik az is, hogy a kevés moszkvai templomban örgeket is látok és fiatalokat is... azt azonban el szoktuk felejteni, hogy ezek az öregek még csak 60 év körüliek... (1917!).

Utolsó kihívásként pedig a nemzetté válást, a nacionalizmust fogalmazom meg. Az események is igazolják ezt... Olyan megoldást amilyet a karabahok kérnek nem tudok elképzelni. Határigazítást!... Régiós társaink beleremegnének...

A nacionalizmus nem jelentkezik tisztán. A 20-as évek eleji sérelmek is dolgoznak, amiről még mindig fehér foltok vannak. Az vitathatatlan hogy a nacionalizmus mint centripetális erő épp a peremeken hat.

Hamarosan megjelenik az andropovi értelmezésben az átépítés is. Ebben a helyzetben el kellett különítenem a két fogalmat. A gyorsítás stratégiáját és az átépítés programját.

1986. februárja: megrendezik a XXVII. kongresszust, ahol már nincs szükség arra, hogy Gorbacsov titkos referátumot tartson. Nem kell titkos referátum. Összevetve a dokumentumokat és a gorbacsovi nyílt referátumot, az utóbbi jóval progresszívebb, mint maguk a dokumentumok.

Ezen a kongresszuson Jelcin megkritizálja a PB-t a rossz munkavégzésért. Ugyanaz a Jelcin, aki már elfelejtette, hogy egy kongresszussal előbb 13-szor mondta el Brezsnyev nevét – dicsérőleg.

A kongresszuson a gorbacsovi referátumban elismertetnek a globális világproblémák. Megjelenik egy világstratégiai értékű gondolat is. „... Az a célunk, és abban versenyzünk, hogy megőrizzük a Föld lakhatóságát..." Először van szó olyan célkitűzésről, amelyben a Szu önmagát eszköznek és nem célnak tekinti.

1986-ban egy óriási sikerpropaganda övezi a XXVII. kongresszust. Az alapkérdés itt vetődik fel. Ez a „forradalom felülről" – ahogy Gorbacsov nevezi. Meg kell vizsgálni, hogy ebben az új elmaradottságban a továbblépés a monopolizmus bármilyen centralizált megjelenési formájában elképzelhető-e? A Balti államok esetében semmiképpen. Ekkor jön '86 októbere, a Rejkjavik, amely főleg belpolitikai fiaskó. Látjuk fölerősödni a másféle hangokat is: „túl nagy engedményeket teszünk a kapitalistáknak", „veszélybe kerül az ország biztonsága" stb. November 5-én nem ő tartja az ünnepi beszédet, néhány napra eltűnik... aztán november közepén a legfelsőbb vezetés értékeli az első tíz hónap gazdasági eredményeit. „Sikereket értünk el, de áttörést nem" Ezt tartom a legfontosabb fordító elemnek.

A külpolitikai sikertelenség decemberben lekerül a napirendről, mert Radzsiv Ghandival nagyszerű megegyezést kötöttek. India, mint potenciális negyedik, ötödik hatalom és a térségben Kína ellensúlyozója, illetve az esetlegesen létrejövő iszlám háromszög (Irán-Afganisztán- Pakisztán) ellenpontja. Az 1987. januári plénumon elmondott gorbacsovi beszéd, az egyik legalaposabb, legprogresszívebb beszéd, amit a Szu-ban kommunista pártfőtitkár valaha elmondott. Ebből már nem hiányzik az oknyomozás, és nem hiányzik a komplexitás sem. Ez az a fordulópont, amikor a szűken vett gazdaságban való gondolkozásból átlépnek a társadalom egészében való gondolkozásra s a demokrácia középpontba kerül.

... „Csak a szocializmus sajátjaként jelentkező demokratikus formák következetes fejlesztésével, az önigazgatás bővítésével léphetünk előre a termelésben, a tudományos- és műszaki haladás terén, az irodalomban, a kulturában, a művészetben, a társadalmi élet minden területén... Csak a demokráciának köszönhetően

lehetséges maga az átalakítás. Csak így lehet teret nyitni a szocializmus leghatalmasabb teremtő erejének, **a szabad országban folyó szabad munkának és szabad gondolkodásnak.**,, (szerk.kiem.)

Ezt a plénumot a nyárra már fordulatként értékeli Gorbacsov. Kiéleződnek az új problémák, miközben a régieket sem sikerül megoldani. A felszínre a régi hibák jönnek, mert a demokrácia végre felfedi az eddig szőnyeg alá söpört dolgokat. A bajt nem a söprés maga okozza, hanem az, hogy van mit. Azonban létezik a politikai csúcson belül is egy olyan vezetés amely ezt a társadalmi hangulatot meg tudja lovagolni. Ez az ún. munkásellenzék. A visszarendeződés legfőbb forrása. Ez az egyik legnagyobb probléma régiónkban. Október 11-én van a „Jelcin-ügy". Minden bizonnyal előbb kezdődik, nevezetesen azzal, hogy levelet ír Gorbacsovnak. Ebben a levélben azt állítja, hogy baj van a peresztrojkával, nagy az ellenállás fönnt is és ezért lemond. Gorbacsov a 70. évforduló miatt azt mondja, hogy ne tegye meg. Ekkor várja a nyugat türelmetlenül a könyvet és a novemberi beszédet.

(Részletek egy állítólagos Jelcin levélből: ... Bizony elvtársak, nem könnyű megmagyaráznom a gyári munkásnak, hogy politikai uralmának 70. esztendejében miért kell még mindig sorban állnia azért a virsliért, amelyben több a szénhidrát, mint a fehérje, miközben a mi asztalunk roskadozik a tokhaltól, kaviártól és mindenféle csemegétől. Akik a különböző kiváltságokban látják életük és munkásságuk értelmét, azok véleményem szerint nem lehetnek útitársaink. Bírálta továbbá Sevarnadze külügyminisztert, amiért túl gyakran utazik külföldre és nem összpontosít kellő mértékben az afganisztáni háború beszüntetésére.)

Egy bizonyos: konfliktus alakult ki Jelcin és a testület között. Jelcin ebből vesztesen került ki, méghozzá a sztálini időkre emlékeztető módon. „Ez az ember, aki hátbaszúrta a pártot". S ezt az embert (aki hátbaszúrta a pártot), magas állami pozícióba helyezik. Ez, a néhány nap alatt lejátszódó történet nagyon szépen jelzi, hogy egy átrendeződés megy végbe a politikai küzdőtéren. Azt jelenti, hogy eddig a stratégiáért folytatott harcban lévő két pólus között egy új centrum képződik. Ebbe az új centrumba próbálja benavigálni magát Gorbacsov, hogy mentse a korábbi pólus menthető célkitűzéseit. Utalás erre 88 január 8-i beszédéből:... „Valószínűleg lesz visszavonulás is! Két-három év dönti el, hova jut az átalakítás...." Azzal szeretném befejezni gondolataimat, hogy ez a kompromisszumhelyzet hogyan hathat a létező alternatívákra. Az első alapalternatíva, a demokratikus: ennek egyik alakjában, demokratikus úton valósul meg, de átalakítva. Esélye a jelenlegi szovjet helyzet miatt, a stratégiai döntés után a megvalósítás szintjén nagyon minimális. Inkább adok esélyt a demokratikus alternatíva erőszakos úton való megvalósításának. Ez szükségképpen át fog hajolni a „balos" alternatíva egyes ágába, ha kifejlődésének egy szakaszán képtelen olyan mechanizmust kialakítani, hogy az alulról jövő kezdeményezések szabad útat kaphassanak.

A másik alapalternatíva, a „balos", első alakjának létrejötte elképzelhető úgy is, hogy eltűnik a színről Gorbacsov, megbukik. Létrejöhet úgy is, hogy maga is résztvesz benne az újonnan keletkezett centrum segítségével. Ez a centrum a mérsékelt gazdasági változásokban gondolkodó emberek és a demokratikus alternatíva második ágában elindulni akarók között létrejött ideiglenes képződmény.

Ebben a variációban tudom elképzelni a technokrata optimalizáló változatot (NDK út). Ez azonban történelmileg nem kiút. Ideig-óráig, az extenzív erőtartalékok végső kifacsarásával, még lehet vele elérni kevés eredményt, de nem a huszonegyedik századba való átlépés lehetőségét.

Félő, hogy ebből a variációból észrevétlenül a gazdasági-szociális oldalról jövő feszülségek észlelésekor életbe léphet a „balos" alternatíva második variációja, amiről jobb nem is beszélni, mert az a resztalinizáció. Azaz, rendőri-igazgatási pozíciókba való visszahúzódás, vagy lesüllyedés egy katonai diktatúra szintjére. Véleményem szerint megvan az a lehetőség Közép-Kelet-Európában – régiónkban, és egy valóban föderatív módon működő Szu-ban arra, hogy ezen új elmaradottsági szintről egy demokratikus alternatíva révén lépjünk el.

Illetőleg csak azt tudom elképzelni, hogy az ún. demokratikus szocializmus modell felé haladva van esélyünk a felzárkózás felé.

(Elhangzott Szabó Lajos Mátyás előadásán

Társadalomtudományi Klub 1988.)

(N)IQ PARÁDÉ

(Béci - Somogyvár, 1988.)

PARADOXON

néha kereszte zik egymást útjaink
párhuzamosak nem mindig vagyunk

ha hasonlóak a céljaink
a végtelenben találkozunk

S.P.J.

Giczy János:

Emlékmű helyett

Július elején diplomaügyben Budapesten jártam. Valahol a Belvárosban lófráltam, mikor eszembe jutott, hogy jó lenne valami jegyzetfüzetet szerezni, hátha mondanak valami használhatót is.

Szembejött velem két rendőrlány, úgy húsz év körüliek lehettek. Bizalommal fordultam feléjük:

– Sziasztok! – üdvözöltem őket. – egy írószer boltot keresek. Hol találom a legközelebbit?

Naivan mosolyogtam és vártam a választ. Ehelyett az egyik ifjú elvtársnő – aki mellesleg az én nyugalmamat és biztonságomat is hivatott védeni – hevesen nekem támadt:

– Mégis hogy képzeli maga, hogy csak úgy leszólít minket. Mi nem vagyunk olyanok.... és nem vesszük jónéven, ha letegeznek bennünket az állampolgárok!!

... a járókelők felénk fordultak, s én ott álltam kissé értetlenül, megszégyenítve, miközben gyilkos tűz áradt a hatalom védőbástyái mögül...

Majd a helyreigazítást követően méltóságteljesen közölte:

– Fogalmam sincs hol van a közelben papírbolt.

Miután magamhoz tértem, s a remegésem is enyhült, elköszöntem egy illedelmes „Kezitcsókolommal"-mal.

Dolgavégezetlenül néztem körül, hátha találok valami egyéb foglalkozású hölgyet, aki jobban ismeri a körzetét....

Endru

Giczy János:

Édesanyánk

GEORGE ORWELL

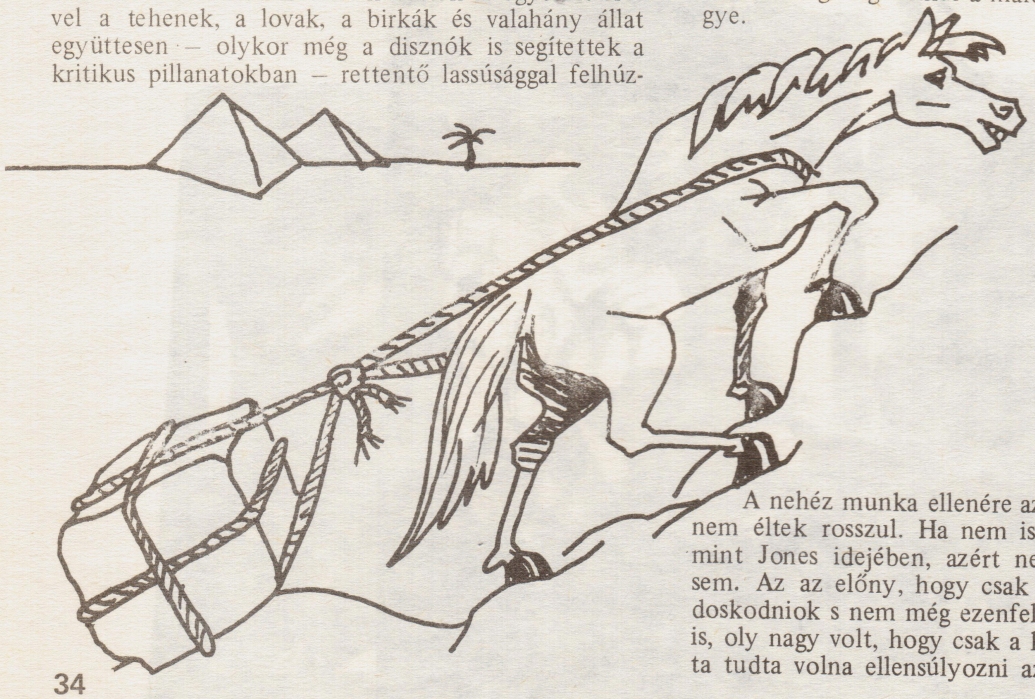
állati gazdaság

6. Az állatok egész évben úgy dolgoztak, mint a rabszolgák. De munkájuk közben vidámak voltak, nem sajnáltak semmi fáradságot és áldozatot, mert jól tudták, hogy mindaz, amit tesznek, a saját és az őket követő fajtársaik érdekeit szolgálja, és nem a munkakerülő emberek rablóbandájáét.

Tavasszal és nyáron heti hatvan órát dolgoztak, és augusztusban Napólajos kihirdette, hogy vasárnap délután is lehet dolgozni. Ez a munka teljesen önkéntes volt, de azoknak az állatoknak a fejadagját, akik nem vettek részt benne, felére csökkentették. Mégsem lehetett elkerülni, hogy néhány feladat elvégzetlen maradjon. Az aratás valamivel kevésbé volt sikeres, mint a múlt évben, és két tábla, amelybe a nyár folyamán répát akartak vetni, parlagon maradt, mert a szántást nem tudták időben elvégezni. Előre látható volt, hogy a következő tél nehéz lesz.

A szélmalomnál váratlan nehézségek mutatkoztak. A gazdaságban ugyan volt egy jó mészkőbánya, és az egyik melléképületben bőven találtak homokot és cementet, s így az építőanyag kéznél volt. De a probléma, amit az állatok elsőre nem tudtak megoldani, az volt, hogy törjék megfelelő darabokra a köveket. Ez csak hegyes vasrudakkal és nagy kalapácsokkal látszott lehetségesnek, de ezeket egyetlen állat sem tudta használni, mert egyik sem tudott megállni a hátsó lábán. Csak a hiábavaló próbálkozás hetei után jutott eszébe valakinek a helyes megoldás – nevezetesen, hogy a nehézségi erőt kell felhasználni. A kőbánya alján hatalmas tömbök hevertek szétszórva, amelyek mostani formájukban túl nagyok voltak ahhoz, hogy használhatók legyenek. Ezek köré a tömbök köré az állatok kötelet kötöttek és egyesült erővel a tehenek, a lovak, a birkák és valahány állat együttesen – olykor még a disznók is segítettek a kritikus pillanatokban – rettentő lassúsággal felhúzták a lejtőn a kőbánya legmagasabb pontjáig, ahol is a kőtömb átfordult a meredély szegélyén, lent darabokra tört. A széttört kődarabok elszállítása ezután már viszonylag egyszerű volt. A lovak szekérrel húzták, a birkák egyes darabokat görgettek, s Muriel és Benjámin is befogták magukat egy öreg kordé elé. A nyár végére már tekintélyes mennyiségű követ hordtak össze, s akkor a disznók felügyelete alatt végre megkezdődhetett az építkezés.

A kövek összetörésének ez a módja azonban lassú és fáradságos folyamat volt. Gyakran egész napi kimerítő erőfeszítésre volt szükség ahhoz, hogy egyetlen tömböt felvonszoljanak a bánya legmagasabb pontjáig, és néha nem is tört el. Tróger nélkül nem mentek volna semmire. Olyan erős volt, mint az összes többi állat együttvéve. Ha a tömb visszacsúszott és az állatok kétségbeesetten kiabáltak, mert a kötélbe fogva ők is kezdtek visszacsúszni, azonnal ott termett Tróger, aki a hámba fogta magát és a tömböt megállította. Őt látva, amint araszról-araszra kaptat felfelé a lejtőn, kapkodó lélegzettel, patája hegyével a talajba kapaszkodik és roppant oldalát kiveri a habos veríték, mindenkit csodálat fogott el. Néha Lóhere figyelmeztette, ne terhelje túl magát, de Tróger nem akart rá hallgatni. Két jelmondata: a „Még keményebben fogok dolgozni" és a „Napólajosnak mindig igaza van", kielégítő válasznak látszott számára minden problémára. Megállapodott a fiatal kakassal, hogy reggelenként ne félórával, hanem háromnegyed órával korábban keltse őt fel. És szabad perceiben, ami mostanában ritkán adódott, egyedül ment a kőbányába, hogy egy szekérre való törött követ összeszedjen és minden segítség nélkül a malom építési területére vigye.

A nehéz munka ellenére az állatok ezen a nyáron nem éltek rosszul. Ha nem is kaptak több élelmet, mint Jones idejében, azért nem kaptak kevesebbet sem. Az az előny, hogy csak magukról kellett gondoskodniok s nem még ezenfelül öt pazarló emberről is, oly nagy volt, hogy csak a kudarcok egész sorozata tudta volna ellensúlyozni azt. És sok tekintetben

az a mód, ahogyan az állatok dolgoztak, hatékonyabb volt és kevesebb munkával járt. Olyan feladatokat például, mint a gyomirtás, emberek részéről elképzelhetetlen alapossággal végeztek el. És mivel most egyetlen állat sem lopott el semmit, feleslegessé vált az is, hogy a legelőt és a megművelt földeket elválasszák egymástól, s ezáltal a kerítések és kapuk karbantartásával járó munkát is megtakarították. Mindemellett a nyár előrehaladtával a legkülönbözőbb, előre nem látott hiányok is jelentkeztek. Szükség lett volna parafinolajra, szegekre, kötélre, kutyaeledelre és patkóvasra a lovaknak, mind égetően fontos dolgok, amelyeket a gazdaság nem tudott előállítani. Később vetőmag és műtárgya is kell majd, azonkívül különböző szerszámok és végül gépek a szélmalomhoz. Honnan szerezhetik be ezeket, senki nem tudta elképzelni.

Egy vasárnap reggel, amikor az állatok eligazításra gyültek össze, Napólajos bejelentette, hogy új gazdaságpolitikát fog követni. Mostantól fogva az Állati Gazdaság kereskedelmi kapcsolatot létesít a szomszéd gazdaságokkal: természetesen nem üzleti haszonszerzés végett, hanem csupán bizonyos nélkülözhetetlen anyagi javak előteremtése céljából. A szélmalom szükségletei mindenben elsőséget élveznek, mondta. Ezért intézkedik, hogy egy kazal szénát és az idei rozstermés egy részét eladják, és ha később még több pénzre lesz szükség, ezt tojáseladással kell megszerezni, ami iránt Willingdonban mindig van kereslet. A tyúkok, mondta Napólajos, ezt az áldozatot tekintsék a saját különleges hozzájárulásuknak a szélmalom építéséhez.

Az állatok ismét zavarban voltak. Semmi kapcsolat az emberekkel, semmiféle kereskedés velük, semmiféle pénzügylet – nem ez hangzott el a korábbi nyilatkozatokban, amelyeket Jones elűzése után azon a dicsőséges napon tettek? Minden állat emlékezett rá, hogy ilyenfajta nyilatkozatok voltak: vagy legalábbis azt hitte, hogy emlékszik rá. A négy fiatal disznó, aki tiltakozni próbált annakidején, amikor Napólajos a gyűléseket megszüntette, tétován megszólalt, de a kutyáknak egyetlen félelmetes morgása azonnal elhallgattatta őket. Akkor a birkák, ahogy szokták, rákezdtek a „négyláb jó, kétláb rossz" bégetésére, s a kínos helyzet elrendeződött. Végül Napólajos nyugalomra intve felemelte a csülkét és kijelentette, hogy már minden szükséges intézkedést megtett. Egyetlen állatnak sem kell az emberekkel kapcsolatba lépnie, ami nyilvánvalóan és messzemenően nemkívánatos lenne. Úgy határozott, hogy az egész gondot a saját vállaira veszi. Bizonyos Mr.Whymper, egy Willingdonban lakó ügyvéd, elvállalta, hogy közvetít az Állati Gazdaság és a külvilág között, és minden hétfő reggel felkeresi a gazdaságot, hogy megkapja az instrukcióit. Napólajos a szokásos „Éljen az Állati Gazdaság" kiáltással fejezte be beszédét, és az Anglia állatai eléneklése után az állatok föloszlottak.

Ezután Locsifecsi körbejárta a gazdaságot és csillapította a kedélyeket. Biztosította őket, hogy a kereskedésről és a pénz használatáról szóló nyilatkozat soha nem létezett, és nem hangzott el. Ez pusztán a képzelet műve, és valószínűleg kezdettől fogva azokra a hazugságokra vezethető vissza, melyeket Hógolyó terjesztett. Egypár állat még mindig kételkedett kissé, de Locsifecsi ravaszul ezt kérdezte tőlük: „Biztosak vagytok benne elvtársak, hogy nem egyszerűen csak álmodtátok? Van valamilyen bizonyítékotok ilyesfajta nyilatkozatokról? Fel van ez valahol írva?" És mivel kétségtelenül megfelelt a valóságnak, hogy ilyen nyilatkozat sehol írásban nincs feljegyezve, az állatok meg lettek győzve arról, hogy tévedtek.

... Mr.Whymper megállapodás szerint minden hétfőn eljött a gazdaságba. Ravasznak látszó, alacsony, pofaszakállas zugügyvéd volt, eléggé dörzsölt ahhoz, hogy mindenki másnál hamarabb meglássa: a gazdaságnak szüksége van egy közvetítő ügynökre, és a jutalék tekintélyes lehet. Az állatok meghatározhatatlan félelemmel nézték jövését-menését, s amennyire csak lehetett, kitértek az útjából. Ugyanakkor büszkeségtől dagadt a mellük, ha látták, hogy Napólajos, aki négy lábon állt, utasításokat adott a kétlábú Whympernek, és ez részben kibékítette őket az új rendszerrel. Az emberi nemhez való viszonyuk már nem ugyanaz volt mint régen. Az emberek az állati gazdaságot, hogy gyarapodni kezdett, nem gyűlölték kevésbé, ellenkezőleg most még jobban gyűlölték, mint kezdetben. Minden ember számára hittétel volt, hogy a gazdaság előbb vagy utóbb tönkre fog menni, és különösen a szélmalom bizonyul nagy hibának. A kocsmákban összegyűlve rajzok segítségével bizonygatták egymásnak, hogy a szélmalomnak egyszerűen össze kell dőlnie, és ha netán állva is maradna, sohase lenne működőképes. És mégis, akaratuk ellenére, lassanként kénytelenek voltak elismeréssel adózni a rátermettség láttán, ahogyan az állatok saját életüket berendezték. Ennek egyik jele volt, hogy az Állati Gazdaságot kezdték a valódi nevén nevezni és nem tettek úgy, mintha még mindig a Manor Farm lenne. Megvonták támogatásukat Jonestól is, aki feladta a reményt javainak visszaszerzésére, és az ország másik részébe költözött. Whymperen kívül ezidáig nem volt más kapcsolat az Állati Gazdaság és a külvilág között, de erősen tartotta magát a hír, hogy Napólajosnak szándékában van tartós gazdasági kapcsolatot létesíteni a rókaerdei Mr.Pilkingtonnal vagy a hörcsögtanyai Mr.Frederick-kel, – de semmiképpen sem, az értesülések szerint, egyidejűleg mindkettővel.

Körülbelül ugyanezidőtájt történt, hogy a disznók váratlanul behurcolkodtak a lakóházba, és ott ütötték fel tanyájukat. Az állatok megint azt hitték, jól emlékeznek rá, hogy az első napon határozatot hoztak ez ellen, de Locsifecsinek most is sikerült meggyőznie őket arról, hogy nem ez a helyzet. Feltétlenül szükséges, mondta, hogy a disznók, akik a gazdaság eszét jelentik, nyugodt munkahellyel rendelkezzenek. A vezér méltóságához is jobban illik (mert az utóbbi időben Napólajost vezérnek kezdték titulálni), hogy egy házban lakjék, nem pedig közönséges disznóólban. Néhány állat mégis zavarba esett, amikor azt hallotta, hogy a disznók nemcsak a konyhában étkeznek és szabadidejükben a lakószobát használják, hanem még ágyakban is alszanak. Tróger szokás szerint elintézte ezt a maga „Napólajosnak mindig igaza"-jával, de Lóhere, aki azt hitte, emlékszik egy kifejezett törvényre az ágyak használata ellen, a pajta végére futott és megpróbálta kibetűzni az oda felírt Hét Parancsolatot. Amikor rájött, hogy képtelen összeolvasni az egyes betűket, Murielt hívta segítségül.

– Muriel – mondta – olvasd el nekem a Negyedik Parancsolatot! Nem olyasmi áll abban, hogy sohasem lehet ágyban aludni?

Muriel némi fáradsággal kibetűzte.

– Itt az áll: Egyetlen állat sem alhat ágyban, lepedőn – közölte.

Lóhere furcsamód nem emlékezett arra, hogy a Negyedik Parancsolatban lepedőkről is szó lett volna, de minthogy ez itt áll a falon, ennek biztos így kell lennie. És Locsifecsi, aki egészen véletlenül ismét két vagy három kutya kíséretében tette szokásos körútját, odajött, s az egész dolgot helyes oldalról tudta megvilágítani.

– Tehát már hallottatok róla elvtársak – mondta –, hogy mi disznók a házban az ágyakban alszunk?

És miért is ne tehetnénk? Csak nem gondoljátok, hogy valaha is határozatot hoztak az ágyak ellen? Egy ágy, az csupán fekvőhely. Egy szénanyaláb az istállóban, helyesen nézve, egy ágy. A határozat a lepedő ellen született, ami emberi találmány. Mi a ház ágyairól lehúztuk a lepedőt, és takarók között alszunk. És ezek rendkívül kényelmes ágyak! De nem kényelmesebbek annál, ami számunkra szükséges, elvtársak, ezt hadd mondjam meg nektek; tekintettel a szellemi munkára, ami reánk hárul. Csak nem akartok megfosztani bennünket a pihenéstől, vagy igen, elvtársak? Csak nem akarjátok, hogy olyan fáradtak legyünk, ami már kötelességeink elmulasztását eredményezhetné? Bizonyára senki sem kívánja viszontlátni közületek Jonest?

Az állatok efelől azonnal megnyugtatták őt, s attól kezdve nem esett szó arról, hogy a disznók ágyban alusznak. És amikor pár nappal később kihirdették, hogy a disznók mostantól fogva egy órával később kelnek fel, mint a többi állat, az sem okozott semmiféle zúgolódást.

Őszre az állatok nagyon elfáradtak, de boldogok voltak. Kemény év volt mögöttük, és a széna meg a gabona egy részének eladása után az élelmiszerkészlet sem volt túl bőséges a télre, de a szélmalom kárpótolt mindenért. Már majdnem félig készen volt. Az aratást száraz, szép idő követte, s az állatok keményebben dolgoztak, mint eddig bármikor, mert érdemesnek tartották a hosszú munkanapokat még a kőtömbök vonszolásával megtoldani, ha ezáltal a fal egy lábbal magasabb lehet. Tróger még éjszaka is kijött, hogy az őszi telihold fényében egy vagy két órát egyedül dolgozzék. Szabadidejükben az állatok körbejárták a félig kész építményt, csodálták a falak erejét és egyenességét, s ámultak azon, hogy ilyen nagyszerű épületet voltak képesek emelni. Csak az öreg Benjámin nem tudott lelkesedni a szélmalom láttán, és szokása szerint mindössze azt a talányos megjegyzést tette rá, hogy a szamarak hosszú életűek.

November tomboló délnyugati széllel köszöntött be. Az építő munkát abba kellett hagyni, mert a cement keveréséhez túl nedves volt az idő. Egy éjszaka, a vihar olyan erős volt, hogy a gazdasági épületek remegtek alapzatukon és a pajta tetejéről is nagy darabok szakadtak le. A tyúkok lármázva ébredtek fel ülőléceiken, mert egyszerre mind az álmodta, hogy a távolból fegyverropogás hallatszik. Amikor reggel az állatok kijöttek az istállóból, meglátták, hogy a zászlórúd kidőlt, a gyümölcsös lábánál egy nyárfa úgy kicsavarodott a földből, akár egy retek. Alighogy ezt megállapították, valamennyi állat torkából kétségbeesett kiáltás tört fel. Rettenetes látvány tárult a szemük elé. A szélmalom romokban hevert.

Egyszerre rohantak a szerencsétlenség helyére. Napólajos, aki ritkán esett ki méltóságteljes tempójából, legelől rohant. Igen, ott feküdt egész fáradságuk gyümölcse, a földdel egyenlővé téve, s a kövek, amelyeket oly nehezen törtek össze és vonszoltak ide, koröskörül szétszóródva hevertek. Szavuk elakadt, dermedten álltak és szomorúan meredtek a széthullt kövek halmazára. Napólajos némán fel-le szaladgált, és itt-ott megszagolta a földet. Kunkori farka felegyenesedett, és hevesen csapkodott vele jobbra-balra, ami nála az elmélyült gondolkodás jele volt. Hirtelen állva maradt, mintha valami elhatározásra jutott volna.

– Elvtársak – mondta nyugodtan – tudjátok ki a felelős ezért? Felismeritek az ellenséget, aki éjszaka behatolt, és szélmalmunkat szétrombolta? HÓGOLYÓ – üvöltötte hirtelen, dörgő hangon – Hógolyó tette ezt! Merő gonoszságból, hogy bennünket tervünk végrehajtásában akadályozzon, és hogy szégyenletes elűzése miatt bosszút álljon ez az áruló az éj leple alatt belopódzkodott és csaknem egy évi munkánk eredményét tönkretette. Elvtársak, én itt és most, e helyben kihirdetem Hógolyó halálos ítéletét. Második Osztályú Állathős kitüntetés és fél véka alma a jutalma annak, aki nyomára vezet. És egész véka alma annak, aki élve elfogja!

Az állatokat szinte villámcsapásként érte, amikor azt hallották, hogy Hógolyó képes lehet egy ilyen tettre. Felháborodott kiáltás tört fel belőlük és mindegyik azon kezdte törni a fejét, mikor és hogyan lehetett alkalma Hógolyónak a visszatérésre. Közvetlenül ezután, nem messze a dombtól, valaki felfedezte a fűben egy disznó lábnyomait. Néhány méteren át követni lehetett, de úgy látszott, hogy a kerítésen lévő lukhoz vezet. Napólajos alaposan megszagolta és kijelentette, hogy ezek Hógolyó nyomai. Kifejezte azt a véleményét, hogy Hógolyó valószínűleg Rókaerdő irányából jött.

– Semmi késlekedés tovább, elvtársak! – mondta Napólajos, miután a lábnyomokat megvizsgálta. – Vár a munka. Még ma reggel újrakezdjük a szélmalom felépítését, és egész télen át dolgozni fogunk, akár esik, akár süt. Megmutatjuk ennek a nyomorult árulónak, hogy a mi művünket nem tudja olyan könnyen lerombolni. Ne felejtsétek el, elvtársak, tervünk végrehajtásában nem lehet semmi változás, napra pontosan teljesülnie kell. Előre, elvtársak! Éljen a szélmalom! Éljen az Állati Gazdaság!

7.

Zord tél volt. A viharos szelet dara és hó követte, majd kemény fagy, ami csak február végén engedett fel. Az állatok minden erejükkel a szélmalom újjáépítésén dolgoztak, mert nagyon jól tudták, hogy a külvilág figyeli őket és hogy az irígy emberek ujjonganának és ünnepelnének, ha a szélmalom nem készülne el határidőre.

Az emberek merő rosszindulatból azt állították, nem hiszik, hogy Hógolyó volt az, aki a malmot lerombolta: azt mondták, azért dőlt össze, mert a falak túl vékonyak voltak. Az állatok tudták, hogy ez nem igaz. Mégis úgy döntöttek, hogy a falat a korábbi tizennyolc hüvelyk helyett most három láb vastagra építik, amihez még sokkal több kőről kellett gondoskodniok. A kőbányát sokáig hótakaró fedte, és ez minden munkát lehetetlenné tett. Az ezt követő fagyos-száraz időben valamivel előbbre jutottak, de a munka nagyon kegyetlen volt és az állatok már nem voltak annyira reménnyel eltelve, mint előzőleg. Csak Tróger és Lóhere nem vesztették el a kedvüket. Locsifecsi nagyszerű beszédeket tartott a szolgálat örömeről és a munka méltóságáról, de az állatok több bíztatást merítettek Tróger erejéből és soha meg nem tagadott jelszavából: „Még keményebben akarok és fogok dolgozni."

Januárban szűkösebb lett az élelem. A szemestakarmány-adagot drasztikusan csökkentették és bejelentették, hogy helyette külön pótadag burgonyát osztanak ki. Akkor azonban kiderült, hogy a krumplitermés legnagyobb része a vermekben megfagyott, mert nem volt elég vastagon betakarva. A gumók puhák és foltosak voltak, és csak kevés ehető maradt. Az állatok néha naphosszat nem kaptak mást enni, mint szecskát és répát. Ugy látszott, éhínség fenyeget.

Életfontosságú volt, hogy ez a tény a külvilág elől rejtve maradjon. A szélmalom összeomlásától elszemtelenedve az emberek újból hazugságokat kezdtek terjeszteni az állati gazdaságról. Ismét arról beszéltek, hogy az állatok az éhségtől és betegségektől elhullanak, hogy állandóan marakodnak egymással és életük megmentése végett már kannibalizmusra és gyermekgyilkosságra is vetemednek. Napólajos jól

tudta, milyen veszedelmes következményekkel járna, ha az élelmiszerhelyzetről a valódi tények ismertté válnának, ezért elhatározta, hogy Mr.Whymper révén ellenkező benyomást fog kelteni. Ezidáig Mr.Whymper heti látogatásai alkalmával az állatok alig vagy egyáltalán nem érintkeztek vele: most beszervezett néhány kiválasztott állatot, főleg birkákat, hogy azok Mr.Whymper jelenlétében futólag tegyenek megjegyzést arról, hogy a fejadagokat felemelték. Azonkívül Napólajos elrendelte, hogy a magtárban a csaknem üres ládákat töltsék színültig homokkal és szórják a tetejére a maradék gabonát és töreket. Alkalmas ürüggyel elvezették Whymper-t a magtár előtt és akkor röpke pillantást vethetett a ládákra. Nem vette észre a csalást és azt a hírt vitte a külvilágba, hogy nincs élelmiszerhiány az állatok gazdaságában.

Mindazonáltal január végén bizonyossá vált, hogy valamilyen úton-módon szemestakarmányt kell szerezni. Ezekben a napokban Napólajos csak ritkán jelent meg a nyilvánosság előtt, idejét a lakóházban töltötte, melynek minden ajtaját vad tekintetű kutyák őrizték. Ha néha ki is jött a házból, ez ünnepélyes formában, hat kutya kíséretében történt, akik szorosan körülvették és mindenkire rámorogtak, aki a közelbe jött. Gyakran vasárnap délelőtt sem jelent meg, hanem egy másik disznó, többnyire Locsifecsi útján közölte utasításait.

Az egyik vasárnap Locsifecsi kihirdette, hogy a tyúkoknak, akik épp kotlani készülődtek, be kell szolgáltatniuk a tojásaikat. Napólajos Whymper közvetítésével megállapodást kötött heti négyszáz tojás szállítására. A bevételből elég magot és ocsut lehet venni, hogy a gazdaság ki tudjon tartani nyárig és az életkörülményeket egy kissé feljavítsák.

Amikor a tyúkok ezt meghallották, éktelen lármában törtek ki. Igaz, hogy már korábban közölték velük, hogy erre az áldozatra szükség lehet, de soha nem hitték, hogy ez tényleg bekövetkezhet. A kiköltést a tavasz kezdetére tervezték, és most tiltakoztak, hogy szerintük gyilkosság elvenni tőlük a tojásokat. Jones elűzése óta először fordult elő olyasmi, ami szinte lázadás volt már. Három fekete Minorca-tyúk vezetésével a tyúkok kétségbeesett kísérletet tettek, hogy Napólajos követelésének teljesítését meghiusítsák. Módszerük az volt, hogy felrepültek magasan a tetőgerendára és ott tojtak, a tojások pedig a földön szétloccsantak. Napólajos gyorsan és határozottan intézkedett. Beszüntette a tyúkok élelmezését és kihirdette, hogy minden állat, aki csak egy szem magot is ad nekik, halállal bünhődik. A kutyák gondoskodtak arról, hogy az utasítás teljesüljön. Öt napig tartottak ki a tyúkok, akkor kapituláltak és visszatértek fészkeikre. Kilenc tyúk időközben meghalt. Holttestüket a gyümölcsösben ásták el, és hivatalosan azt közölték, hogy kokcidiózisban pusztultak el. Whympernek minderről egyetlen szó sem jutott tudomására, és a tojásokat minden alkalommal hiánytalanul beraktak egy fűszeres kocsijába, aki hetenként eljött értük a gazdaságba.

Az egész idő alatt Hógolyót senki nem látta. Ugy hírlett, valamelyik szomszédos gazdaságban rejtőzik. vagy Rókaerdőben, vagy Hörcsögtanyán. Napólajos közben ezzel a két gazdasággal tűrhetőbb viszonyba került, mint korábban. Az udvaron véletlenül egy halom építésre alkalmas gerenda volt már tíz év óta szépen összerakva, azóta, hogy egy tölgyfát kivágtak. Az idő nem ártott neki. Whymper azt tanácsolta Napólajosnak, hogy adja el, Mr.Pilkington és Mr. Frederick egyformán fenték rá a fogukat. Napólajos ingadozott a két ajánlat között, s nem tudott dönteni. Megfigyelték, hogy valahányszor azon gondolkodott, hogy Frederick-kel egyezik meg, a hírek szerint Hógolyó Rókaerdőben rejtőzött, ha pedig Mr.Pilkington felé hajlott, akkor Hógolyó Hörcsögtanyán lapult, biztos tudomás szerint.

A tavasz beköszöntekor váratlanul riasztó felfedezést tettek. Hógolyó az éjszaka titokban felkereste a gazdaságot! Az állatok annyira nyugtalanok lettek ettől, hogy fekhelyükön alig jött álom a szemükre. Azt beszélték, hogy minden éjjel, amikor jön a sötétség leple alatt oson be és mindenféle elképzelhető gaztettet követ el. Ellopja a gabonát, feldönti a tejeskannát, széttöri a tojásokat, széttapossa a vetéseket, lerágja a gyümölcsfák kérgét. Bárhol valami kár esett, ezt Hógolyó számlájára írták. Ha egy ablak kitörött vagy egy lefolyó eldugult, bizonyosra vehető volt, hogy valaki kijelenti, Hógolyó járt itt az éjszaka és ő tette; és amikor a magtár kulcsa elveszett, az egész gazdaság meg volt győződve arról, hogy Hógolyó a kútba dobta. Csodálatosképpen akkor is ez maradt a szilárd meggyőződésük, amikor az elveszett kulcsot egy zsák pelyva alatt megtalálták. A tehenek egyhangúan állították, hogy Hógolyó megfejte őket éjszaka álmukban az istállóban. A patkányokról, akik ezen a télen valóságos csapássá váltak, szintén bebizonyosodott, hogy Hógolyóval árulnak egy gyékényen.

Napólajos alapos vizsgálatot rendelt el Hógolyó tevékenységének felderítésére. Kutyáinak kíséretében szemlét tartott az épületekben, és a többi állat tisztelettudó távolságból követte. Minden pár lépés után Napólajos megállt és a földön Hógolyó nyomai után szimatolt, akit ő, mint mondta, a szagáról felismer. Minden sarkon és szegletben szaglászott, a pajtában, a tehénistállóban, a tyúkolakban, a zöldségeskertben, és csaknem mindenütt megtalálta Hógolyó nyomát. Orrát ilyenkor a földre szorította, többször erősen szippantott és ijesztő hangon felkiáltott: „Hógolyó! Itt járt! Tisztán érzem a szagát!" és a „Hógolyó" szónál a kutyák hajmeresztően morogtak és fogaikat vicsorították.

Az állatok alaposan megijedtek. Ugy látszott, mintha Hógolyó valamilyen láthatatlan hatalom lenne, körülöttük van a levegőben és minden elképzelhető veszéllyel fenyegeti őket. Este Locsifecsi összehívta őket és aggodalmas arckifejezéssel azt mondta, hogy nagyon komoly híreket akar közölni velük.

– Elvtársak –, kiáltotta Locsifecsi és idegesen ugrált ide-oda, – valami egészen szörnyűséges dolgot fedeztünk fel. Hógolyó szövetkezett a hörcsögtanyai Frederick-kel, aki most ármányos terveket sző, hogy minket megrohanjon és elvegye tőlünk a mi gazdaságunkat! Hógolyó lenne a hadvezér, ha a támadás megindul. De van még ennél rosszabb is. Eddig azt hittük, Hógolyó lázadása az ő kapzsisága és hiúsága miatt tör-

tént. De tévedtünk, elvtársak. Tudjátok, mi volt az igazi oka? Hógolyó kezdettől fogva Jones zsoldjában állt! Egész idő alatt Jones titkos ügynöke volt! Mindezt dokumentumok bizonyítják, amelyeket itthagyott és most fedeztünk fel. Véleményem szerint, elvtársak, ez egész sereg dolgot megmagyaráz. Nem láttuk-e mi magunk is, amikor – szerencsére sikertelenül – a marhaistálló csatájában megpróbálta, hogy megsemmisítő verséget okozzon?"

Az állatok teljesen elképedtek. Ez Hógolyónak olyan aljassága volt, ami még a szélmalom lerombolását is felülmúlta. De eltartott pár percig, amíg teljesen fel tudták fogni. Mindnyájan emlékeztek rá, vagy azt hitték, hogy emlékeznek, amint látták Hógolyót az istálló melletti csatában előrerohanni, ahogyan maga köré gyűjtötte őket és bátorságot öntött beléjük, és ahogyan egy pillanatra sem torpant meg, amikor Jones puskájának sörétjei a hátán megsebesítették. Kissé nehezükre esett elképzelni, hogyan illik ez össze azzal, hogy Jones-szal volt szövetségben. Még Tróger is, aki ritkán tett fel kérdéseket, megzavarodott. Lefeküdt, mellső patáit összekulcsolta, becsukta a szemét és minden erejével megpróbálta gondolatait formába önteni.

– Ezt nem hiszem – mondta – Hógolyó bátran harcolt a marhaistálló csatájában. Saját szememmel láttam. Nem tüntettük ki utána az Első Osztályú Állathős renddel?

– Ez a mi hibánk volt, elvtársak. De most már tudjuk – mindez benne van a titkos dokumentumokban, amelyeket megtaláltunk – hogy valójában megpróbált pusztulásba dönteni minket.

– De hát meg is sebesült, – mondta Tróger. – Mindnyájan láttuk, milyen csúnyán vérzett.

– Ez benne volt a megállapodásukban! – kiáltotta Locsifecsi. – Jones lövése csak surolta a hátát. Mindezt elétek tudnám tárni a saját kezeírásával, ha olvasni tudnátok. A terv előírta Hógolyónak, hogy a kritikus pillanatban menekülésre adjon jelt és a csatateret engedje át az ellenségnek. És ez egy hajszál híján sikerült is neki – ki merem mondani, elvtársak, sikerült is volna neki, ha hős vezérünk, Napólajos elvtárs nem lett volna a helyén. Nem emlékeztek rá, hogy Hógolyó, épp amikor Jones és emberei az udvarba betörtek, hirtelen megfordult és futni kezdett, és sok állat követte őt? És nem emlékeztek arra, amikor ebben a pillanatban pánik tört ki és minden veszni látszott, akkor Napólajos elvtárs „Halál az emberekre" kiáltással előre zúdult és hatalmas fogait Jones lábszárába vágta? Hát csak kell, hogy emlékezzetek erre, elvtársak, vagy nem?! – kiáltotta Locsifecsi és ide-oda ugrált.

Most, hogy Locsifecsi a történteket ilyen szemléletesen leírta, az állatoknak úgy tűnt, hogy ők is emlékeznek rá. Arra mindenesetre emlékeztek, hogy Hógolyó a kritikus pillanatban megfordult és elmenekült. De Tróger még mindig egy kicsit makacskodott.

– Nem hiszem, hogy Hógolyó kezdettől fogva áruló volt, – mondta végül. Amit azóta csinált, az más lapra tartozik. De én azt hiszem a marhaistálló csatájában jó elvtárs volt.

– Vezérünk, Napólajos elvtárs – jelentette ki Locsifecsi nagyon lassan és határozottan – kategórikusan leszögezte – kategórikusan, elvtársak – hogy Hógolyó kezdettől fogva Jones ügynöke volt – igen, és már jóval azelőtt is, hogy a forradalomra egyáltalán gondoltunk volna.

– Ó, akkor egészen más – mondta Tróger. – Ha Napólajos elvtárs mondja, akkor igaznak kell lennie.

– Ez a helyes meggyőződés, elvtárs – kiáltotta Locsifecsi, de nem maradt észrevétlen, hogy hunyorgó szempillái alól milyen gyűlöletteljes pillantást vetett Trógerre. Megfordult, hogy elmenjen, de azután még egyszer megállt és fenyegető hangon tette hozzá. – Figyelmeztetem a gazdaság állatait, hogy mindenki legyen éber. Mert minden okunk megvan feltételezni, hogy Hógolyó titkos ügynökei ebben a pillanatban is közöttünk vannak!

Négy nap múlva Napólajos késő délután összehívta valamennyi állatot. Mikor már mind együtt voltak, Napólajos kilépett a lakóházból, mindkét rendjele rajta volt (mert nemrég az Első Osztályú Állathős és a Második Osztályú Állathős kitüntetést adományozta magának), kilenc hatalmas kutyája körülugrálta, és úgy morogtak, hogy minden állatnak libabőrös lett a háta. Mindnyájan dermedten kuporogtak a helyükön és érezték, hogy valami iszonyatos dolog fog történni.

Napólajos fenyegetően végignézett a hallgatóságon, majd éles hangon felvisított. Ebben a pillanatban a kutyák előreugrottak, négy disznót a fülénél fogva megragadtak, s miközben azok visítottak a fájdalomtól és a rémülettől, Napólajos lábai elé vonszolták őket. A disznók füle vérzett, a kutyák nyalták a vért és egy pár pillanatig úgy látszott, mintha eszüket vesztették volna. Mindenki csodálkozására a kutyák közül hárman Trógerre rontottak. Tróger látta őket közeledni, kinyújtotta hatalmas patáját, az egyik kutyát a levegőben elkapta és keményen a földhöz szegezte. A kutya kegyelemért nyüszített, és a másik kettő behúzott farokkal eltakarodott. Tróger Napólajosra nézett, hogy megtudja, a kutyát széttapossa vagy futni hagyja-e. Napólajos látta a helyzet változását, és élesen ráparancsolt Trógerre, hogy engedje el a kutyát, amire Tróger felemelte a lábát és a kutya összetörve és nyöszörögve eliszkolt.

A rend helyreállt. A négy disznó remegve és bűntudatos arcal várakozott. Napólajos most felszólította őket, hogy vallják be bűneiket. Ugyanaz a négy disznó volt, akik tiltakoztak, amikor Napólajos beszüntette a vasárnapi gyűléseket. Minden további kényszerítés nélkül bevallották, hogy Hógolyó elűzése óta titkos kapcsolatban vannak vele, hogy együttműködtek vele a szélmalom ledöntésében, és megállapodtak abban, hogy az állatok gazdaságát Mr.Frederick kezére játsszák. Hozzátették, Hógolyó elárulta nekik, hogy régóta Mr.Jones titkos ügynöke. Amint vallomásukat befejezték, a kutyák pillanatok alatt felszakították a torkukat és Napólajos fenyegető hangon érdeklődött, hogy nincs-e más állatnak is bevallani valója.

Most az a három tyúk jelentkezett, akik vezető szerepet játszottak a tojásbeszolgáltatás elleni lázadásban, és kijelentették, hogy Hógolyó megjelent álmukban és arra bujtogatta őket, vegyék semmibe Napólajos parancsait. Őket is széttépték. Akkor jelentkezett egy liba és bevallotta, hogy a múlt évi aratáskor ellopott hat gabonakalászt és azután megette. Azután bevallotta egy birka, hogy – Hógolyó vette rá erre – az itatóvályuba vizelt. Két másik birka beismerte, hogy egy öreg kost aki Napólajosnak különösen odaadó híve volt, meggyilkoltak, miután addig kergették körbe a tűz körül, amíg a köhögéstől kimúlt. Valamennyiüket ott helyben lemészárolták. És így ment tovább a vallomások és kivégzések sora mindaddig, amíg Napólajos lába előtt már egy egész hullahegy emelkedett és a levegőben vér szaga terjengett, amit Jones elűzése óta senki sem ismert.

Amikor mindennek vége lett, az állatok – a disznók és kutyák kivételével – együtt távoztak. Mélyen felkavarva és nyomorúságosan érezték magukat. Nem tudták, mi volt a szörnyűbb – az állatok árulása, akik Hógolyóval szövetkeztek, vagy a kegyetlen leszámolás, aminek az előbb tanui voltak. A régi időkben gyakran volt ugyanilyen borzalmas vérontás, de mindnyájan úgy érezték, hogy ez most sokkal rosszabb volt, mivel a saját soraikban történt. Mióta Jones elhagyta a gazdaságot, egyetlen állat sem ölt meg másik.

állatot. Még egy patkányt sem. Felvonultak a kis kerek domb tetejére, ahol a félig kész szélmalom állt, s szótlan közös megegyezéssel letelepedtek, összebújtak egymást melengetve – Lóhere, Muriel, Benjámin, a tehenek, a birkák, és az egész sereg liba és tyúk – tulajdonképpen mindenki, kivéve a macskát, aki hirtelen eltűnt röviddel azelőtt, hogy Napólajos összehívta az állatokat. Sokáig senki nem szólt semmit. Csak Tróger maradt állva. Ide-oda toporgott, hosszú fekete farkával az oldalát csapkodta és időről-időre halkan, csodálkozva felnyerített. Végül azt mondta:

– Én ezt nem értem. Nem hittem volna, hogy a mi gazdaságunkban ilyen dolgok megtörténhetnek. A hibának valahol bennünk kell lennie. A megoldás, ahogy én látom, az, hogy még keményebben kell dolgozni. Mostantól fogva reggel egy egész órával korábban fogok felkelni.

És elügetett nehézkes mozgásával a kőbánya felé. Odaérve kétszer telerakta a szekeret kővel és felhúzta a szélmalomhoz, mielőtt nyugovóra tért volna.

Az állatok szótlanul kuporogtak Lóhere körül. A dombról, ahol voltak, messzire áttekinthették az egész környéket. Az állati gazdaság legnagyobb része előttük terült el – a széles legelő, amely az országútig ért, a kaszáló, a kis erdő, az itató, a szántóföld, ahol sűrűn zöldelt a sarjadó búza, és a pirostetős lakóház, melynek kéményéből füst bodorodott. Tiszta, tavaszi este volt. A nap ferdén jövő sugarai bearanyozták a fűvet és a rügyező sövénykerítéseket. Soha nem látszott még az állatok szemében a gazdaság – és bizonyos meglepetéssel derengett fel bennük, hogy ez az ő gazdaságuk, minden centimétere az ő tulajdonuk – ennyire kívánatosnak. Amikor Lóhere a domb lejtőjén végignézett, könnyek szöktek a szemébe. Ha gondolatait ki tudta volna fejezni, azt mondta volna hogy nem ez volt az, amit ők akartak, amikor évekkel ezelőtt elhatározták az emberi faj uralmának megdöntését. Nem ezeket a szörnyű jeleneteket és vérengzéseket képzelték maguk elé azon az éjszakán, amikor Vén Röff először tüzelte őket forradalomra. Ha ő tudott egyáltalán valaha is képet alkotni a jövőről, az az állatoknak éhségtől és korbácstól felszabadított társadalma volt, amelyben mindenki egyenlő, mindenki képessége szerint dolgozik, és ahol az erős a gyengét oltalmazza, úgy, ahogyan ő oltalmazta Vén Röff beszédének éjszakáján a kis kacsákat. Ehelyett – hogy miért, azt nem tudta – olyan idők jöttek, amikor senki sem meri kimondani a véleményét, ahol vad, morgó kutyák által vagy megfélemlítve, s ahol végig kell nézni, amint saját elvtársaidat darabokra tépik, miután azok felháborító bűnökkel vádolták magukat. Egyáltalán nem gondolt szembeszegülésre vagy lázadásra. Tudta, hogy még a dolgok jelenlegi állása mellett is, sokkal jobban élnek, mint Jones idejében, és hogy mindennél fontosabb az ember visszatérésének megakadályozása. Bármi történjék is, hűnek kell maradni, keményen dolgozni, a kapott parancsokat teljesíteni és Napólajos vezérségét elismerni. Mindazonáltal nem ez volt az, amit ő és a többi állat remélt és amiért küzdöttek. Nem ezért építették a szélmalmot és szálltak szembe Jones puskájának golyóival. Ilyesfélék voltak a gondolatai, ha szavai hiányoztak is a kifejezésükhöz.

Végül belekezdett az Anglia állatai-ba, mert ez valahogyan helyettesítette a szavakat, melyeket képtelen volt megtalálni. A többi állat, aki körülötte ült, csatlakozott és háromszor egymásután elénekelték – nagyon szépen, de lassan és gondterhelten, mint még soha ezelőtt.

Éppen a harmadszori éneklés végére értek, amikor Locsifecsi közeledett feléjük, két kutya kíséretében, fontoskodó arckifejezéssel. Közölte, hogy Napólajos külön paranccsal az Anglia állatai éneklését beszünteti. E perctől fogva többé nem énekelhető.

Az állatok értetlenül álltak.

– De hát miért? – kiáltott fel Muriel.

– Nincs rá szükség többé, elvtárs – mondta Locsifecsi hűvösen. Anglia állatai a forradalom dala volt. De a forradalom most már végbement. Az árulók kivégzése ma délután volt a végső aktusa. A külső és belső ellenséget legyőztük. Az Anglia állatai egy eljövendő jobb társadalmi rend után való vágyunkat fejezte ki. De ez a társadalmi rend most már megvalósult. Ennek a dalnak tehát nincs többé értelme.

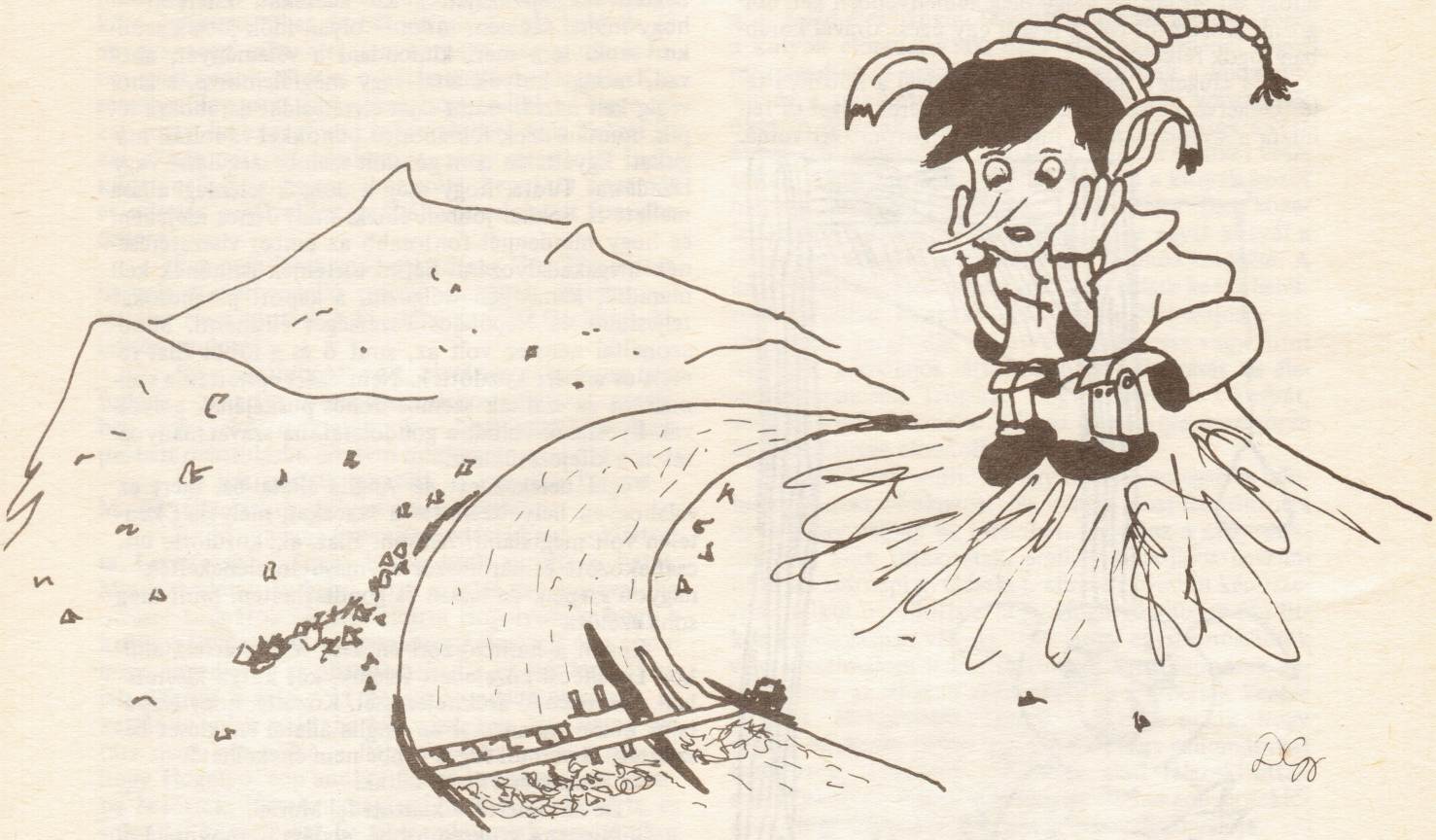
Bármennyire meg is voltak félemlítve, néhány állat talán mégis tiltakozott volna, de ebben a pillanatban a birkák rákezdtek a „négyláb jó, kétláb rossz" bégetésére, ami jónéhány percig tartott és minden vitának véget vetett.

Igy hát az Anglia állatai nem hangzott el többé. Helyette Minimus, a költő, egy másik dalt komponált, mely a következő szárnyaló sorokkal kezdődött.

„Gazdaságom, fogadd esküm:
Énfelőlem nem érhet bűn!"

... és ezt minden vasárnap reggel zászlófelvonás után elénekelték. De az állatok valahogy úgy érezték, hogy sem a szövege, sem a dallama nem ér fel az Anglia állatai-éval.

zárójel

Bős-ég?

Hatalmas számok, térképek, tervek....
Szennyezés, energia, csallóközi magyarság, hajózás, szárazság, növény- és állatvilág, talajvíz, földrengés, ivóvíz, szerződés, kötbér, pénz, politika...kavarog minden.

Érvek, döntések, szakvélemények mondanak ellent egymásnak. Túlontúl zavart, elhallgatott és agyonbeszélt, átláthatatlan az egész. Igen, azt hiszem erre épül minden. Ez a lépcső. Ezen lehet eljutni Bős-Nagymarosig és reformjainkig. Fölösleges és aránytalanul párbaállított, megalapozatlan és szakszerű hírek és rémhírek, fenyegetések és szólamok hátán eljutottunk oda, hogy felelősségteljes és lelkiismeretes döntést azok sem képesek hozni akiknek az informáltsága jobb mint a közvéleményé. Zavarban vagyunk, és zavarban kell lennünk, hogy az orrunknál fogva lehessen vezetni bennünket. Vízlépcsőpárti és ellenzői között van egy hasonlóság: a szemlélet. Bár az álláspont eltér, de gyökeresnek nem mondható a különbség: egyazon bura alatt nézik ugyanazt a dolgot, csak más megvilágításban. Ez alatt a bura alatt vitáznak, holott lassan már egyikük sem kap levegőt. A jelen szempontjából tehát nincs meg az elfogadható döntés lehetősége. Nem megy. Képtelenség.
A jövő szempontjából is vita van, de mindez a bura alól, a technikai civilizáció talaján állva.
Egyetlen szempontból tudom elutasítani az építkezést, s az ehhez hasonló természetátalakító programokat. Ehhez azonban át kell törni a technika fojtogató burkát. El kell utasítani azt a gyakorlatot aminek belső lényegéből adódik a pazarló termelés és fogyasztás. Vissza kell helyezni magunkat a természettel szerves egységben élő ember bőrébe.
Különösen elfogja az embert az az érzés akkor, amikor benn áll a mederben, a millió köbméterek repkednek a feje felett, 300 méter hosszú betonfalakat, bitumennel lefedett gátakat, követ és betont és vasat lát mindenütt.
Félelemmel várom, hogy hol és mikor fog átgázolni rajtam a vágtató civilizáció. A fejünk fölé magasodó nyomasztó szürkeségben elképzelhetetlennek tartom, hogy ne épüljön meg a vízlépcső.... Magatehetetlenül állok porszemként a porban.

D. Gy.

Ragadozó Föld

(Az Egyetemi Színpad Utassy-estjéről)

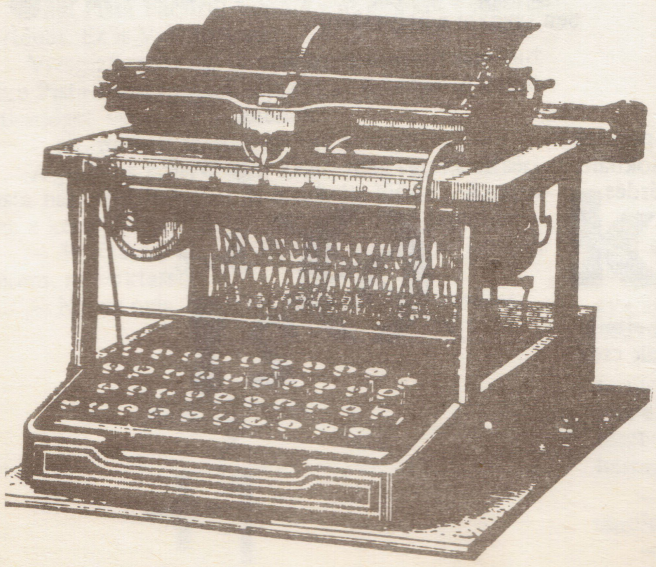
Végre újra! Az ifjúsági ház nagyterme újra nézőtér, a nyitott függöny látni engedi a szellemesen megalkotott egyszerű, gondolatébresztő „diszletet", amely a sötét háttérfüggönyre applikált nyüzsgő fekete tömeg konturjait ábrázolja. Az egész színpadon egyetlen óriási szimbólum uralkodik: Egy fehér kereszt, s azon a korhoz igazodó felirat: IRNI. Csak később veszi észre az ember az évszámot a kereszt alján: 1972. Ki az, aki az írás keresztjét 1972-ben vette a vállára, és hordozza azóta is ebben az irodalomra, lélek- és tudatformáló gondolatokra egyre kevésbé éhes korban? Ujjáéledő egyetemi színpadunk mutatta be Utassy Józsefet, aki életkorát, irodalmi munkásságát tekintve nem sorolható a „fiatal" költők közé, mondanivalójára, stílusára mégis a fiatalabb generációk tagjai érzékenyebbek.

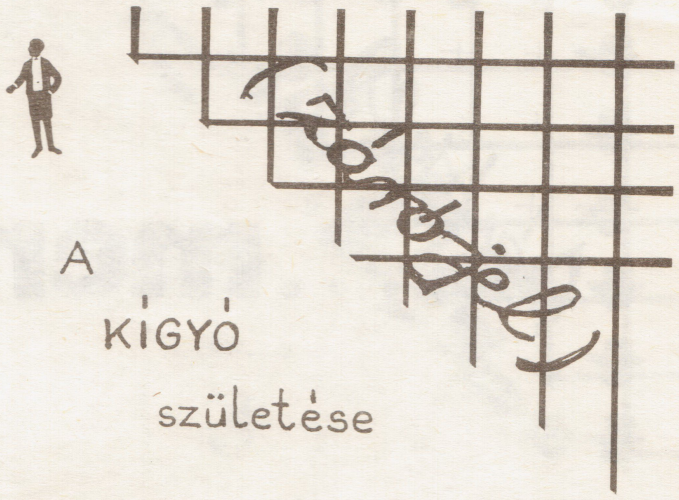
Az est a költő Ragadozó Föld című 1987-ben megjelent verseskötetére épült, követve annak gondolatmenetét. Hogy vajon a legszerencsésebben választotta-e ki Csepeli Sándor az előadott verseket, arról nekem erdőmérnöknek nagyképűség lenne nyilatkoznom, azt azonban láttam, hogy a műsor önállóan megáll a lábán, stílusa tiszta, jól értelmezett gondolatisága van. Szerkezete világos bár néhol nem ártott volna a tagolásra nagyobb gondot fordítania a rendezőnek.

Az előadást az őszinte légkör, a tiszta szándék jellemezte. Szemlátomást jól érezték magukat az előadók ebben a miliőben, és ez a nézőtér hangulatát is meghatározta. Igy könnyű volt elsiklani a néhány kevésbé jól értelmezett vers, vagy előadói melléfogás mellett is. A műsor hatásos, ereje van, megérdemli a figyelmet.

Csak azt sajnálom, hogy sok olyan hallgató ült a nézőtéren, akiknek bizonyítottan a színpadon lenne a helyük. Bízom benne, hogy él genius loci, és a valamikor országosan ismert és elismert Soproni Egyetemi Színpad a jövőben is érzékeny szenzora és megbízható iránytűje lesz ennek az egyetemi ifjúságnak.

Vig Péter

Hajnal fél kettő.
Reménytelen, hosszú várakozás. Fáradt, törődött arcok. A vonat mellett egyenlő távolságban katonák. Vállukon töltött géppisztoly. A fegyver csövén egy különös szerszám: kézitusában az ellenfél fizikai megsemmisítésére szolgál.

A vámtiszt egy fiatalasszony noteszét lapozgatja:
– Ki van ezen a fényképen?
– A férjem.
– És ezek kicsodák?
– A gyerekeim.
– Hova utazik, mi célból, kihez, mondjon egy címet, egy címet, nem érti mit mondok, utcát, akihez megy.....?

Bergman: Kígyótojás
A fasizmus születése, a kígyó születése. A hüllő még nem bujt ki a tojásból, de a héjon keresztül már sejteni lehet a bőrét.

Jelenet:
Két ember egy sivár szobában. Egész délután vesekedtek. Az egyik falon tükör. A tükör mögött orvosok ülnek. Egy speciális gáz hatását tanulmányozzák....

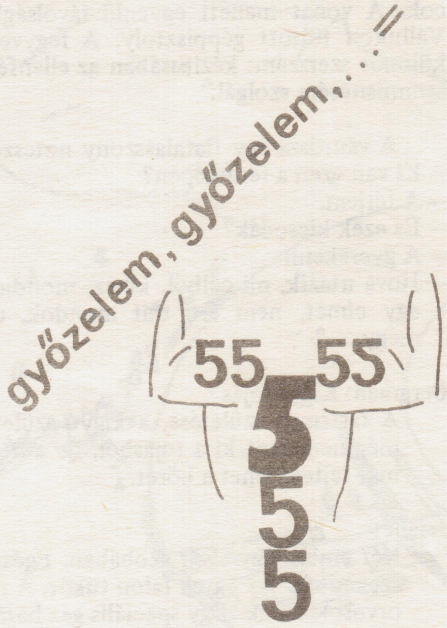
Ketten fekszünk egy szállodai szobában. Egy filmről mesélek. Elnémulunk. Külföldieknek fenntartott szoba? A tükör? Eláll a faltól, mögé lehet látni..... és a poloskák? A plafonon vannak, a sarokban, vagy a radiátor mögött? ..... és hol vannak az orvosok?

Valakit beárultak. Három-négy barátja tudott a dologról. Gyerekkora óta ismerte őket.... Hivatalosan lezárták az ügyet. Egy hét múlva kocsival jöttek érte. – Be kell hogy vigyük a városba – közölték vele. Az erdőnél megálltak. – Szállj ki, nem kell tovább jönnöd. Gyalog indult vissza. Hirtelen ugrottak elő a bokrok mögül. Rögtön ütöttek, boxerrel az arcába. Szerencséje volt. Az egyiket sikerült félrelöknie. Elszaladt. Nem érték utól.

A vonat két órát állt. Könyveket, újságokat, leveleket kerestek. A szerelvény mellett egyenlő távolságban mindvégig katonák. Vállukon töltött géppisztoly, a cső végén feltűzött szurony.

SAVÓ

...memorian...

Időpont 1943. június első napjai.

A Wälder József utcai (a Laschober pékség fölötti) albérleti szobánkban Marci bátyám 5 órakor ébresztett, s közölte, hogy a németek áttörték a kaukázusi frontot és nyomulnak előre. Öcskös siess Vágihoz vizsgázni szerves kémiából, mert ha ma nem vizsgázol, akkor soha.

20 perc, bent voltam a tanszéken. Vági éppen a híreket hallgatta. 15 percig nem szólt hozzám, majd megkérdezte:

– Mágá mit ákár?

– Professzor úr kérem, vizsgázni.

– Ná jól ván. Mondjá meg a tyúkpelágrá vitámin képletét.

Elmondtam; utána 1 órás szünet, ill. rádióhallgatás.

Majd Vagi újra megkérdezte:

– Mágá mit ákár?

– Professzor úr kérem, vizsgáztam – feleltem.

– Ná jól ván; jelessel megelégszik?

– Igen professzor úr.

Utána 6,20-kor riadóztattam az erdélyi diákotthoni barátaimat, akik sűrű sorokban jelentek meg vizsgázni Váginál. A tárgyi tudás hiányára a híreket fülelő Vági csak több sikeres vizsga után jött rá, és az 5-6-ikat már kiszórta a szobájából.

– Máguk azt hiszik, hogyhá a németek győznek, máguk is lehengerelhetnek engem!?

Vági kiáltozó hangját a kívül várakozó többi delikvens meghallva, lerohant a tanszéki kivilágítatlan alagsorba, ahol sikerült az őket dühösen hajkurászó Vagi mellett a sötétben inkognitóban és testi épségben távozni a helyszínről.

——— o ———

Fehér professzor úr vizsgáztat.

Vizsga 8-tól háromnegyed 9-ig, de egy perccel sem tovább. Huszonöt vizsgázó szorong a padokban. A tanár úr 9-kor bejön. A táblánál pattog a kérdés.

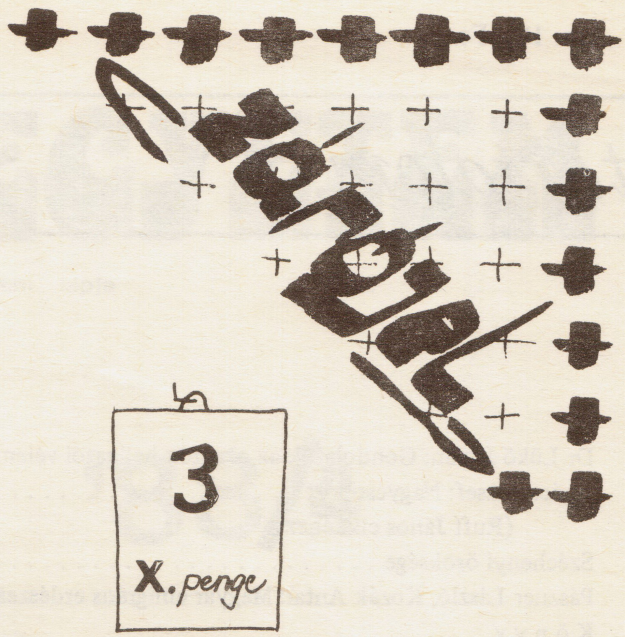
– Rajzoljon fel egy rügyet!

– Apám! Maga a menyasszonyát akarta felrajzolni és az anyósa sikerült! Citromba harapásra emlékeztető mosoly a vizsgázó arcán.

– De apám! Maga semmit sem tud, akit elbuktattam az előbb, az még többet tudott. Hívják csak vissza kérem, azt átengedem!

——— o ———

Mindenki tudta, hogy Fekete professzor precíz ember. Óráit másodpercnyi pontossággal kezdte és fejezte be. Erdőrendezési gyakorlaton nagyítóval vizsgálta az általunk rajzolt üzemtervi térképek erdőrészlet határait.

– Kérem, ez négy tized milliméter – mondta méltatlankodva, ha nekünk nem sikerült a három tizedes vonalat kihúzni.

A magánéletében is rendkívül precíz volt: Egyszer Ásotthalomra utaztak. Felesége is velük ment. Zoltán bácsival közös szobát kapott a történetet elbeszélő professzor, a hölgyeket külön szobában helyezték el. Reggel látja, hogy Zoltán bácsi nyugtalanul jár fel-alár.

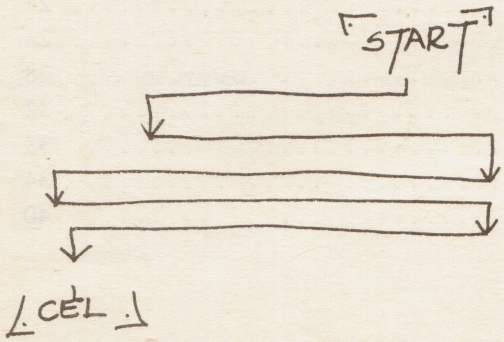
– Valami nincsen rendben? – kérdezte.

– Kérlek, nem tudok megborotválkozni. Körülnéztem. Az asztalon ott sorakozott a tükör, a szappan, a pamacs, a tálka víz meg négy darab penge.

– De hiszen mindent kikészítettél!

– Igen, igen. Csakhogy a zakóm a hölgyek szobájában van: ők még nem keltek fel, és a zakóm zsebében van a noteszom, amelyikbe bejegyzem, hogy mikor melyik penge következik."

—— o ——

Vági Pista bácsiról mindig volt egy-két kedélyes történet. Ez is Vele történt:

Vizsgázik nála egyik diákja, de semmit sem tud. Mire Pista bácsi megsokallja ezt az égbekiáltó készületlenséget, véget vet a zenének.

– Ná, mehet! Mágá nem tud semmit....

A paciens könyörögni kezd, még egy kérdésért. Pista bácsi hajthatatlan és tuszkolja kifelé... Az ajtóban a kétségbeesett Bulek kijátsza utolsó lapját is:

– Professzor úr, az Ébredő Magyarok Istenére kérem, ne buktasson e....

– Ná, az más, Gyűjjön ádok még egy kérdést.

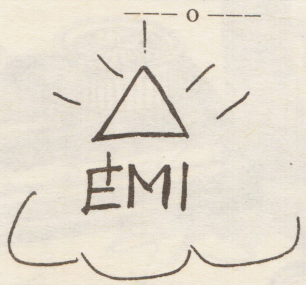
—— o ——

+1

Boleman professzor úr H..... úr vizsgáztatása után, ahogy visszamegy a tanári kabinetjébe, boldogan újságolja Ózikének:

– Kérem asszisztens úr, semmit sem tudott, de kell neki a jegy, mert egy évet veszítene. De jól megmondtam neki. Tudtára akartam hozni minden áron, hogy szamár, de nem akartam megsérteni. Azt mondtam neki: kérem, miért nem kéri meg egy kollegáját, hogy kérdezze ki. Ennyi tudás után biztosan azt mondta volna önnek: Te ökör, te marha, te szamár, hogy mersz így vizsgára menni!

—— o ——

Kövesi professzor úr a munkaszilárdságot magyarázza: – tehát Mechanika II. részt. Az egyik jókedvű fiú nem fér a bőrében, nevetgél, viháncol.

– Kérem, ha nem érdekli az urat, hagyja el a termet! Majd meglátjuk, a vizsgán is ilyen jókedvű lesz-e? – Pár hét múlva Jókedvű úr Mechanika I. részből vizsgázik. Kevésbé jókedvű! Pláne, mikor a három kérdés közül egyikre is alig tud felelni!

– Kérem kedves uram, nevetés helyett inkább tanult volna! Most többet produkálna! Köszönöm!

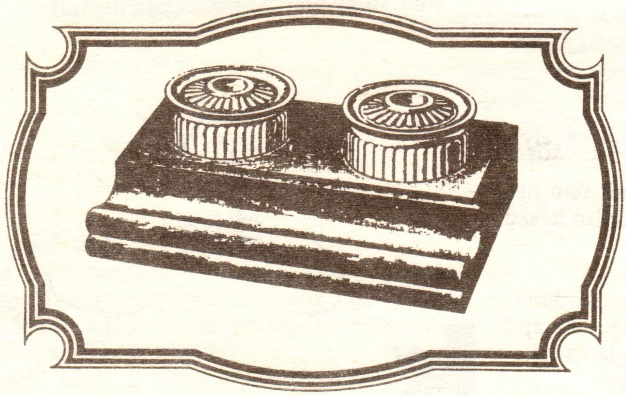
– Méltóságos uram, bocsánatot kérek, én Mechanika II-ből nevettem.

– Az más kérem, – akkor kap még egy kérdést!

Ára: 10,- Ft.

tartalom:

Dr.Lükő István: Gondolatok az oktatók hallgatói véleményezéséről 3
Agócs József: Nagycsoport? 4
(Ruff János cikkéhez)
Széchenyi öröksége 5
Pászner László, Kozák Antal: Magyar emigráns erdészek 6
K ö n y v
„Ki, ha nem mi, mikor, ha nem most!" 8
(Szabó Lajos Mátyás: Krausz Tamás és Béládi László
Életrajzok a bolsevizmus történetéből című könyvéről)
The Sopron chronicle című könyvről dr.Hiller István 10
Czakó Gábor: A legmélyebb pont 14
Kerék Imre versei 19
Agócs József: Ellenműködés helyett 20
(A Századvég körkérdésére)
Molnár V. József: „Miképpen a mennyben" 22
Gencsi Zoltán: A kőhattyú tollazásának másik története 26
Szabó Lajos Mátyás: A peresztrojka genezise 28
S.P.J.: Paradoxon 32
Bűn az élet 33
George Orwell: Állati gazdaság 34
Zárójel 40

HU ISSN 0139-4274. A szerkesztőbizottság elnöke: Dr.Winkler András
Felelős szerkesztő: Dr.Borbély József. A szerkesztőség tagjai: Csepeli Sándor, Dézsma György, Gencsi Zoltán. Gyöngyössy Péter, Horváth Elvira. Szerkesztőbizottság címe: 9400 Sopron, Ady E. u. 5.
Készült az EFE Jegyzetsokszorosítójában 550 példányban. Vezető: Dr.Rácz József.
Felelős kiadó: Dr.Gál János